

**TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDE
AYIRMA CEZASI**

Yunus Emre KESKİN

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2015

**TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDE
AYIRMA CEZASI**

Yunus Emre KESKİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mustafa AVCI

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kasım, 2015

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Yunus Emre KESKİN'in "Türk Silahlı Kuvvetlerinde Ayırma Cezası" başlıklı tezi 22 Ekim 2015 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Kamu Hukuku** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Mustafa AVCI

Üye : Yrd.Doç.Dr.Seçkin YAVUZDOĞAN

Üye : Yrd.Doç.Dr.Nazmiye ÖZENBAŞ

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yüksek Lisans Tez Özü

Türk Silahlı Kuvvetlerinde

Ayırma Cezası

Yunus Emre KESKİN

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kasım 2015

Danışman: Doç. Dr. Mustafa AVCI

Türk Silahlı Kuvvetlerinde Ayırma cezası başlığını taşıyan çalışmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Bu konuyu seçmemizin nedeni mevzuatımızda, önceleri disiplin ve ahlaki durum nedeniyle Yüksek Askeri Şura kararına dayanan ihraç yönteminin son bulunduğunu anlatmak ve yeni TSK Disiplin Kanunu ışığında Silahlı Kuvvetlerde Ayırma cezası verebilecek tek ve yetkili organ olan TSK Yüksek Disiplin Kurulları'nın(YDK) görev, yetki, çalışma, usul ve esaslarını ortaya koymaktır.

Tezimizin ilk bölümünde, disiplinin TSK açısından ne anlam ifade ettiği, çok farklı şekillerde ortaya konan disiplinin tanımı ve farklı tasnifleriyle disiplin çeşitleri belirtilmiştir. Özelde ayırma cezasının genelde askeri disiplin hukukunun kaynakları ortaya konulmuştur. Disiplin suçu ve disiplin cezasının öğretilerdeki farklı tanımlarına yer verilmiş ve son olarak disiplin suç ve cezalarına hâkim olan temel ilkeler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tezimizin ikinci bölümünde ise askeri disiplin suç ve cezalarının türlerine değinilmiştir. Bu disiplin cezalarından sırasıyla uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam, aylıktan kesme, hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi cezalarını gerektiren disiplinsizlikler ortaya konulmuştur. Yine burada kimi disiplin cezalarını gerektiren eylemler de kısaca irdelenmiştir.

Tezimizin son bölümünde ise YDK'nın teşkil yapısı ele alınmıştır. TSK'dan Ayırma cezasını gerektiren disiplinsizliklere değinilerek yeni bir ayırma yöntemi olan Ceza Puanı ve Ceza Sayısı Sisteminden ayrıntılı şekilde bahsedilmiştir. TSK'dan Ayırma cezası verilmesine ilişkin usuller ele alındıktan sonra, YDK'nın toplanması ve görüşme usulleri ile alabileceği kararlara yer verilmiştir. YDK'nın alabileceği kararların yerine getirilmesi ve sonuçlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Silahlı Kuvvetleri, Ayırma cezası, disiplin, Yüksek Disiplin Kurulu, ilkeler.

Abstract

DISMISS PENALTY IN THE TURKISH ARMED FORCES

Yunus Emre KESKİN

Public Law Department

Anadolu University Graduate School of Social Sciences, Nov. 2015

Adviser: Assoc. Prof. Mustafa AVCI

Our study is with the title of the dismiss penalty in the Turkish Armed Forces (TAF) consists of three main sections. The reason why we choose this topic is to tell the end of dismiss process based on the decision of the Supreme Military Council because of discipline and moral status in legislation and in the light of new Armed Forces Discipline Act to determine the duties, authority, work, the procedures and principles of Turkish Armed Supreme Disciplinary Committee (SDC) that is the single and only authorized organization.

In the first chapter of our thesis, it's indicated that what discipline means in terms of TAF, the definition of discipline laid down in many different ways and with different definition of discipline types. It's indicated the source of dismiss penalty in specific and in general military discipline. The different definitions of the discipline penalty and the discipline offence in doctrine are given and finally the basic principles which are related to discipline offence and penalty are tried to explain.

In the second part of our thesis, it has discussed the types of military discipline offences and serve part-time attendance, salary cut, no leaving the service location and the room imprisonment had brought up. However, some actions that require disciplinary action were also discussed briefly here.

In the final chapter of our thesis, the organizational structure of SDC is discussed. Referring to the indiscipline that requires the dismiss penalty from TAF, a new method of dismiss and penalty points and number of penalty system are discussed detailed. After discussing dismiss procedures from TAF, establishing of SDC, meeting procedures and the decision to be taken by SDC are devoted. The fulfillment of the decision to be taken by SDC and the results are discussed.

Keywords : Turkish Armed Forces, dismiss penalty, discipline, Supreme Disciplinary Committee, principles.

Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi

Bu tez çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Her hangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Yunus Emre KESKİN

İçindekiler

Jüri ve Enstitü Onayı.....	ii
Öz.....	iii
Abstract.....	iv
Etik İlke ve Kurallara Uygunluk Beyannamesi	v
Özgeçmiş	vi
Kısaltmalar Listesi	xi
Giriş.....	1

Birinci Bölüm

Disiplin Suç ve Cezalarının Genel Esasları ile TSK Personeli Açısından Disiplin Hukuku

1. Genel Olarak Askeri Disiplin Hukuku	4
1.1. Disiplin Kavramı	5
1.2. Disiplin Çeşitleri.....	7
1.2.1. Genel olarak	7
1.2.2. Otokratik disiplin – demokratik disiplin	7
1.2.3. Yapıcı disiplin – bastırıcı disiplin	8
1.2.4. Bireysel disiplin – örgütsel disiplin.....	8
1.3. Askeri Disiplin Hukukunun Kaynakları	9
1.3.1. Anayasa	9
1.3.2. Kanunlar	20
1.3.3. Yönetmelik	21
1.3.4. Mahkeme kararları	22
2. Disiplin Suçu ve Cezaları.....	26
2.1. Disiplin Suçu ve Cezası.....	26
2.2. Disiplin Suç ve Cezalarına Hâkim Olan İlkeler	27

2.2.1. Genel olarak	27
2.2.2. Kanunilik ilkesi	27
2.2.3. Belirlilik ilkesi (kıyas yasağı)	28
2.2.4. Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz ilkesi	29
2.2.5. Geçmişe yürümezlik ilkesi (makale şamil olmama ilkesi)	29
2.2.6. Geri alma yasağı.....	29
2.2.7. Lehe olan hükmün uygulanması ilkesi.....	30
2.2.8. Ölçülülük ilkesi	30
2.2.9. Aynı fiile birden fazla ceza verilememesi ilkesi.....	31
2.2.10. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi.....	31
2.2.11. Bir derece hafif ceza uygulaması	32
2.2.12. Başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi	33
2.2.13. Yetki devri yasağı.....	33
2.2.14. Aleyhe düzeltme yasağı.....	33
2.2.15. Yargı yolu güvencesi ilkesi	34
2.2.16. Eşitlik ilkesi.....	34
2.2.17. Şahsilik ilkesi	34

İkinci Bölüm

Askeri Disiplin Suç ve Cezaları

1. Genel Olarak	35
2. Askeri Disiplin Suç ve Cezalarının Türleri	37
2.1. Uyarma.....	37
2.2. Kınama.....	39
2.3. Hizmete Kısmi Süreli Devam.....	40
2.4. Aylıktan Kesme	41
2.5. Hizmet Yerini Terk Etmeme.....	42

2.6. Oda Hapsi	45
2.7. Silahlı Kuvvetlerden Ayırma	46

Üçüncü Bölüm

Silahlı Kuvvetlerden Ayırma

1. Genel Olarak	48
2. TSK Yüksek Disiplin Kurullarının Teşkilî, Yapısı ve Sekreteryâ Hizmetleri	51
3. TSK'dan Ayırma Cezasını Gerektiren Disiplinsizlikler	53
4. Disiplin Ceza Puanına veya Ceza Sayısına Bağlı Olarak TSK'dan Ayırma Cezası Verilmesi	71
5. TSK'dan Ayırma Cezası Verilmesine İlişkin Usuller	86
5.1. TSK'dan Ayırma Cezası İşlemlerinin Başlatılması	86
5.1.1. TSK'dan ayırma cezası işlemlerinin disiplin amirlerinin teklifi ile başlatılması	86
5.1.2. TSK'dan ayırma cezasının yüksek disiplin kurulları tarafından resen verilmesine ilişkin işlemlerin başlatılması	89
5.1.3. TSK'dan ayırma cezası işlemlerinin Genelkurmay başkanı tarafından başlatılması	89
6. Disiplin Cezalarının Takibi ve Yüksek Disiplin Kurulu Dosyalarında Kullanılacak Belgeler	90
7. Yüksek Disiplin Kurullarının Toplanması, Görüşme Usulü, Oylaması ve Verebileceği Kararlar	90
8. Yüksek Disiplin Kurulu Kararlarının Yerine Getirilmesi ve Sonuçları	92
8.1. TSK'dan Ayırma Cezası Verilmesi Kararının Yerine Getirilmesi ve Sonuçları	92
8.2. TSK'dan Ayırma Cezası Verilmesine Yer Olmadığı Kararının Sonuçları	94
9. Ayırma Cezası ve Savunma Hakkı	94
10. Yargı Denetimi	99

11. Zamanaşımı	101
12. Disiplin Soruşturmaları, Etkileri ve Geçici Tedbirler	102
Sonuç	105
Ekler	112
Kaynakça	115

Kısaltmalar Listesi

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AsCK	: Askeri Ceza Kanunu
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBF	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.	: Daire
DMK	: Devlet Memurları Kanunu
dpn.	: Dipnot
Edit	: Editör
E.	: Esas
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD	: Hukuk Dairesi
İÜHFİM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
Karş.	: Karşılaştırınız
K.	: Karar
m.	: Madde

N.	: Numara
RG	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SK	: Sayılı Kanun
SSY	: Subay Sicil Yönetmeliği
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TODAİE	: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TSK İç.Hz.K.	: Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu
TSK Dis.K.	: Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
V.	: Volume (Cilt)
YAŞ	: Yüksek Askeri Şura
YDK	: Yüksek Disiplin Kurulu/Kurulları

Giriş

Anayasa ve yasalar, Türk Silahlı Kuvvetlerini diğer bütün idari kuruluşlardan farklı ve özel kılacak hükümler barındırmaktadır. Bu durumun sebebi, TSK'nın çok önemli ve stratejik bir kurum olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim TSK'nın diğer bütün görevlerini bir kenara bıraksak dahi; "yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak vazifesi" (TSK İç.Hz.K. md.35) başlı başına Silahlı Kuvvetleri değerli kılmaya yetecektir. Bu görevin sağlanması ancak disiplinli bir orduyla mümkün olabilir. TSK'nın, bu görevini yapabilmesi için mutlak itaate dayalı bir disiplin sistemi kurması ve devamını sağlaması gerekir.

Bu disiplinin en başından sağlanması adına "Cumhuriyete sadakat, vatanını sevmek, iyi ahlaklı olmak, üste itaat, hizmetin yapılmasında sebat ve gayret, cesaret ve atılganlık, icabında hayatını hiçe saymak, bütün silah arkadaşları ile iyi geçinmek, birbirlerine yardım, intizam severlik, yapılması men edilen şeylerden kaçınmak, sıhhatini korumak, sır saklamak her askerin esas vazifesi" olarak tayin edilmiştir. (TSK İç.Hz.K. md.39/2)

Asker kişilerin hak ve yükümlülükleri, TSK İç.Hz.K.'nda ve TSK Dis.K.'nda belirlenmiştir. TSK'ya isteğiyle veya zorunlu olarak katılan kişiler kanunlarla düzenlenmiş yükümlülüklerine aykırı davranışları halinde çeşitli yaptırımlarla karşılaşılırlar.

TSK'da görev yapan personel hakkında, mevzuatta statülerine göre çeşitli disiplin suç ve cezaları öngörülmüştür. Disipline aykırı davranışların, fiilin ağırlığıyla orantılı yaptırımlarla karşılanması, disiplinin sağlanması ve devamını sağlayacaktır. Bu yüzden TSK'da disiplin mevzuatıyla ilgili uygulama çok daha önem kazanmaktadır.

Unutmamak gerekir ki bu disiplin tesis edilmeye çalışılırken disiplin suç ve cezalarına ilişkin savunma hakkı, kanunilik ilkesi ve yargı denetimi gibi temel Anayasal ilkelerin, askeri disiplin suç ve cezalarına da hâkim olması gerekmektedir. Disiplin cezası verme konusunda da çeşitli makam ve kurullar yetkilendirilmiştir. Tez konumuza esas teşkil eden Silahlı kuvvetlerden Ayırma cezasını verebilecek tek yetkili organ ise Yüksek Disiplin Kurullarıdır.

Esasında 2013 yılında 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu çıkana kadar disiplinsizlik ve ahlaki durum nedeniyle TSK'dan ihraç diye bilinen ayırma görevi Yüksek Askeri Şura tarafından yerine getiriliyordu. Yapılan değişiklikle artık disiplinsizlik ve ahlaki durum nedeniyle ihraç görevi YAŞ'dan alınarak; kuvvet komutanlıkları (hava, kara, deniz), Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığında oluşturulacak yüksek disiplin kurullarına, generaller için Genelkurmay Başkanlığında oluşturulacak yüksek disiplin kuruluna verilmiştir. Bu durumda personel hakkında verilecek, adı bir yönüyle ihraç olan ceza, yerini YDK tarafından verilecek Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezasına bırakmıştır.

Çalışmamız da, *Türk Silahlı Kuvvetlerinde Ayırma Cezası* ismini taşımaktadır. Disiplin kavramı, disiplinin farklı tasnifleri, disiplin suç ve cezalarına hakim olan temel ilkeler, TSK personeline verilen disiplin suç ve cezaları ile ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler ile YDK'nın görev, yetki, çalışma, usul ve esasları bu çalışmanın ana öğelerini oluşturmaktadır. Çalışmamız üç bölümden meydana gelmektedir:

Disiplin Suç ve Cezalarının Genel Esasları İle TSK Personeli Açısından Disiplin Hukuku başlığını taşıyan ilk bölümde, disiplinin TSK açısından ne anlam ifade ettiği, çok farklı şekillerde ortaya konan disiplinin tanımı ve farklı tasnifleriyle disiplin çeşitleri belirtilecektir. Özelde ayırma cezasının genelde askeri disiplin hukukunun kaynakları olan Anayasa, yasa, yönetmelik ve mahkeme kararlarına değinilerek ayırma cezasının dayanağı olan mevzuat ile yol gösterici nitelikteki yargı kararlarının varlığı ortaya konulacaktır. Disiplin suçu ve disiplin cezasının öğretilerdeki farklı tanımlarına yer verilecek ve son olarak disiplin suç ve cezalarına hâkim olan temel ilkeler ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca kimi ilkelerin ihlaline dair tez konumuzla ilintili değerlendirmelere de yer verilecektir.

Askeri Disiplin Suç ve Cezaları başlığını taşıyan ikinci bölümde ise askeri disiplin suç ve cezalarının türlerine değinilecektir. Bu disiplin cezalarından sırasıyla uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam, aylıktan kesme, hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi cezalarını gerektiren disiplinsizlikler ortaya konulacaktır. Yine burada kimi disiplin cezalarını gerektiren eylemler de kısaca irdelenecektir. Son olarak da ayırma cezasına kısaca değinilecek ve diğer ülkelerdeki uygulamalar ile genel bir kıyas yapılmaya çalışılacaktır.

Silahlı Kuvvetlerden Ayırma başlığını taşıyan son bölümde ise Silahlı

Kuvvetlerden ayırma cezası vermeye yetkili tek organın Yüksek Disiplin Kurulları olduğu belirtilerek YDK teşkil yapısı ele alınacaktır. TSK'dan Ayırma cezasını gerektiren disiplinsizliklere değinilerek yeni bir ayırma yöntemi olan Ceza Puanı ve Ceza Sayısı Sisteminden ayrıntılı şekilde bahsedilecektir. TSK'dan Ayırma cezası verilmesine ilişkin usuller ele alındıktan sonra, Yüksek Disiplin Kurullarının toplanması ve görüşme usulleri ile alabileceği kararlara yer verilecektir. YDK'nın alabileceği kararların yerine getirilmesi ve sonuçlarına değinilecektir. Son olarak savunma hakkına ilişkin düzenlemeler ile yargı denetimi ve zamanaşımına ilişkin süreler belirtilecektir.

Çalışmamızda ulaşacağımız neticeler ise *Sonuç* kısmında ayrıca değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Birinci Bölüm

Disiplin Suç ve Cezalarının Genel Esasları ile TSK Personeli Açısından Disiplin Hukuku

1. Genel Olarak Askeri Disiplin Hukuku

4/1/1961 günlü ve 211 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu¹; askerliği, yurt dışından gelecek tehdit ve tehlikelere karşı Türk vatanını savunmak için harp sanatını öğrenmek ve yapmak yükümü olarak tanımlamaktadır. (md. 2 ve 35). Bu çok ağır görevin başarı ile yerine getirilmesi, orantılı ağırlıkta yolları ve tedbirleri gerektirir. Askerlik hizmetlerinin yürütülüşünde en büyük etken ast-üst, maiyet-âmir ilişkileridir. Ast; âmir ve üstüne umumî adap ve askeri usullere uygun tam bir saygı göstermeye, âmirlerine mutlak surette itaate ve kanun ve nizamlarda gösterilen hallerde de üstlerine mutlak itaate mecburdur (TSK İç.Hz.K. md.14). Kayıtsız ve şartsız boyun eğme, askeri kurumu disipline dayalı diğer kurumlardan ayıran başlıca özelliklerden biridir.² Âmir, maiyetine hürmet ve itimat hisleri verir. Maiyetin ahlâkı, ruhi ve bedeni hallerini sürekli nezaret ve himayesi altında bulundurur. Âmirin maiyetine karşı daima bitarafılık ve hakkaniyeti muhafazası esastır (TSK İç.Hz.K. md.17).

Ast-üst, maiyet-âmir ilişkilerinin hizmetin gereklerine uygun bir seviyede tutulabilmesi ancak sağlam disiplinle mümkün olur³. Esasen disiplin; Kanunlara, nizamlara ve âmirlere mutlak bir itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet demektir. (TSK İç.Hz.K. md. 13) Bir başka deyimle Askerliğin temeli disiplindir. Böyle olduğu içindir ki disiplinin korunması ve idamesi için özel kanunlarla cezai, özel kanunlar ve nizamlarla idarî tedbirler alınır. (TSK İç.Hz.K. md.13). İtaat hissini tehdit eden her türlü tezahürler, sözler, yazılar fiil ve hareketler cezai müeyyidelerle menolunur. (TSK İç.Hz.K. md. 14).

¹ RG 9.1.1961, S. 10702.

² U. Bröckling (2001). *Disiplin: askeri itaat üretiminin sosyolojisi ve tarihi*. (Çev.: Veysel Atayman), İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 25.

³ İ. Aksoylu (2007). Hukuk devleti ilkesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde askeri disiplin hukukunun değerlendirilmesi. *AYİM Dergisi*, 22
(<http://www.msb.gov.tr/Ayim/Makale/MakaleDetay?id=54733214d83cff1a504d92cb>, Erişim Tarihi: 12.01.2015).

Bütün ülkelerde disiplin hukuku Silahlı Kuvvetlerin etkinliğini sağlamaya hizmet etmektedir. Ancak disiplin hukukunun amacı bakımından ülkeler arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Disiplin hukuku ile korunan genel hukuki yararlar; askeri düzenin tesisi, disiplin, yeknesaklık, Silahlı Kuvvetlerin itibarının korunması ve askeri terbiyedir. Bunun yanı sıra, askeri güvenlik de disiplin hukuku ile korunması amaçlanan hukuki değerler arasında bulunmaktadır. Almanya ve İspanya da disiplin hukuku ile askeri personelin eğitilmesi de amaçlanmaktadır.⁴

Türk Silahlı Kuvvetlerinin, Anayasa’da ve genel yönetim içinde özel ve özerk bir yeri vardır.⁵ Belki de Anayasa ve yasalarda yer bulan birçok özel düzenlemenin TSK’yı değerli kılmasına esas kaynaklık eden husus Silahlı Kuvvetlerin disiplin anlayışıdır.

Yukarıda belirtildiği şekliyle bir disiplinin TSK’da tesis edilebilmesi için inceleme konumuz ve askeri disiplin hukukunun ayrıntılarının kavranabilmesi amacıyla aşağıda öncelikle disiplin hukukuna ilişkin genel açıklamalara yer verilmiştir.

1.1. Disiplin Kavramı

Latince “*discipulus, discere*” kökünden gelen ve Fransızca “*discipline*” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılan “*disiplin*” kelimesi; “inzibat, talim, yönetim, tedip ve terbiye etmek” anlamlarına gelmektedir.⁶

Disiplin kelimesinin sözlük anlamı, “Bir topluluğun, yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyması durumu, sıkı düzen, düzence, düzen bağı, zapturapt” ve “Kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü” şeklindedir.⁷

Disiplin, “kişilerin, içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü” olarak da tanımlanmaktadır.⁸

⁴ G. Nolte ve H. Krieger (2003). *Comparison of european military law systems*. in: European Military Law Systems (Ed. Geord Nolte), Berlin: De Gruyter Recht, s. 129.

⁵ M. Günday (2013). *İdare hukuku*. Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı. Ankara: İmaj Yayınları, s. 419; İ. Giritli vd. (2013). *İdare hukuku*. Güncelleştirilmiş 6. Baskı. İstanbul: Der Yayınları, s. 757.

⁶ P. Tuğlacı (1996). *İktisadi ve hukuki terimler sözlüğü (İngilizce-fransızca-türkçe)*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, s. 161.

⁷ www.tdk.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.12.2014

⁸ Z. T. Kangal (2012), *Askeri ceza hukuku*. 2.Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, s. 459

Bir diğerk anlamıyla disiplin; fertleri, örgüt amacının gerçekleşmesi için uyulması gereken kural ve nizamlara uymaya sevk eden kuvvet şeklinde de tanımlanabilir. Etimolojik olarak ise, mevcut kurallara uygun hareket edilmesini sağlama için eğitim anlamına da gelmektedir.⁹

Disiplin, çalışanların kurum düzenine aykırı davranışlardan dolayı karşılaştıkları yaptırım anlamına da gelmektedir. Bu anlamda disiplin yanlış bir davranışın cezalandırılmasıdır.¹⁰

Disiplin, bazen zamana riayet veya temizlik kurallarına uyma gibi basit konularda düzenlenmiş kurallar bütünü olarak tanımlansa da bazı durumlarda muharebe dışı kalmış olanların insan haklarının korunması için uygulanagelen kurallar manzumesi olarak tanımlanır.¹¹

Tabi bütün bu tanımların yanında kanun koyucu da disiplin tanımına yer vermiş ve tanım; TSK İç Hizmet Kanunu 13. maddesinde “Disiplin: Kanunlara, nizamlara ve amirlere mutlak bir itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet demektir.” şeklinde yerini almıştır.

Tez konumuza esas kaynaklık eden 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun¹² tanımlara yer verdiği 3.maddesinde ise doğrudan disiplin tanımına yer verilmemiştir. Maddenin 1. Fıkrası b bendinde “Disiplinsizlik: Bu Kanuna göre disiplin cezası ile cezalandırılan fiil ve hâlleri”, d bendinde “Disiplin cezası: Disiplinsizlik nedeniyle yetkili kişi veya kurullar tarafından verilen ve bu Kanunda gösterilmiş olan yaptırımları” ifade eder şeklinde düzenlemeye gidilmiştir.

6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun tanımlara yer verdiği 3.maddesi 2.fıkrasında ise “bu Kanunda tanımlanmamış kavram ve terimler için, 4/1/1961 tarihli ve 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunundaki tanımlar esas alınır.” şeklindeki ifadeyle

⁹ T. Gelegen (1973). Kamu yönetiminde disiplin ve disiplin cezaları. *Danıştay Dergisi*, Cumhuriyetin 50. Yılı Özel Sayısı, s. 221.

¹⁰ C. Tutum (1979). *Personel yönetimi*. Ankara: TODAİE Yayını, s. 465.

¹¹ R. Tracey (2005). The constitution and military justice. *Universty of New South Wales Law Journal*, 28, s. 426; G. Kennett (2008). The constitution and military justice after White v Director of Military Prosecutions, *Federal Law Review*, 36, s. 231.

¹² RG 16.2.2013, S. 28561.

“askeri disiplin açısından” yukarıda bahsi geçen TSK İç Hizmet Kanunu 13. maddesindeki tanımı dikkate almak gerektiği ortaya konulmuştur.

Mukayese etmek gerekirse disiplin hukukuna da yer veren 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 124’üncü maddesinde, disiplinin tanımına yer verilmemiş yalnızca disiplin cezasının amacı ve bu cezayı gerektiren haller sayılmıştır. Kanuna göre bu haller; “ kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, tüzüklerin ve yönetmeliklerin yapılmasını emrettiği ödevleri yerine getirmemek, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmamak ve yasakladığı işler yapmak” olarak ifade edilmiştir.

Hem farklı yazarların tanımlamaları hem de farklı mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde; ancak konulan kurallara uyulması yoluyla disiplinin tesis edilebileceği görülmektedir.

Bu açıklamalardan sonra belirgin bir tanım yapılacak olursa “Disiplin, kamu hizmetlerinde verimi, sürati ve etkinliği sağlayan, devletin onur ve saygınlığını koruyan, amir ve maiyet münasebetlerini düzenleyen yaptırım ve kurallar manzumesi” olarak tanımlanabilir.¹³

1.2. Disiplin Çeşitleri

1.2.1. Genel olarak

Disiplin, farklı tasniflere tabi tutulabilir. Otokratik disiplin ve demokratik disiplin, yapıcı disiplin ve bastırıcı disiplin, bireysel disiplin ve örgütsel disiplin bu tasniflerden birkaçıdır. Farklı disiplin tasniflerine sırasıyla kısaca değineceğiz.

1.2.2. Otokratik disiplin – demokratik disiplin

Otokratik disiplin, çalışma düzeni anlamına da gelen disiplini sağlamak için üstün, sürekli ve yakın kontrolünü esas alır. Otokratik disiplinde, mevcut kuralların ihlali açık veya zımni bir ceza tehdidi ile önlenmeye çalışılır. Cezalar sert ve şiddetlidir. Korku, disiplinin temel nedeni addedilir.¹⁴

¹³ Aksoylu (2007), (<http://www.msb.gov.tr/Ayim/Makale/MakaleDetay?id=54733214d83cff1a504d92cb>, Erişim Tarihi: 16.01.2015).

¹⁴ Gelegen (1973), s. 223.

Demokratik disiplinde hiçbir şey zorla empoze edilmez, yüksek bir moral ve çalışma arzusu yaratılır. Demokratik disiplinde önemli olan disipline aykırı davranışlara hemen yaptırım uygulamak değil, sorumluluk duygusunun yaratılması ve iyi bir çalışma düzeninin sağlanmasıdır.

1.2.3. Yapıcı disiplin – bastırıcı disiplin

Disiplin bir yönüyle “yapıcı”, diğer yönüyle ise “bastırıcı” nitelik taşımaktadır. Nitekim TSK Disiplin Kanunu’nda yer alan bazı cezalar yapıcı nitelik taşıırken bazıları ise bastırıcı nitelik taşımaktadır. Örneğin; “uyarma” ve “kınama” cezaları yapıcı nitelik taşıırken, “aylıktan kesme”, “hizmet yerini terk etmeme” gibi cezalar ise bastırıcı nitelik taşımaktadır.¹⁵

Kanaatimizce yukarıdaki tasnifi ele alan düşünürler, ceza hukukunun caydırıcılık prensibinin disiplin hukukundaki karşılığı olarak yapıcı disiplini görmüş, cezalandırıcılık prensibinin karşılığı olarak ise daha çok ceza vermeyi amaç edinmiş disiplin ihlallerin karşılığı olarak doğan disiplin türlerini de bastırıcı disiplin olarak ele almışlardır.

1.2.4. Bireysel disiplin – örgütsel disiplin

Bireysel disiplin, kişiyi düzelter, ona biçim veren, güçlendiren ve geliştiren bir eğilimdir. Bireysel disiplin, hem yalnızken hem de başkaları ile etkileşime girerken insanın toplumsal kurallarla çatışmayacak şekilde kendisine çeki düzen vermesidir. Disiplin sayesinde kişi enerjisini belli amaçlar doğrultusunda kullanarak hayatta ulaşmaya çalıştığı hedefleri yakalayabilir.

Örgütsel disiplinin amacı uyulması gereken kural, standart ve işlem dizilerini birey ve gruplara benimsetmek ve onların uygun davranmalarını sağlamaktır. İnsan, örgütlerin en önemli üretim kaynağıdır. İnsanı yönetmek, aslında her zaman güç bir iş olmuştur. Bunun temel nedeni insanın anlaşılması güç, karmaşık bir psiko-sosyal yapıya sahip olmasıdır. Yöneticiler bu nedenlerle disiplin sağlamak için çalışanlar ile iyi bir iletişime girip, onların istek ve arzularına önem vermelidirler. Çalışanların kurum veya kuruluştan

¹⁵ O. Değirmenci ve B. Tanrıverdi (2013). *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 66.

beklentilerine cevap verildiği takdirde kurum veya kuruluşta olumlu yönde düzeltilmeler görülecek ve disiplin de sağlanmış olacaktır.¹⁶

Yukarıda saydıklarımız dışında disiplin hukukuna ilişkin örneğin disiplin yaptırımları hususunda öğretide farklı tasniflere de yer verildiği görülebilir. Bu tasniflerden birine göre disiplin yaptırımları; manevi nitelikli disiplin yaptırımları, mali nitelikli disiplin yaptırımları ve tasfiye edici disiplin yaptırımları olmak üzere üç kısımdır.¹⁷

Manevi nitelikli disiplin yaptırımları uyarı ve kınama cezalarıdır. Mali nitelikli yaptırımlar aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması şeklindeki cezalardır. Tasfiye edici disiplin yaptırımları ise çıkarılma veya kurumdan ayırma/ihraça yönelik müeyyidelerdir.

1.3. Askeri Disiplin Hukukunun Kaynakları

1.3.1. Anayasa

Suç ve cezalara ilişkin esasların düzenlendiği Anayasamızın 38'inci maddesinin 10'uncu fıkrası; "İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz. Silahlı Kuvvetlerin iç düzeni bakımından bu hükme kanunla istisnalar getirilebilir." şeklinde düzenlenmiştir.

Yargı yoluna ilişkin esasların düzenlendiği Anayasamızın 125'inci maddesinin 1'inci fıkrası; "İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır." şeklinde düzenlenmiştir.

Aynı hüküm 1961 Anayasasının 114. maddesinde aynı anlamı ihtiva edecek türde, "İdarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde, yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz." şeklinde yer almıştır.¹⁸

Anayasanın 125'inci maddesinin 2'nci fıkrası; "Yüksek Askeri Şûranın kararları yargı denetimi dışındadır. Ancak, Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk

¹⁶ D. Bingöl (1990). *Personel yönetimi ve beşeri ilişkiler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi, s. 39.

¹⁷ O. Sancakdar (2001). *Disiplin yaptırımı olarak devlet memuriyetinden çıkarma ve yargısal denetim*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 243, 244.

¹⁸ T. Karamustafaoğlu ve M. Turhan (1993). *1961-1982 T.C. Anayasaları karşılıklı metinler ve 1876, 1921 ve 1924 Anayasa Metinleri*. Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara: Savaş Yayınları, s. 163.

nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararlarına karşı yargı yolu açıktır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri’nde ayırma cezası başlığı altında ayrıntılı olarak anlatacağımız üzere disiplinsizlik ve ahlaki durum nedeniyle ayırma/ilişik kesme artık yalnızca TSK Yüksek Disiplin Kurulları vasıtasıyla yapılmaktadır.

TSK Disiplin Kanunu’nun 43’üncü maddesinde Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezalarına karşı mensupları için Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde iptal davası açma olanağı tanınmıştır. TSK Personel Kanunu’nun 50’nci maddesi incelendiğinde anayasanın ‘terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç’ istisnası dışında, yargı denetimine imkân sunduğu geriye kalan tek durum, “hükümlü olma” nedeniyle idarenin personelin ilişigini kesmesi halidir. Bu ayırma yöntemini gerçekleştirme ödevi de YAŞ’ın değil adli ve askeri mahkemelerin tesis ettiği hükümler sonrasında usulüne göre personelin kurumda mesleğe kabulünü gerçekleştiren idari makamlara aittir.

Kimi yazarlar Anayasa değişikliğine dair önerilerinde YAŞ kararlarının istisnasız tümüyle yargı denetimine açılmasını dile getirmişse de¹⁹ yukarıda izah ettiğimiz nedenlerden ötürü YAŞ tarafından terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç gerçekleştirilebilen hiçbir ilişik kesme görevi bulunmadığından Anayasamızın bahse konu istisna hükmünün anlamını hâlihazırda yitirdiğini belirtmek isteriz.

Yargı yoluna ilişkin esasların düzenlendiği Anayasamızın 129’uncu maddesinin 2, 3 ve 4’üncü fıkraları; “Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.

Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.

¹⁹ Doktrinde *Ersöz*, Anayasanın 125. Maddesinde yargı denetiminden bağışık tutulan bir takım düzenlemelerle ilgili yargı yolunun istisnasız bir biçimde açık tutulması gerektiğini, örneğin YAŞ’la ilgili anayasamızın 125/II’de geçen: “*Yüksek Askerî Şûranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç*” ibaresinin tamamıyla çıkarılarak, tıpkı meslekten ihraçta olduğu gibi yargı yolunun açık olmasının hukuk devletinin zorunluluklarından olduğunu, zira bu durumun, idare olduğu tartışmasız olan birtakım kurumların almış olduğu kararların yargısal niteliğe bürünmesi sonucunu doğurduğunu ifade etmektedir (bkz. A. K. Ersöz (2012). İdare hukuku ve idari yargı alanında Anayasa değişikliği ile ilgili bazı öneriler. *ABD* 2012/2, s. 401.)

Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Anayasamız kanunla TSK mensupları ile hâkim ve savcılar hakkında kanunla istisna getirilebileceğini belirtmişse de TSK Disiplin Kanunu 43’üncü maddesinde Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezalarına karşı mensupları için Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde iptal davası açabilme olanağı sağlanmış ve bir istisna öngörülmemiştir.

Hâkim ve savcılar hakkında 2802 sayılı kanunun 73’üncü maddesinde yer alan “Hâkimler ve savcılar hakkında verilen disiplin cezalarına ilişkin kararın tebliğinden itibaren on gün içinde Adalet Bakanı veya ilgililer kararın bir defa daha incelenmesini isteyebilir.

Bu halde Kurul, gerekli incelemeyi yaparak kararını verir.

Kurulca yeniden incelenerek verilen karara karşı ilgililer tebliğ tarihinden itibaren on gün içinde itirazda bulunabilirler.

İtiraz; İtirazları İnceleme Kurulunca incelenerek sonuçlandırılır.

İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir. Bu kararlar hakkında başka bir idari veya kazai mercie başvurulamaz.” şeklindeki düzenleme ile 6087 sayılı hâkimler ve savcılar yüksek kurulu kanunun 33’üncü maddesinde yer alan “Genel Kurulun veya dairelerin, meslekten çıkarma cezasına ilişkin kesinleşmiş kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulabilir; diğer kararları yargı denetimi dışındadır. Meslekten çıkarma kararlarına karşı açılan iptal davaları ilk derece mahkemesi olarak Danıştay’da görülür. Bu davalar, acele işlerden sayılır .” şeklindeki düzenlemeler birlikte değerlendirildiğinde hâkimler ve savcılar hakkında verilen diğer disiplin cezalarına olmasa bile meslekten çıkarma disiplin cezasına karşı yargı yoluna gidebilme olanağı tanındığı görülmektedir.

Bu hususta bir de yine mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görevini sürdürmekte olan Askeri hâkimler hakkındaki düzenlemelere değinmek gerekir. Yalnız burada TSK Disiplin Kanunu öncesi ve sonrası şeklinde bir ayırma gitmekte fayda olacaktır.

16/02/2013 tarihinde resmi gazete de yayımlanarak yürürlüğe giren TSK Disiplin Kanunu öncesinde; 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanununun 22’nci maddesinde,

“Disiplinsizlik ve ahlaki durumları nedeni ile Silahlı Kuvvetlerden ayırma işlemi, idari sicil üstlerince süre söz konusu olmaksızın her zaman düzenlenebilecek sicillerle dayanılarak yapılır. Sicillerde, disiplin bozucu hareketlerde bulunması, ikaz ve cezalara rağmen ıslah olmaması, hizmetin ve hâkimlik mesleğinin gerektirdiği şekilde tavır ve hareketlerini düzenleyememesi, aşırı derecede menfaatine, içkiye, kumara ve borçlanmaya düşkün olması, Silahlı Kuvvetlerin ve hâkimlik meslekinin itibarını sarsacak şekilde ahlak dışı hareketlerde bulunması, tutum ve davranışları ile yasadışı görüşleri benimsediklerinin anlaşılması, sebeplerinden hangisine göre kesin kanaate varıldığı belirtilir. Bu sicil ile diğer subaylar hakkında uygulanan usule göre kati işlem yapılır.” şeklinde bir düzenleme yer almaktaydı.

Askeri hâkimlerin ayırma hususunda birlikte değerlendirildikleri subaylar hakkında ayırma işlemi ise TSK Personel Kanunu 50’nci maddesi ile atıf yaptığı Subay Sicil Yönetmeliğinin 99 ve 100’üncü maddeleri uyarınca nihai olarak YAŞ kararı ile yapılmaktaydı. 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği de dikkate alındığında 16/02/2013 tarihinde TSK Disiplin Kanunu resmi gazete de yayımlanarak yürürlüğe girinceye kadar askeri hâkimlerin disiplin ve ahlaki durum nedeniyle meslekten çıkarılmalarına yargı yolu açıktı. Bu durumda mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre çalışan askeri hâkimler hakkında meslekten çıkarılmaya karşı yargı yolu imkanı da tanınmaktaydı.

16/02/2013 tarihinde resmi gazete de yayımlanarak yürürlüğe giren TSK Disiplin Kanunu sonrasında ise; 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanununun 22’nci maddesi aynı şekilde varlığını sürdürmektedir. Fakat 16/02/2013 tarihinde resmi gazete de yayımlanarak yürürlüğe giren TSK Disiplin Kanununun 45’inci maddesi ile TSK Personel Kanunu 50’nci maddesi yürürlükten kaldırılmış ve subaylar hakkında ayırma işleminin YAŞ yerine yalnızca TSK Disiplin Kanunu ve TSK Yüksek Disiplin Kurulları vasıtasıyla yapılacağı düzenlenmiştir. İşte burada askeri hâkimler yönünden bir kanun boşluğu doğmuştur. Çünkü TSK Disiplin Kanununun 2’nci maddesindeki; “Mülki idare amirlerinin Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli ile ilgili mülki görevlerinden doğan yetkileri saklı kalmak kaydıyla bu Kanun; askeri hâkimler hariç subaylar, astsubaylar, uzman jandarmalar, uzman erbaşlar, sözleşmeli erbaş ve erler, erbaş ve erler ile askeri öğrencileri kapsar.” şeklindeki düzenleme ile askeri hâkimler kanunun kapsamına alınmamıştır.

Askeri hâkimlik statüsü sivil hâkimlikten farklı olsa da²⁰, Askeri hâkimlerin mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görevini sürdürmesine gerektiğine atıf yapan ve Mili Savunma Bakanının askeri hâkimlere ceza verme yetkisini kaldıran AYM'nin aşağıdaki kararından sonra kanun koyucu bir takım düzenlemeler yapma yoluna gitmiştir:

"ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Üçüncü Dairesi*

İTİRAZIN KONUSU : *26.10.1963 günlü, 357 sayılı Askeri Hakimler Kanunu'nun, 10.11.1983 günlü, 2948 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle değiştirilen 29. maddesinin;*

1- Birinci fıkrasında yer alan ".Milli Savunma Bakanı tarafından." ibaresinin,

2- İkinci fıkrasında yer alan "Bu cezalar kesin olup," ibaresinin,

Anayasa'nın 10., 36., 125., 138., 139., 140. ve 145. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

1. Ordu Komutanlığı Askeri Savcılığında görev yapan davacının, uyarma cezası ile cezalandırılmasına ilişkin işlemin yok hükmünde sayılması ve iptali istemiyle açtığı davada, itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasını ciddi bulan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

(...)

V- ESASIN İNCELENMESİ

1- Kanun'un 29. Maddesinin Birinci Fıkrasında Yer Alan ".Milli Savunma Bakanı tarafından." İbaresinin İncelenmesi

²⁰ M. Avcı (2012). Adli, İdarî ve Askerî Hâkimliğe ve Savcılığa Alınmaya İlişkin Bazı Değerlendirmeler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 61(3), s. 921.

Başvuru kararında, askerî hâkimler hakkında disiplin cezası verme yetkisinin yürütme organının bir üyesi olan Milli Savunma Bakanı'na ait olmasının, Anayasa'nın 138., 139., 140. ve 145. maddelerinde belirtilen mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkelerine aykırı olduğu, adli ve idari yargı hâkim ve savcılar hakkında disiplin cezası verme yetkisinin içerisinde meslekten gelen hâkim ve savcılar da bulunduğu Hakimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna ait olmasına karşın ifa ettikleri görev bakımından aralarında herhangi bir fark bulunmayan askerî hâkimler hakkında disiplin cezası verme yetkisinin Milli Savunma Bakanı'na ait olmasının Anayasa'nın 10. maddesinde belirtilen eşitlik ilkesine de aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanun'un 29. maddesinde, askerî hâkimlere verilecek disiplin cezaları uyarma ve kınama cezası şeklinde belirlenmiş, maddenin birinci fıkrasında yer alan itiraz konusu kuralla da askerî hâkimler hakkında disiplin cezası verme yetkisi Milli Savunma Bakanı'na tanınmıştır.

Anayasa'nın 138. maddesinin birinci ve ikinci fıkrasında, hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre karar verecekleri, hiçbir organ, makam, merci veya kişinin, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremeyeceği, tavsiye ve telkinde bulunamayacağı; 139. maddesinin birinci fıkrasında, hâkim ve savcılar azlolunamayacağı, kendileri istemedikçe Anayasa'da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamayacakları, bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması sebebiyle de olsa aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınamayacağı; 140. maddesinin üçüncü fıkrasında, hâkim ve savcılar fıkra sayılan ve diğer özlük işlerinin mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği kurala bağlanmaktadır.

Anayasa'nın "Askeri Yargı'yı düzenleyen 145. maddesinin son fıkrasında ise askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî hâkimlerin özlük işleri ve askerî savcılık görevlerini yapan askerî hâkimlerin görevli buldukları komutanlıkla ilişkilerinin, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenleneceği belirtilmektedir. Buna göre,

Anayasa'nın yukarıda belirtilen kurallarının mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre görev yapan askerî hâkim ve savcılar yönünden de geçerli olduğu açıktır.

Hukuk devleti ilkesinin temel bileşenlerinden olan yargı bağımsızlığı, insan hakları ve özgürlüklerinin başlıca ve en etkin güvencesidir. Mahkemelerin bağımsızlığı, genellikle hâkimlerin bağımsızlığı kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmakta ve biri diğerinin nedeni ve doğal sonucu olarak anlaşılmaktadır. Hâkimlerin görevlerine ilişkin bağımsızlığı konusunda Anayasa ile tanınan teminat, onlara tanınan bir ayrıcalık olmayıp, bunun amacı adaletin dolaylı dolaysız her türlü etki, baskı, yönlendirme ve kuşkudan uzak dağıtılacağı yolundaki güven ve inancı yerleştirmektir. Yargının bir karakteri olan bağımsızlık, hâkimin, çekinmeden ve endişe duymadan, Anayasa'nın öngördüğü gereklerden başka herhangi bir dış etki altında kalmadan, yansız tutumla, özgürce karar verebilmesidir. Hâkim bağımsızlığının yalnız yürütme organına karşı değil, demokratik bir toplumda, devlet yapısı içinde tüm kurum ve kuruluşlar ile kişilere karşı da sağlanması gerekir.

Yargı bağımsızlığı konusunda düzenlemeler yapılırken, hâkimlerin yargı içi ve dışı her türlü etki ve kuşkudan uzak karar vermeleri koşullarının hazırlanması kadar, tarafların ve toplumun yargıya olan güveninin sağlanmasına da özen gösterilmelidir. Hâkimler, hâkimliğin gerektirdiği her türlü yüksek nitelikleri taşıyacaklar bile kamu vicdanında tarafsızlıkları konusunda kuşku uyandıracak düzenlemelerden kaçınılmalıdır. Herhangi bir baskının, etkinin yapılması kadar yapılabilme olasılığı da yargı bağımsızlığını zedeler.

İtiraz konusu kuralla askerî hâkimler hakkında uyarma ve kınama cezası verme yetkisinin Milli Savunma Bakanı'na tanınması, mahkemelerin bağımsızlığı ilkesi ile doğrudan ilgilidir. Nitekim askerî hâkimlerin birinci sınıfa ayrılabilmesi için Kanun'un 15. maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendi uyarınca, uyarma ve kınama cezalarını aynı neviden olmasa bile ikiden fazla

almamış olma şartı getirildiğinden disiplin cezaları askerî hâkimlerin meslekte yükselmeleri bakımından büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, askerî hâkimlerin meslekte yükselmelerini doğrudan etkileyen disiplin cezalarını verme yetkisinin yürütme organının üyesi olan Milli Savunma Bakanı'na ait olması, yargılamanın taraflarında askerî hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda güvensizlik ve şüphe uyandırabilir. Böyle bir güvensizliğin ve şüphenin ortaya çıkma olasılığı da askerî hâkimler hakkında disiplin cezası verme yetkisinin Milli Savunma Bakanı'na ait olmasını mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkelerine aykırı kılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 138., 139., 140. ve 145. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 138., 139., 140. ve 145. maddelerine aykırı bulunarak iptal edildiğinden Anayasa'nın 10. maddesi yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

2- Kanun'un 29. Maddesinin İkinci Fıkrasında Yer Alan "Bu cezalar kesin olup," İbaresinin İncelenmesi

Başvuru kararında, itiraz konusu kuralın, askerî hâkimler hakkında verilen disiplin cezalarının yargı denetimi dışında bırakılmasına sebebiyet verdiği belirtilerek bu durumun, Anayasa'nın 36. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesine göre, itiraz konusu kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 138., 139., 140. ve 145. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

İtiraz konusu kural Milli Savunma Bakanı tarafından askerî hâkimler hakkında verilecek uyarma ve kınama cezalarının kesin olduğunu hüküm altına almaktadır. Buna göre, hakkında uyarma ve kınama cezası verilen askerî hâkimler bu cezaların iptali istemiyle dava açamayacaktır.

Anayasa'nın 129. maddesinin üçüncü fıkrasında, disiplin cezalarının yargı denetimi dışında bırakılmayacağı ifade edildikten sonra, dördüncü fıkrasında, silahlı kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümlerin saklı olduğu belirtilerek silahlı kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkında verilecek disiplin cezalarının yargı denetimi dışında bırakılması konusunda kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmıştır.

Anayasayla güvence altına alınan, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkelerinin temel hedefi, yargı erkini yargı içi ve dışı etkilerden korumak ve yargıya duyulan güveni sağlamaktır. Dolayısıyla, kanun koyucu askerî hâkimlere verilecek disiplin cezaları hakkında düzenleme yaparken mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı ilkelerini de gözetmesi gerekmektedir. Askerî hâkimler hakkında disiplin cezası vermeye yetkili merci, soruşturma usulü, verilen cezaya karşı yargı yolunun açık olup olmaması gibi disiplin sürecine ilişkin düzenlemeler askerî hâkimlerin bağımsızlığını doğrudan etkilemektedir.

Askerî hâkimler hakkında disiplin cezası verme yetkisinin yürütme organının üyesi olan Milli Savunma Bakanı'na ait olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu cezalara karşı yargı yolunun kapalı olması, hâkimin yürütme organına karşı kendisini güvencesiz hissetmesine neden olabileceği gibi yargılamanın taraflarında da askerî hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda güvensizlik ve şüphe uyandırabilir. Yargılama aşamasında böyle bir güvensizliğin ve şüphenin ortaya çıkma olasılığı da askerî hâkimler hakkında yürütme organının üyesi olan Milli Savunma Bakanı tarafından verilen uyarma ve kınama cezalarına karşı yargı yolunun kapalı olmasını mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine ve hâkimlik teminatına aykırı kılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 138., 139., 140. ve 145. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

VI- İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, kanunun belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

26.10.1963 günlü, 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nun 10.11.1983 günlü, 2948 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile değiştirilen 29. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ".Milli Savunma Bakanı tarafından." ibaresinin iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan 25. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ".veya disiplin cezası tayinine." ibaresinin de 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

VII- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, "Kanun, kanun hükmünde kararname veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez." denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanarak, Mahkemenin gerekli gördüğü hâllerde, Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

26.10.1963 günlü, 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nun 10.11.1983 günlü, 2948 sayılı Kanun'un 4. maddesi ile değiştirilen 29. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ".Milli Savunma Bakanı tarafından." ibaresi ile ikinci fıkrasında yer alan "Bu cezalar kesin olup," ibaresi ve 25. maddesinin birinci fıkrasında yer alan ".veya disiplin cezası tayinine." ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu düzenini ihlal edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VIII- SONUÇ

26.10.1963 günlü, 357 sayılı Askeri Hâkimler Kanunu'nun, 10.11.1983 günlü, 2948 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle değiştirilen 29. maddesinin;

A- Birinci fıkrasında yer alan "...Milli Savunma Bakanı tarafından..." ibaresinin, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B- Birinci fıkrasında yer alan "...Milli Savunma Bakanı tarafından..." ibaresinin iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan, 357 sayılı Kanun'un, 22.5.2012 günlü, 6318 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle değiştirilen 25. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...veya disiplin cezası tayinine..." ibaresinin de, 30.3.2011 günlü, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

C- İkinci fıkrasında yer alan "Bu cezalar kesin olup," ibaresinin, Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Haşim KILIÇ, Engin YILDIRIM, Celal Mümtaz AKINCI, Zühtü ARSLAN ile M. Emin KUZ'un karşı oyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

D- Birinci fıkrasında yer alan "...Milli Savunma Bakanı tarafından..." ibaresi, ikinci fıkrasında yer alan "Bu cezalar kesin olup," ibaresi ve 357 sayılı Kanun'un 25. maddesinin birinci fıkrasında yer alan "...veya disiplin cezası tayinine..." ibaresine ilişkin iptal hükümlerinin, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK ALTI AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE, OYBİRLİĞİYLE,

4.6.2014 gününde karar verildi."

Kanun koyucu da, gerek Anayasa Mahkemesi kararları gerek AIHS ışığında bir dizi düzenlemelerin yer aldığı 24/11/2014 tarihinde Bakanlar Kurulunca Meclis Başkanlığına arzı kararlaştırılan askeri hâkimler kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik

yapılmasına dair kanun tasarısını 19/12/2014 tarihinde Meclis Başkanlığı'na sunmuştur.²¹ Bu kanun tasarısı her ne kadar 11/02/2015 tarihinde TBMM Genel Kurulunda görüşülmeye başlanmışsa da²² nihai olarak sonuçlanmayarak kadük olmuştur. Hal böyle olunca yüksek askeri yargı üyeleri bir kenara bırakıldığında, sayıları yaklaşık 450 ila 500 civarında olan askeri hâkimlerin disiplin ve ahlaki durum nedeniyle TSK'dan ilişkilerinin kesilmesine yönelik mevzuat boşluğunun giderilmesi beklenmeye devam etmektedir.

1.3.2. Kanunlar

Ayırma cezasını bahse konu edinen temel kanun 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunudur.

Bu kanunun 2'nci maddesindeki; "Mülki idare amirlerinin Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personeli ile ilgili mülki görevlerinden doğan yetkileri saklı kalmak kaydıyla bu Kanun; askeri hâkimler hariç subaylar, astsubaylar, uzman jandarmalar, uzman erbaşlar, sözleşmeli erbaş ve erler, erbaş ve erler ile askeri öğrencileri kapsar." şeklindeki düzenleme ile ayırma cezasının kimlere uygulanacağı da gösterilmiştir.

Aynı kanunun 13'üncü maddesi; "Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası, personelin tabi olduğu mevzuat hükümlerine göre Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkisinin kesilmesi veya durumuna göre sözleşmesinin feshedilmesi sonucunu doğurur." şeklinde düzenlenmiştir.

4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanunun Disiplin Soruşturma ve Usulleri başlığını taşıyan 22'nci maddesi; Sözleşmeli subay ve sözleşmeli astsubaylar hakkında muvazzaf subay ve astsubaylara uygulanan disiplin ve ceza hükümlerinin uygulanacağını hüküm altına almıştır.

Böylece anlaşılmaktadır ki subay, astsubay ve uzman jandarmalar hakkında silahlı kuvvetlerden ayırma cezası uygulanırken, ayırma cezasını gerektiren hallerde sözleşme

²¹ <http://web.tbmm.gov.tr/gelenkagitlar/metinler/361815.pdf>, Erişim Tarihi: 23.05.2015.

²² <http://www.memurlar.net/haber/500986/>, Erişim Tarihi: 23.05.2015.

ile çalışan subay, astsubay, uzman erbaş ile erbaş ve erlerde sözleşmenin feshi yoluna gidilecektir.

Asıl olarak TSK Disiplin Kanununu referans almakla birlikte tezimizde ayırma cezasını anlatırken Türk Silahlı Kuvvetlerinde sözleşmeli statü ile çalışan personelin özel kanunlarındaki hükümlere de değinmeye çalışacağız.

Son olarak TSK Disiplin Kanununun 49'uncu maddesindeki; "Disiplin soruşturması ve tahkikat usul ve esasları, disiplin cezalarının verilmesi ve yerine getirilmesine ilişkin usul ve esaslar ile bu Kanunun uygulanmasına yönelik diğer hususlar Millî Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığınca müştereken çıkarılan yönetmelikler ile düzenlenir." şeklindeki düzenleme ile ayırma cezasının uygulanma esasları için çıkarılacak yönetmeliğin yol gösterici olacağı belirtilmiştir.

Ancak belirtmek gerekir ki kamu yönetimi ve personeli rejimine aşırı politik müdahalelerin yaşandığı ülkelerde, disiplin suç ve cezalarının ancak yasalarla konabilmesi hem hukuki açıdan doğru, hem de yerinde bir uygulama olur.²³ Daha sonra değineceğimiz kimi hususları atlamış olsa da TSK Disiplin Kanunumuz hazırlanırken bu hususa riayet edilmiştir.

1.3.3. Yönetmelik

TSK Disiplin Kanunu'nun Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezası verilmesine dair uygulanma usulünü gösteren Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği 12 Nisan 2014 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²⁴

Yönetmelik, Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayırma cezasının uygulama şeklini göstermiş ve bir genel düzenleyici işlem olmasına rağmen bağlanan yaptırımlar ile değerli bir işleve büründürülmüştür.

Anayasamızın 128/2 maddesine göre; "Memurların ve diğer kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir."

²³ R. Yıldırım (2013). *İdare hukuku dersleri I*. Güncelleştirilmiş 5. Baskı. Konya: Mimoza Yayınları, s. 240.

²⁴ RG 12.4.2014, S. 28970.

İdare, kanunların uygulanmasını göstermek amacıyla teknik ve uzmanlık gerektiren konuları genel düzenleyici işlemlerle düzenleyebilir.²⁵ Bu düzenleme yetkisi sınırlı, tamamlayıcı ve bağımlı bir yetkidir. Ancak, kanunun daha önce hiçbir şekilde düzenlemediği bir alanda yönetmelik çıkarılması mümkün değildir.²⁶

Şüphesiz idarenin yasanın uygulanmasını sağlamak üzere çıkaracağı yönetmelik ile yasa hükümlerini değiştirici düzenlemeler yapması veya yasadaki amir hükümleri daraltması ya da ortadan kaldırması da olanaksızdır.²⁷

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununda, ayırma cezasına dair hususların gösterilmesi için çıkarılacağı belirtilen yönetmelik idare tarafından genel bir düzenleyici işlem olmasına karşın barındırdığı müeyyidelerle de önem arz etmektedir. Kanaatimizce disiplin hukukuna dair temel hususların kanun yerine bu türden düzenlemelerle yapılmış olması da disiplin suç ve cezalarına hâkim olan temel ilkeleri ihmal edebilecek olması yönüyle düşündürücüdür.

Her ne kadar TSK Disiplin Kanunu ayırma cezasına ilişkin birçok temel hususa yer vermiş olsa da TSK YDK Yönetmeliğinin 19, 22 ve 24'üncü maddelerinde yer alan Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi kararının yerine getirilmesi ve sonuçları, savunma hakkı ve yargı denetimine dair kanunda yer bulmamış yönetmelikteki ayrıntılı düzenlemeler kanaatimizce kanunilik ilkesine ihlal oluşturabilecektir.

Bu nedenle tez konumuzun esasına girmeden önce ayırma cezasına dair içtihatların oluşmasına katkı yapan mahkeme kararlarına değinip sonrasında genel hatlarıyla ve kısaca disiplin suç ve cezalarına hâkim olan temel ilkelerden bahsedeceğiz.

1.3.4. Mahkeme kararları

Medeni kanunun 1'inci maddesi 3'üncü fıkrasında “Hâkimin, karar verirken bilimsel görüşlerden ve yargı kararlarından yararlanacağı” düzenlenmiştir.

²⁵ M. Avcı (2009). *Devlet memurları kanunu kapsamında kamu görevliliğine giriş*. Ankara: Yetkin Basımevi, s. 86.

²⁶ K. Gözler ve G. Kaplan (2015). *İdare hukuku dersleri*. 17. Baskı. Bursa: Ekin Kitapevi, s. 440.

²⁷ Ş. Gözübüyük ve T. Tan (2014). *İdare hukuku - cilt 1 genel esaslar*. 10. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, s. 114.

Hukukun genel kaidesi olan bu ilke/prensip, mahkeme kararları yol gösterici olması açısından çok değerli kılmaktadır.

İdari rejimi benimsemiş ülkelerin hemen hemen tamamında asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerin yargısal denetimini yapmak üzere oluşturulmuş ayrı bir askeri idari yargı yeri mevcut değildir.²⁸ Varlığını Anayasamıza borçlu ülkemizdeki Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin ise birçok yazar tarafından “hukuk devletinin temel özelliği, idarenin, sivil veya askeri olması fark etmeksizin, yapmış olduğu her türlü işlem veya eylemlerine karşı yargı yolunun açık olması gerektiğinden”²⁹ bahisle kapatılması gerektiği dile getirilmektedir.

Anayasamızın 157’nci maddesine göre; Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmete ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir. AYİM’in görev alanı Anayasamız tarafından korunur.³⁰ Bu nedenle AYİM’in görev alanına giren bir uyuşmazlık kanunla adli yargının görev alanına asla sokulamaz.³¹

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu’nun görevi düzenleyen 21’inci maddesi 3’üncü fıkrası 2’nci cümlesine göre “Ancak; Yüksek Askeri Şuranın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma hariç her türlü ilişik kesme kararına ve askeri disiplin ile ilgili kanunlarda yargıya açık olduğu belirtilmiş olan disiplin cezalarına karşı yargı yolu açıktır.” şeklinde düzenleme yer almaktadır.

Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezası da aşağıda ayrıntılı olarak açıklayacağımız üzere kanunda yargı yolu açık olarak düzenlenmiş disiplin cezalarından biridir.

Yukarıda saydığımız nedenlerden ötürü AYİM’in istikrarla verdiği kararlar da ayırma cezasını gerektiren nedenlerin ortaya konulması bakımından yol gösterici olacaktır.

²⁸ Günday (2013), s. 422.

²⁹ Ersöz (2012), s. 399.

³⁰ Doktrinde *Ersöz*, Anayasamızda Danıştay’ı düzenleyen 155.maddede idari yargıyı güvenceleyen herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen, AYİM’i düzenleyen 157. Maddenin askeri idari yargıyı güvence altına aldığını belirtmiştir. (bkz. *Ersöz* (2012), s. 400.)

³¹ Gözler ve Kaplan (2015), s. 827.

Örneğin, AYİM verdiği istikrarlı kararlarında aşağıdaki değerlendirmeyi yaptıktan sonra somut olayı irdelemektedir.

“Kamu hizmetini yürütmekle görevli olan idarenin bu hizmetin en iyi şekilde yürütülmesinde gerekli tedbirleri alma yetkisi ile donatılmasının zorunlu olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenle, idarenin kamu hizmetini yürütecek personelini alırken bir takım özelliklere sahip olmasını araması tabii olduğu gibi statüye alındıktan sonra da bunları verimli biçimde kullanması, hizmeti aksatacak, kendisinden artık verim alınması imkânı kalmamış, aksine idare mekanizmasına ve kamu hizmetinin yürütülmesine zararlı olacak personelini bünyesi dışına çıkarması da hukuken mümkün görünmektedir.”.

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2015/12-555 esas-karar sayılı ilamında³² yukarıdaki izahattan sonra “davacının borçlanmaya ilişkin eylemlerinin 6413 sayılı Kanunun 20(1)-a maddesinde belirtilen aşırı borçlanma ve borçlarını ödeyememek disiplin suçunun tipikliğine uymadığı, zira davacının eylemlerinin nitelik ve nicelik itibarıyla alışkanlık/itiyadilik seviyesine ulaşmadığı kanaatine varılarak ayırma işleminin iptaline” karar verirken; 1994/205-1231 esas-karar sayılı bir başka ilamında³³ özetle “mevcut bilgi, belgeler ile aşırı derecede borçlandığı ve borçlanmaya düşkün olduğu tespit edilen davacı hakkında kendisinden istifade edilememe gerekçesiyle tesis edilen ayırma işleminin davalı idarece takdir yetkisinin hizmet gerekleri ve kamu yararı gözetilerek objektif ve ölçülü bir şekilde kullanılmış olduğu dava konusu ayırma işleminde her hangi bir hukuka aykırı yön bulunmadığı” şeklinde karar vermiştir.

Görüldüğü üzere aynı izahattan sonra somut durumlara bakılarak AYİM’ce iki ayrı yönde karar tesis edilmiştir.

Disiplin hukukunun öngördüğü yaptırımlar tıpkı genel ceza hukukunun öngördüğü yaptırımlar gibi bireylerin hak ve özgürlüklerini olumsuz etkileme özelliğine sahiptir.³⁴ Hiç şüphesiz ki bireylerin hak ve özgürlüklerini teminat altına alan İnsan Hakları Mahkemesi kararları da AYİM’ce oluşturulan içtihatlarda hatta kanun koyucunun yeni düzenlemeler yapmasında yol gösterici olmuştur.

³² AYİM 1.D., 09.06.2015 tarihli ve 2015/12-555 sayılı kararı. (karar yayımlanmamıştır)

³³ AYİM 1.D.,25.10.21994 tarihli ve 1994/205-1231 sayılı kararı.(karar yayımlanmamıştır)

³⁴ Yıldırım (2013), s. 245.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Türkiye'nin taraf olduğu yeni bir kararında, bir astsubaya disiplin amiri yarbay tarafından emre itaatsizlikten dolayı 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun 171 nci maddesine göre verilen 21 gün oda hapsi cezasının maddenin 1/a bendini ihlal ettiğine karar vermiş ve Türkiye'yi 1500 Euro tazminat ödemeye mahkûm etmiştir.

Somut olayda, davacının cezanın iptali için yaptığı başvuru, AYİM tarafından 1602 sayılı AYİM Kanununun 21 nci maddesine göre yargı denetimi yapılamayacağından 26.04.1995 tarihli kararla, kararın düzeltilmesi talebi de 04.10.1995 tarihinde reddedilmiştir. Davacının cezası, Disiplin Cezaevinde infaz edilmiştir.

Bu kararda, Engels vd. kararına da yollama yapılarak, kişi özgürlüğünü kısıtlayan kararların bağımsız ve teminatlı mahkemelerce verilmesinin gerektiği belirtilmektedir.

Mahkeme; bir sivilce verildiğinde özgürlüğün kısıtlanması olarak değerlendirilebilecek olan bir disiplin cezasının veya tedbirin bir subaya verildiğinde aynı niteliğe sahip olmayacağı, ancak Silahlı Kuvvetler bünyesindeki yaşamın normal şartları dışındaki bir kısıtlamanın hariç tutulduğunu, ayrıca maddenin devletin iç hukukunca ceza veya disiplinle ilişkili olarak nitelendirilen özgürlük kısıtlayıcı her tür mahkûmiyet kararı için uygulanacağını vurguladıktan sonra, cezayı veren komutanın bağımsız olarak hareket edemeyeceği üst makamlardan kaynaklanan askeri hiyerarşi çerçevesinde yetkisini kullanması ve bu prosedüre 5/1/a maddesinde öngörülen şekilde yargılama güvencesi sağlanmaması sebepleriyle "kısıtlamanın yetkili bir mahkemece verilen mahkûmiyet kararına uygun bir tutuklama niteliğini haiz olmadığı şeklinde gerekçe açıklamıştır.

Hemen belirtelim ki yukarıdaki karardan farklı olarak, Engels vd. kararına esas uyuşmazlıkta, hapis cezalarının mahkemeye başvuru sonucu yargı denetiminin yapıldığını ve bu merci tarafından cezanın hukuka uygun bulunduğu sonucu doğmuştur.³⁵

³⁵ C. Işıklar (2006). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin disiplin hukukuna ilişkin kararları. AYİM Dergisi, 21, (<http://www.msb.gov.tr/Ayim/Makale/MakaleDetay?id=54733214d83cff1a504d92c7>, Erişim Tarihi: 23.03.2015).

2. Disiplin Suçu ve Cezaları

2.1. Disiplin Suçu ve Cezası Kavramları

Disiplin suçları, kamu hizmetinin, hizmetten yararlananlara düzenli ve verimli bir şekilde sunulması için, kurum içi düzeni, disiplini ve hizmeti sunanların statüsünü düzenleyen normlara aykırı hal ve davranışları ifade eder.³⁶

Bir başka tanıma göre ise, bireylerle kamu idaresi arasında kurulu bulunan ilişkinin getirdiği ödev ve yükümlülükleri yapmama biçiminde ortaya çıkan hukuka aykırı davranışlar disiplin suçu olarak adlandırılır.³⁷

Yine en kısa hâliyle yapılan başka bir tanım da; “disiplin suçu, memurun göreviyle ilgili kusurlu bir fiildir”³⁸ şeklinde tanımlanmıştır.

Başka bir tanım da ise; bir kimsenin, çalıştığı kurumun iç düzenini bozmaya yönelik davranışlarına disiplin suçları, disiplin suçlarına uygulanan yaptırımlara ise disiplin cezası denilmektedir.³⁹

Disiplin cezası ise disiplin hukuku öğretisinde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Disiplin cezaları, disiplin suçu sayılan bir hal ve davranışı gerçekleştiren kamu görevlisine, idare tarafından, kurumsal düzeyde uygulanan; kurum düzenini ve idareye duyulan güven ve saygınlığı sağlamaya yönelik zorlayıcı yaptırımlar olarak tanımlanabilir.⁴⁰ Onar, disiplin cezalarını; “Disiplin cezaları, memurun mesleği hayat ve vazifelerinde görülen yolsuzluklara karşı kendisine tatbik edilen bir kısım zecri müeyyideler...”⁴¹ şeklinde tanımlamıştır. Balta, “Bir kamu kurumunda çalışan mensupların kurum düzenine aykırı davranışlarından dolayı uygulanan yaptırımlardır.”⁴² tanımını kullanmaktadır.

³⁶ B. Akyılmaz (2002). Anayasal esaslar çerçevesinde kamu personeli disiplin hukuku ve uygulamadaki sorunlar. *GÜHFD*, 1-2, s. 242.

³⁷ Yıldırım (2013), s. 238.

³⁸ Gözler ve Kaplan (2015), s. 658.

³⁹ Günday (2013), s. 627.

⁴⁰ Akyılmaz (2002), s. 243.

⁴¹ S. S. Onar (1966). *İdare hukukunun umumi esasları C. II*. 3. Baskı. İstanbul: Hak Kitabevi, s. 1188.

⁴² B. T. Balta (1970). *İdare hukukuna giriş*. Ankara: Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, s. 441.

Disiplin cezaları, kamu hukuku sahasındaki özel münasebetlere has idari müeyyidelerdir şeklinde de tanımlanmaktadır.⁴³ Disiplin cezaları bir başka anlatımla, hizmet ve memur statüsünden ortaya çıkan ve nesnel hukuk kuralları ile saptanan hareket kurallarına aykırı davranılması karşısında uygulanan önlemler ve yaptırımlardır.⁴⁴

Disiplin cezaları Danıştay kararlarına da konu olmuş ve yüksek mahkeme kararlarında da tanımlanmıştır. Danıştay eski tarihli bir kararında disiplin cezasını; “kamu hizmetlerinin yürütülebilmesi ve kamu yararının devamlılığının sağlanması amacıyla kamu görevlileri için görev, yetki ve sorumlulukları bakımından yasal olarak getirilmiş yaptırımlar”⁴⁵ şeklinde tanımlamıştır.

2.2. Disiplin Suçu ve Cezalarına Hâkim Olan İlkeler

2.2.1. Genel olarak

İdarenin objektifliğini sağlamak açısından, disiplin hukukuna ilişkin bazı temel ilkeler mevcuttur. Şüphesiz idare de uygulayıcı olarak disiplin suç ve cezalarına hâkim olan temel ilkelere dikkati nazarla mükelleftir. Bu temel ilkeler, mevzuat ve yargı kararlarıyla ortaya çıkmıştır. Bu ilkelerin ihlali halinde disiplin cezasının iptali ihtimali doğacağından özenle uyulmaya çalışılması gerektiği kanaatini taşımaktayız.

2.2.2. Kanunilik ilkesi

Disiplin hukuku her ne kadar idare hukukunun bir alt dalı ise de ceza hukuku ilkelerinden geniş ölçüde etkilenmiştir. Disiplin hukukunu etkileyen ceza hukuku kurallarının başında, suç ve cezalarda kanunilik ilkesi gelmektedir.⁴⁶

Kanunilik ilkesi uyarınca; hiç kimseye kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil nedeniyle ceza verilemeyeceği gibi kanunda gösterilenden başka bir yaptırımda uygulanamayacaktır.⁴⁷ Bu ilkenin iki önemli sonucu vardır. Öncelikle hangi davranışların suç olarak düzenlendiği kanun tarafından açıkça zikredilecektir (kanunsuz suç olmaz –

⁴³ G. Zanobi (1964). *İdari müeyyideler*. (Çev.: Yılmaz Günel). Ankara: AÜSBF Yayınları, s. 2 N. 7 vd.

⁴⁴ Giritli vd. (2013), s.757.

⁴⁵ Danıştay 8. D., 24.9.1996 tarihli ve 1915/2267 sayılı kararı, Danıştay Dergisi 1997, S. 93, s. 423.

⁴⁶ Yıldırım (2013), s. 239.

⁴⁷ T. Demirbaş (2014). *Ceza hukuku genel hükümler*. Güncellenmiş 10. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 51; V. Özbek vd. (2014). *Türk ceza hukuku genel hükümler*. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 67; H. Hakeri (2015). *Ceza hukuku genel hükümler*. 18. Baskı. Ankara: Adalet Yayınları, s. 15.

nullum crimen sine lege) ve ikinci anlamı ise kanunun suç saydığı fiilin yaptırımını önceden belirlenecektir (kanunsuz ceza olmaz – *nulla poena sine lege*).

Kanunilik ilkesinin dört önemli sonucu bulunmaktadır. Bunlar; kanun tarafından belirlenmiş bir eylemin ve cezanın bulunması, kıyasın yasak olması, ceza hükmü içeren kanunların geçmişe etkili olarak uygulanamaması ve örf âdete dayanarak suç ve ceza yaratılamamasıdır.⁴⁸

Anayasa Mahkemesi de muhtelif kararlarında disiplin cezaları ile ilgili kanunilik ilkesine vurgu yapmaktadır. Örneğin; 22 Ocak 1990 tarih ve 399 ve 233 sayılı KHK'lerin cezalara ilişkin hükümlerini, Anayasanın 38. maddesinin KHK ile düzenlenemeyecek konular arasında yer aldığı gerekçesiyle iptal etmiştir. İlgili kararında disiplin suçu ve cezalarının Anayasanın 38. maddesindeki kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi kapsamında olduğuna hükmetmiştir.⁴⁹

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu, suçta kanunilik ilkesinin katı bir şekilde uygulandığında doğuracağı sakıncaları disiplin amirlerine kıyas yetkisi vermek suretiyle aşma yoluna gitmiştir. Ancak disiplin amirlerine tanınan kıyas yetkisi yalnızca disiplinsizlik teşkil eden eylemler bakımından geçerlidir, yoksa disiplin cezaları bakımından kıyas yetkisi söz konusu değildir.⁵⁰

2.2.3. Belirlilik ilkesi (kıyas yasağı)

Suç ve cezaların kanunlarda açıkça tanımlanıp belirtilmesi salt bu tanımlara uyan fiillerin cezalandırılmasına olanak tanımakta, kanuni tarife uymayan fiil ve davranışların kıyas yoluyla kanuni tarifteki fiillere benzetilerek cezalandırılmasına olanak tanımamaktadır. Aynı şekilde kıyas yoluyla kanunda öngörülen cezaların artırılmasına veya kanunda öngörülmeleyen bir cezanın uygulanmasına imkân bulunmamaktadır.⁵¹

Suçlarda kıyas yasağı bulunmakta ve suçta ve cezada kanunilik ilkesi katı bir şekilde uygulanmakta iken⁵² *disiplin suçları* bakımından kanunla düzenleme ilkesi

⁴⁸ Demirbaş (2014), s.111; Özbek vd. (2014), s. 69; Hakeri (2015), s. 16 vd.

⁴⁹ Anayasa Mahkemesinin 4.4.1991 tarihli ve 12/7 sayılı kararı.

⁵⁰ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 208.

⁵¹ C. Kaya (2005). Memur disiplin suç ve cezalarına ve disiplin soruşturmasına hâkim olan temel ilkeler. *Amme İdare Dergisi*, 38 (2), s. 66.

⁵² Hakeri (2015), s. 46; Demirbaş (2014), s. 51.

tamamen geçerli olmamakta ve bununla birlikte TSK disiplin kanununun madde 8/2⁵³ olduğu üzere kıyasa müsaade edilmektedir.

2.2.4. Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz ilkesi

Disiplin hukukunda da kanunu bilmemek mazeret sayılmaz ilkesi geçerlidir. Personelin, usulüne uygun olarak yürürlüğe girmiş mevzuatta yer alan hak ve yükümlülükleri bildiği varsayılır. Disipline ilişkin olsun veya olmasın kanun ve tüzüklerin Resmi Gazete’de yayımlanması Anayasa gereğidir. Disiplin hükümleri getiren yönetmeliklerin Resmi Gazete’de yayımlanmaları ise 3011 sayılı Resmi Gazete’de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanunun⁵⁴ 1/b maddesi gereğidir.⁵⁵

2.2.5. Geçmişe yürümezlik ilkesi (makale şamil olmama ilkesi)

Geçmişe yürümezlik idari işlemin zaman bakımından etkisiyle ilgilidir. İdari işlemler tamamlandıklarında yürürlüğe girerler. İdare, geçmiş zamanla değil gelecekle ilgilidir. O halde kamu idaresi sadece geleceğe ilişkin karar alabilir.⁵⁶

Geçmişe etkili bir şekilde disiplin cezası verilemez. Bir idari işlem olan disiplin cezası, bütün idari işlemler gibi geleceğe yönelik olarak etki ve sonuç doğurur.⁵⁷

2.2.6. Geri alma yasağı ilkesi

Disiplin cezalarının, hukuka aykırı bile olsa, idare tarafından geri alınmasının mümkün olmadığı kabul edilmektedir. Yetkili kurul veya makamlar tarafından verilen ve itiraz sürecinden geçip kesinleşen disiplin cezalarının geri alınması veya infazının yapılmaması hukuka aykırıdır.⁵⁸

⁵³ Bu Kanunda belirlenmiş olan disiplinsizliklere nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara, eylemleri adli veya askeri suç teşkil etse dahi aynı neviden disiplin cezaları verilebilir.

⁵⁴ Kanunun 1’inci maddesi: “Başbakanlık, bakanlıklar ve kamu tüzelkişilerinin; a) İşbirliğine, yetki ve görev alanlarına ait hükümleri düzenleyen, b) Kamu personeline ait genel hükümleri kapsayan, c) Kamuyu ilgilendiren, Yönetmelikler Resmi Gazete’de yayımlanır.” şeklindedir.

⁵⁵ Kaya (2005), s. 67.

⁵⁶ H. N. Yaşar (2014). *İdare hukuku*. 2. Baskı. İstanbul: Der Yayınları, s. 313.

⁵⁷ Gözler ve Kaplan (2015), s. 660.

⁵⁸ Z. Aslan (2001). 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’na göre disiplin suç ve cezaları. İstanbul: Alfa Yayıncılık, s. 30.

Disiplin cezaları kural olarak idare tarafından geri alınmaz. Disiplin cezaları ancak süresi içerisinde olmak kaydıyla itiraz, dava (yürütmeyi durdurma karar veya iptal karar üzerine) veya sicilden silinme üzerine geri alınabilir.⁵⁹

2.2.7. Lehe olan hükmün uygulanması ilkesi

Önceki kanun döneminde işlenmiş ve henüz cezası verilmemiş veya cezası verilmiş ancak itiraz edilmiş yahut dava konusu yapıp karara bağlanmamış disiplin fiilinin cezası, sonra çıkan kanunda disiplin cezası alanın lehine ise bu kanun uygulanmalıdır.⁶⁰

2.2.8. Ölçülülük ilkesi

Disiplin cezası verme yetkisi ölçülü kullanılmalıdır. Anayasal bir ilke olan ölçülülük ilkesi, suç ile ceza arasında adil bir dengenin bulunması anlamına gelir.⁶¹

Bir başka yazar ise “ ceza muhakemesi hukuku işleminin yapılması ile sağlanması beklenen yarar ve verilmesi ihtimal dâhilinde bulunan karar arasında makul bir oranın bulunmasını oransızlık durumunda işlemin yapılmamasını ifade eden ilkeye ölçülülük ilkesi denir.”⁶² şeklinde tanımlama yapmıştır.

Disiplin cezası verilirken ölçülülük ilkesi göz önünde bulundurulmalı, disiplin cezası ihlalin ağırlığıyla orantılı olmalıdır.⁶³

Anayasa Mahkemesi de yeni tarihli bir iptal kararında⁶⁴ ölçülülük ilkesine değinmiştir. Anayasa Mahkemesine göre ölçülülük ilkesi; “ elverişlilik” , “ gereklilik “ ve “ orantılılık “ olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik, başvuru önlemin ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, gereklilik başvuru önlemin ulaşılmak istenen amaç bakımından gerekli olmasını, orantılılık ise başvuru önlem ile ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken ölçüyü ifade etmektedir.

⁵⁹ Kaya (2005), s. 69.

⁶⁰ Kaya (2005), s. 69-70.

⁶¹ B. Akyılmaz vd. (2012). *Türk idare hukuku*. 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 634; Gözübüyük ve Tan (2014), s. 886.

⁶² Ş. Başa ve M. Yılmaz (2009). *Maddi ceza hukuku ile ceza yargılama hukuku ilkelerinin, disiplin hukukunda uygulanıp uygulanamayacağı; bu konuda ortaya çıkan sorunlar ve çözüm yolları*. İçişleri Bakanlığı İnceleme – Araştırma Raporu, www.mulkiyeteftis.gov.tr, Erişim Tarihi: 02.04.2015, s. 28.

⁶³ Gözler ve Kaplan (2015), s. 660.

⁶⁴ AYM'nin 17.1.2013 tarihli ve 2012/80 – 2013/16 sayılı kararı.

2.2.9. Aynı fiile birden fazla ceza verilememesi ilkesi

Çift disiplin yaptırımını uygulamama veya tek fiile tek ceza verilmesi (non bis in idem) olarak da ifade edilen bu ilkeye göre, bir disiplin suçundan dolayı aynı idarece sadece bir disiplin cezası verilebilir.⁶⁵ Gerçekten de ceza hukuku genel prensiplerine göre aynı eylemden dolayı ilgisine iki defa ceza verilemez. Buna karşılık fiil hem disiplin hukuku hem de ceza hukuku bakımından suç teşkil ediyorsa aynı fiile birden fazla ceza verilememesi ilkesi geçerli değildir.⁶⁶

Ayrıca Danıştay da bir kararında; “ceza hukuku genel prensiplerine göre aynı eylemden dolayı ilgisine iki defa ceza verilemeyeceği açık bulunduğundan, bir yıl kıdem indirme cezası verilen ve uygulanan memur hakkında bilahare Yüksek Disiplin Kurulunca verilen meslekten ihraç cezasının iptaline...”⁶⁷ demek suretiyle “non bis in idem” ilkesinin disiplin hukukunda kabul edilir bir ilke olduğunu açıkça belirtmiştir.

2.2.10. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi

Disiplin hukukunun temel ilkeleri yargı kararları ile kimi ceza hukuku ilkelerinden esinlenerek geliştirilmiştir.⁶⁸ Kanımızca en bilinen ceza hukuku prensibi de “şüpheden sanık yararlanır ilkesidir”. Bu ilke de diğer bazı ceza hukuku ilkeleri gibi disiplin hukukunda da gözetilir.

Disiplin suçunun hiçbir şüpheye yer vermeyecek biçimde kesin olarak ortaya konulması ve cezayı verecek kişi veya kurullarda vicdani kanaatin tam olması gereklidir. Herhangi bir şüphe bulunması durumunda masumiyet karinesi (Anayasa m. 38/4; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi m. 6/2; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi m. 11; Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi m. 14/2) gereğince şüpheden sanık yararlanacaktır (in dubio pro reo ilkesi). Nitekim Danıştay’da disiplinsizliğin herhangi bir şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konmasına önem göstermektedir.

⁶⁵ O. Sancakdar (2001). *Disiplin yaptırımını olarak devlet memuriyetinden çıkarma ve yargısal denetimi*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 312. Ayrıca bkz. Ö. A. Livanelioğlu (2003). *Memur disiplin hukuku*. Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 39

⁶⁶ Onar (1966), s. 1189.

⁶⁷ Danıştay Mürettep Dairesi, 26.1.1981 tarihli ve 2009/2144 sayılı kararı, Danıştay Dergisi, Y. 12, S. 46,47, s. 433.

⁶⁸ Gözübüyük ve Tan (2014), s. 885.

Danıştay 10. Dairesinin 27/10/1987 tarihli ve 2015/1721 E-K sayılı bir kararında “...tutanakların incelenmesinden, davacıyı teşhis yönünden oldukça çelişkili ifadeler taşıdıkları, davacının bu kişilerden para talep edip aldığı hususunda kesin ve inandırıcı delillerin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda üstüne atılı disiplin suçunu hiçbir şüpheye yer vermeyecek biçimde kesin olarak ortaya konmadan, çelişkili ifadeler dayanak alınarak davacının meslekten çıkarma cezası ile cezalandırılması yolundaki dava konusu işlemde hukuki isabet görülmemiştir.” denmektedir.

Disiplin suçunun personel tarafından işlendiği kesin olarak kanıtlanamıyorsa, soyut (mücerret) iddialar söz konusu ise ve hukuken geçerli bilgi ve belgeler bulunmuyorsa; personel cezalandırılmaz.

2.2.11. Bir derece hafif ceza uygulaması ilkesi

Disiplin amirleri, personelin; olumlu hizmet, sicil ve disiplin safahatı ile eylemin niteliğini göz önüne alarak bir derece hafif ceza uygulayabilir. Disiplin amirleri, uyarma, kınama ve hizmete kısmi süreli devam cezalarını gerektiren disiplinsizliklerinden dolayı personeline disiplin cezası vermeyebilir. (6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu m. 14/2-3).⁶⁹

Madde idareye hafif ceza uygulama konusunda takdir yetkisi tanımıştır. Bir derece hafif ceza personelin fiiline uyan cezanın alt sınırı olmayıp, kanundaki sıralamaya göre bir derece hafif olan cezadır ve bir alt ceza, esas cezayı verecek olan merci tarafından verilir. Örneğin, 1/8 oranında aylıktan kesme disiplin cezasının bir derece hafif olanı, 1/9 veya daha az oranda aylıktan kesme değil, hizmete kısmi süreli devam cezasıdır.⁷⁰

Danıştay’ın bir kararında izah ettiği üzere bir derece hafif ceza uygulaması ile amaç, “başarılı elemanların bir suç işlemleri durumunda kuralları çiğnemeyi alışkanlık haline getirenlere karşılık daha hafif ceza verilerek mesleğe kazandırılmalarıdır.”⁷¹

⁶⁹ Aynı düzenleme 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda (m. 125/3), 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu’nda (m. 82/son), Emniyet Örgütü Disiplin Tüzüğü’nde (m. 15) ve Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği’nde (m. 16) de yer almaktadır.

⁷⁰ Yıldırım (2013), s. 241.

⁷¹ Danıştay 8. Dairesi, 28/10/1991 tarihli ve 1399/1676 E-K sayılı kararı

2.2.12. Başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi

Verilen disiplin cezasında başvuru yolları gösterilmelidir. Çünkü “devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır” (Anayasa m. 40/2).

2.2.13. Yetki devri yasağı ilkesi

Disiplin cezaları, yetkili disiplin amirleri tarafından verilmelidir. Disiplin etkisi, hiyerarşi yetkisi dâhilinde olan bir yetkidir ve devredilmesi mümkün değildir. Bundan dolayı disiplin amiri disiplin cezası verme yetkisini diğer kişilere devretmesi durumunda verilen cezalar hukuka aykırı hale gelecektir. Disiplin amiri disiplin cezası konusunda “bağlı yetki” kullanılmaktadır ve söz konusu yetki başkasına devredilemez.⁷²

Kamu hukuku ilkelerine göre yetki bir kamu düzeni sorunu olup kanun koyucu tarafından kime verilmiş ise ancak onun tarafından o ölçüde kullanılabilir.⁷³

Danıştay da birçok kararında disiplin cezası verme yetkisinin devredilemeyeceğine işaret etmektedir.⁷⁴

2.2.14. Aleyhe düzeltme yasağı ilkesi

Verilen disiplin cezasına karşı ilgililerin itiraz hakları bulunmaktadır. TSK Disiplin Kanununa göre verilen ceza sonrasında itiraz mercii değişmektedir. TSK Disiplin Kanunu 41/4. maddesine göre “itiraz haklı görülürse, itirazı inceleyen üst disiplin amiri verilen cezayı hafifletebilir veya tamamen kaldırabilir.” Bu çerçevede ilgili merci, itiraz sonrasında itirazı kabul ettiği takdirde verilmiş olan cezayı, aleyhe düzeltmez dolayısıyla cezayı artıramaz.⁷⁵ Bu kurala “*reformatio in pejus*” yasağı adı verilir.⁷⁶

⁷² Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 143.

⁷³ Kaya (2005), s. 74.

⁷⁴ Danıştay 10. Dairesi, 14/01/1985 tarihli ve 492/10 sayılı kararı; Danıştay 10. Dairesi, 08/04/1991 tarihli ve 1701/1296 sayılı kararı; Danıştay 6. Dairesi 14/05/1991 tarihli ve 118/1120 sayılı kararı (Başa ve Yılmaz (2009), s. 74-75).

⁷⁵ O. E. Aslan (2014). *Kamu personel hukuku*. 4. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 125.

⁷⁶ T. Akıllıoğlu (1983). *Yönetim önünde savunma hakları*. Ankara: TODAİE Yayınları, s. 167; T. T. Yüce (1994). Ceza hukuku ilkelerinin disiplin ceza hukukunda geçerliği sorunu ve Danıştay kararlarının bu açıdan tahlili. *Danıştay Dergisi*, 88, s. 12.

2.2.15. Yargı yolu güvencesi ilkesi

Anayasamıza göre, “Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz. Silahlı Kuvvetler mensupları ile hâkimler ve savcılar hakkındaki hükümler saklıdır” (m.129/3-4).

6413 sayılı TSK Disiplin Kanununa göre “Yüksek disiplin kurulları tarafından verilen Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezaları ile subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında disiplin amirleri veya disiplin kurulları tarafından barış zamanında verilmiş olan aylıktan kesme, hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi cezalarına karşı Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde iptal davası açılabilir” (m.43/1).

Anayasamız her ne kadar istisnai hükümler barındırmış olsa da tez konumuz da olan “ayırma cezasına” yargı yolu güvencesinin tanındığı da görülmektedir.

2.2.16. Eşitlik ilkesi

Sosyal ve içtimai durumları ne olursa olsun hakkında disiplin cezası yaptırımını uygulanacak kimseler, işlemiş oldukları aynı disiplin suçu nedeniyle aynı disiplin cezasıyla cezalandırılmalıdır. Bu açıdan eşitlik ilkesi, disiplin cezalan alanına da hakim olan bir ilkedir⁷⁷.

2.2.17. Şahsilik ilkesi

Ceza hukukunun temel ilkesi olan şahsilik ilkesi disiplin cezalan bakımından da geçerlidir ⁷⁸. Yani, ancak ve ancak disiplin suçunu işleyen kimse disiplin cezasıyla cezalandırılabilir, yakınları, kurum statüsüne dâhil olmayan şerikleri disiplin cezasıyla cezalandırılmayacaktır ⁷⁹.

⁷⁷ Y. Günal (1958). Disiplin cezaları. *AÜSBF Dergisi*, XIII (2), s. 196.

⁷⁸ Günal (1958), s. 196.

⁷⁹ Onar (1966), s. 1188-1189.

İkinci Bölüm

Askeri Disiplin Suç ve Cezaları

1. Genel Olarak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun yürürlüğe girmesinden önce askeri disiplin hukuku alanında mevzuatımız dağınık olarak nitelendirilebilecek bir hal içindeydi. Disiplinle ilgili temel düzenlemeler, 477 sayılı Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Hakkında Kanun ile 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununda yer almaktaydı. Belirtilen düzenlemelere göre iki tür disiplinsizlik eylemi bulunmaktaydı. Bunlardan birincisi 477 sayılı Kanunun 47-61/A maddeleri arasında yer alan on altı disiplin suçu, ikincisi ise 1632 sayılı Kanunun 162/A maddesinde “*Askeri terbiyeyi, disiplini bozan ve hiç bir ceza kanununun maddelerine uymayan fiiller ve tekâsüller*” olarak tanımlanan ve tamamen disiplin amirlerinin değerlendirmesine bağlı olan disiplin tecavüzleriydi.⁸⁰

Artık yeniden düzenlemeye ihtiyaç yoğunluğu artan Disiplin Kanunu Tasarısının gerekçesinde özetle; “*TSK personeli hakkında uygulanan disiplin hükümlerinin mevzuatta dağınık şekilde düzenlendiği, disiplin amirleri veya disiplin mahkemelerince personele oda veya göz hapsi cezası verilmesine imkân tanıyan düzenlemelerin AİHM nezdinde dava konusu olduğu ve birçok kararda asker kişilere verilen oda hapsi cezalarının AİHS’e aykırı olduğuna dair kararlar verildiği, bu kararlara göre disiplin amiri tarafından verilen oda hapsi cezalarında kişinin özgürlüğü ve güvenliği hakkının; disiplin mahkemesince verilen oda hapsi cezalarında ise adil yargılanma hakkının ihlal edildiği gerekçeleriyle ülkemizin tazminata mahkûm edildiği belirtilerek tasarının disiplin hukukuna ilişkin sorunların disiplin amirlerinin otoritesinde ve emir-komuta sisteminde zafiyet meydana getirmeden, değişen ve gelişen günümüz hukuk anlayışına uygun bir şekilde çözülmesi amacıyla hazırlandığı*” belirtilmiştir.⁸¹

⁸⁰ Bazı yazarlar Disiplin Kanununun yürürlüğünden önce disipline aykırı fiillerin; disiplin kabahatleri, disiplin suçları ve disiplin tecavüzleri olmak üzere üç grupta değerlendirileceğini belirtmektedir, bkz. Kangal (2012), s. 463; G. Y. Duran (2012). *Askeri disiplin hukuku*. İstanbul: XII Levha Yayıncılık, s. 153.

⁸¹ M. Alkan (2015). 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun esasları. *TBB Dergisi*, 117, s. 172 vd.

6413 sayılı yeni Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu 11.maddesinde; Subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek disiplin cezaları ağırlık derecesine göre aşağıda belirtilmiştir:

- a) Uyarma
- b) Kınama
- c) Hizmete kısmi süreli devam
- ç) Aylıktan kesme
- d) Hizmet yerini terk etmeme
- e) Oda hapsi
- f) Silahlı Kuvvetlerden ayırma

6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 11. maddesine dair gerekçesinde de belirtildiği üzere Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası; niteliği, usul ve esasları, sonuçları gibi birçok açıdan diğer disiplin cezalarından farklı özellikler taşımaktadır. Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasının bu farklı nitelikleri göz önüne alınarak kanunun özellikle 20. ve 21. maddelerinde özel düzenlemelere yer verilmiştir.⁸²

Bu özel düzenlemeler kapsamında kanunun 21. Maddesiyle Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezasına ilişkin olarak ayrıca Ceza Puanı ve Ceza Sayısı Sistemi getirilmiştir. Buna göre alınan her bir ceza, ayırma cezasına götüren bir araç olabileceğinden çok daha büyük öneme haiz kılınmıştır. Bu hususun ayrıntılarına ayırma cezasında yer vereceğiz fakat öncelikle diğer disiplin cezalarından bahsetmeyi sistematik olması yönüyle uygun gördük.

⁸² 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 11. Maddesinin Gerekçesi.

2. Askeri Disiplin Suç ve Cezalarının Türleri

2.1. Uyarma

Uyarma cezası; personele, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 12/1. Maddesi).

Uyarma cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 15. Maddesi):

- a) Emri mütalaa etmek: Usulüne uygun olarak kendisine verilmiş olan bir emir üzerine; emrin uygun olmadığı, yanlış verildiği, yapılamayacağı ve benzeri şekillerde amirini alenen eleştirmek veya amire karşı itirazda bulunmaktır. Amir tarafından karar verilene kadar astın fikrini savunması veya emrin kanunsuz olduğu hususundaki kanaatini belirtmek için amire yaptığı itiraz, bunları yaparken oluşabilecek diğer disiplinsizlikler saklı kalmak kaydıyla bu kapsamda disiplinsizlik teşkil etmez.
- b) Görevde kayıtsızlık: Görevdeyken, yetkili makamlar tarafından izin verilen durumlar haricinde görevle veya askeri hizmetle ilgisi olmayan işlerle uğraşmaktır.
- c) Hizmet dışındayken amir veya üste saygısızlık: Hizmet dışında, bilinen ve tanınan amir veya üstlere karşı saygısızlık teşkil edebilecek fiillerde bulunmaktır.
- ç) Mesai çizelgesine uymamak: Özürsüz veya izinsiz olarak, mesaiye geç gelmek veya erken ayrılmak veya günlük mesai çizelgesine riayet etmemektir.
- d) Kılık ve kıyafeti bozuk olmak: Kılık ve kıyafet ile ilgili olarak nizamlarda ve önceden belirlenmiş kurallara riayet etmemektir.
- e) Usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak: Türkiye Büyük Millet Meclisine yapılan müracaatlar hariç olmak üzere, kanun ve nizamlarla belirlenmiş usul ve kurallara riayet etmeden yazılı, sözlü veya elektronik olarak müracaat veya şikâyette bulunmaktır.
- f) İsraf etmek: Yetkili makamlarca belirlenmiş tasarruf tedbirlerine riayet etmemek veya kullanımına sunulan kamu kaynağının harcanmasında gösterilmesi gereken makul seviyedeki özeni göstermemektir.

g) Saygısız davranmak: Aynı rütbe veya kıdemde bulunulan ya da amir veya maiyet ilişkisi içinde olunmayan kişilere söz ve hareketlerle sataşmak veya kötü muamelede bulunmaktır.

ğ) Başkalarını kötülemek: Amirleri, üstleri veya çalışma arkadaşları hakkında ve onların bulunmadığı ortamlarda, onların işlem, eylem ve kişilikleri hakkında kötüleyici veya konuştuğu kişilerde kötü intiba yaratacak tarzda olumsuz sözler söylemektir.

h) Askeri nezaket kurallarına uymamak: Nizamlarla belirlenmiş olan askeri görgü, protokol ve davranış kurallarına aykırı bir biçimde tavır ve davranışlarda bulunmaktır.

ı) Hizmet haricinde yalan söylemek: Amir veya üstü tarafından denetim ve gözetim sorumluluğu kapsamında sorulan sorulara kasten doğru yanıt vermemektir.

i) Selamlama yapmamak: Selamlama ile ilgili olarak nizamlarla belirlenmiş kurallara riayet etmemektir.

j) Zamana riayet etmemek: Belirli zamanda yapılması gereken faaliyetlerde özürsüz olarak geç kalmaktır.

k) Mesai dışında aşırı alkol kullanımı: Mesai dışında sivil veya üniformalı olarak aşırı alkol alarak kişisel veya kurumsal imaj kaybı oluşturacak olumsuz davranışlarda bulunmaktır.

l) Görev dönüşü tekmil vermemek: Verilmiş bir emrin icrası veya sonuçları hakkında emri verene bilgi vererek müteakip emirlerini almamaktır.

m) Kişisel ve çevre temizliğine dikkat etmemek: Askeri hizmet esnasında belirlenmiş olan kişisel veya çevre temizliği ile ilgili kurallara riayet etmemektir.

n) Kendini geliştirmede yetersiz kalmak: Görevini etkin olarak yapabilmesini sağlayacak bilgi ve görgünün kazanılmasında göstermesi gereken gayreti göstermemektir.

Kendini geliştirmede personelin yetersiz kalıp kalmadığını disiplin amiri değerlendirecektir. Bu değerlendirme sonucunda ilgilinin savunma hakkına riayet ettikten sonra, uyarma cezasının verilmesine kanaat getirmesi durumunda, ceza yazısında ilgili personelin hangi davranışlarının sonucunda gayret göstermediğini belirtecek ve gerekçelendirecektir. Kendini geliştirmede yetersiz kalma disiplinsizliği subjektif bir

değerlendirmeyi gerektirmektedir ancak disiplin amiri bu değerlendirmesine ilişkin gerekçelerini somut bir takım esaslara bağlamalıdır. Disiplin kanununun TBMM görüşmelerinde de söz konusu eylemin objektif olmadığı sıkıntılara yol açacağına ilişkin görüşler ileri sürülmüştür.⁸³

2.2. Kınama

Kınama cezası; personele, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 12/2. Maddesi).

Kınama cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 16. Maddesi):

- a) Amir veya üste nezaketsizlik: Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde amir veya üste karşı saygısızlık teşkil edecek nitelikte olmayan ancak askeri nezaket, protokol ve terbiye kurallarına aykırılık teşkil eden fiillerde bulunmaktır. Askeri nezaket, protokol ve terbiye kurallarının astlara veya maiyete önceden ilan veya tebliğ olunması veya bu disiplinsizliği yapan kişinin makam ve rütbesi itibarıyla bu kuralları biliyor olması gerektiğinin objektif olarak kabul görmesi hâlinde disiplin cezası verilebilir.
- b) Meslek etiğine aykırı davranışta bulunmak: Önceden ilan veya tebliğ edilmiş olan mesleki etik davranış kurallarına aykırı şekilde tavır ve davranışlarda bulunmaktır.
- c) Küfürlü konuşmak: Aynı rütbe veya kıdemdeki arkadaşlarına veya astlarına karşı, terbiye ve adaba uygun olmayan sözlerle konuşmaktır.
- ç) Askeri silsileyi bozarak hareket etmek: Müsaade edilmediği hâlde veya durumun gerektirdiği hâller haricinde, herhangi bir talebini askeri silsileye riayet etmeyerek doğrudan daha üst amirlerine iletmektir.
- d) Uygun olmayan hitaplarda bulunmak: Çevresindekilere; nizamlar, emirler ve askeri teamüller ile belirlenmiş olan hitap şekilleri haricinde hitaplarda bulunmaktır.

⁸³ TBMM 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Tasarısı görüşme tutanakları s. 81 (www.tbmm.gov.tr, Erişim Tarihi: 07.04.2015)

e) Sorumluluktan kaçmak: Kanun ve nizamlar ile kendisine tevdi edilmiş görevlerin gerektirdiği sorumluluğu üstlenmekten imtina ettiğini gösterecek tavır ve davranışlarda bulunmaktır.

f) Askeri eşyayı uygun kullanmamak: Hizmete tahsisli bir askeri eşyayı düzgün ve talimatlara uygun kullanmayarak onun zarar görmesine veya aşırı yıpranmasına sebebiyet vermektir.

g) Sağlığın korunması kurallarına uymamak: Sağlığın korunması veya salgın ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi için yetkili makamlarca yürürlüğe konulmuş tedbirlere uymamak veya hizmet verdiği ortamdaki kişilerin sağlığını tehlikeye düşürecek fiillerde bulunmaktır.

2.3. Hizmete Kısmi Süreli Devam

Hizmete kısmi süreli devam cezası; disiplin cezası verilen personele mesai sonrasında günde üç saati ve her hâlde saat 24.00'ü geçmeyecek şekilde, kadro görevinde veya kadro görevi dışında statüsüne uygun askeri hizmetlerin yaptırılmasıdır. Ceza, tatil günleri dışında yerine getirilir ve cezanın yerine getirilmesi esnasında personel hizmette sayılır. Cezanın yerine getirilme şekline ilişkin hususlar, cezayı veren disiplin amiri tarafından ilgiliye tebliğ edilir (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 12/3. Maddesi).

Hizmete kısmi süreli devam cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 17. Maddesi):

a) Üste saygısızlık: Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde üste gösterilmesi gereken saygıyı kasıtlı olarak göstermemek veya yetkili olduğu durumlarda üstün yapmış olduğu ikaz, tenkit veya muahezeyi saygı ile kabul edip dinlememektir.

b) Görev yerini izinsiz terk etmek: Kıtasından veya görev yerinden yirmi dört saati geçmeyecek şekilde kaçmak veya kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın mesaiye bir tam mesai günü gelmemektir.

c) Temaruz: Bazı isteklerini yerine getirmek, kişisel bir menfaat sağlamak, görev veya sorumluluktan kaçmak gibi amaçlarla hastalığını abartmak veya olmadığı hâlde bir

rahatsızlığı varmış gibi göstererek sağlık kuruluşlarına sevkini sağlamak suretiyle günlük mesainin bir kısmına katılmamaktır.

ç) Uygunsuz davranışlarda bulunmak: Türk Silahlı Kuvvetlerine ve temsil ettiği makam, rütbe veya statünün onur ve vakarına uygun olmayan fiillerde bulunmaktır.

d) Ketum davranmamak: Görevi ile ilgili gizli olmayan ancak açıklanmaması gereken bir bilgiyi yetkisiz kişilerin öğrenebileceği bir şekilde açıklamaktır.

2.4. Aylıktan Kesme

Aylıktan kesme cezası; disiplin cezası verilen personelin, sosyal güvenlik mevzuatına göre hesaplanan prime esas kazanç tutarından 6413 sayılı Kanun'un ekindeki çizelgede⁸⁴ belirtilen oranlarda kesinti yapılmasıdır. Ceza, aylığı tahakkuk ettiren birimce personelin aylığından kesilmek suretiyle yerine getirilir. Aylıktan kesme tam lira üzerinden yapılır ve kuruşlar dikkate alınmaz (6413 sayılı Kanun m. 12/4).

Aylıktan kesme cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 18. Maddesi):

a) Amire saygısızlık: Hizmette veya hizmete ilişkin hâllerde amire gösterilmesi gereken saygıyı kasıtlı olarak göstermemek veya amirin yapmış olduğu ikaz, tenkit veya muahezeyi saygı ile kabul etmemektir.

b) Yalan söylemek: Askeri hizmete ilişkin veya görevle ilgili konu ve durumlarda amirlere veya bilgi vermekle yükümlü olduğu kişi ve makamlara kasıtlı olarak gerçeğe aykırı ve yanlış beyanda bulunmaktır.

c) Hizmetle ilgisi olmayan emir vermek: Maiyetine hizmetle ilgisi olmayan emir vermektir.

ç) Maiyetinin gözetiminde ihmal göstermek: Astlarının ve emri altındakilerin denetim, kontrol ve gözetiminde ihmal göstermektir.

⁸⁴ Bkz. EK – 1.

d) Ayrımcılık yapmak: Görevdeyken dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım yaparak işlem tesis etmek ve bu suretle görev yerinde huzursuzluğa neden olmaktır.

e) Yasak edilen yerlere girmek: Resmî üniforma ile genelev, kumarhane, meyhane, bar ve benzeri yerler ile girilmesi garnizon komutanlıklarınca yasaklanmış diğer yerlere girmektir.

f) Kayırma talep etmek: Özlük hakları ile ilgili ya da başka bir kişisel menfaat temini için başkalarını aracı koyup, öncelik ve ayrıcalık talep etmektir.

g) Maiyetinden hediye kabul etmek: Maiyetinde çalışan personel tarafından verilen ve makul bir seviyenin üstünde maddi değeri olan bir hediyeyi kişisel menfaat elde etmek amacıyla kabul etmektir.

ğ) Hizmetteyken siyasi içerikli konuşmak: Mesai içerisinde veya hizmete ilişkin durumlarda siyasi içerikli konuşmalar yapmaktır.

h) Yasaklanmış faaliyetlere katılmak: Yetkili makamlarca yasaklanmış olan toplantı, gösteri, yürüyüş ve benzeri faaliyetlere iştirak etmektir.

ı) İzinsiz olarak garnizonu terk etmek: İzinli olmadığı hâlde görev yaptığı garnizon hudutlarını terk etmektir.

i) Ulaşım güvenliğini ihlal etmek: İzin, istirahat, hava değişimi, terhis ve benzeri nedenlerle görev yerine gidiş ve dönüşlerde terörle mücadele kapsamında emredilen yol güzergâhının dışına çıkmak, belirlenen günler dışında seyahat etmek veya yapılan planlamaya aykırı seyahat etmektir.

2.5. Hizmet Yerini Terk Etmeme

Hizmet yerini terk etmeme cezası; personelin mesai bitiminden sonra görev yaptığı yerden ayrılmayıp resmî daire, kışla, eğitim alanları ile sair yerlerdeki hizmetine devam etmesidir. Bu ceza disiplin amirleri tarafından ekteki çizelgeye göre⁸⁵; disiplin kurulları tarafından dört ila on güne kadar verilebilir. Ceza verilen personel için uygun bir yatma yeri tahsis edilir. Tatil günlerinde cezanın yerine getirilmesine ara verilir.

⁸⁵ Bkz. EK – 1.

Cezanın yerine getirilmesi sırasında, hizmete ilişkin hâller hariç, günde toplam bir saati geçmemek üzere ziyaretçi kabul edilebilir (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 12/5. Maddesi).

Hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 19. Maddesi):

- a) Emre itaatsizlik: Kasıtlı olarak hizmete ilişkin bir emri tam yapmamak ya da değiştirecek veya sınırını aşmak suretiyle yapmaktır.
- b) Kısa süreli kaçmak: Kıtasından veya görev yerinden yedi günü aşmayacak ve bu süre içinde kendiliğinden gelecek şekilde kaçmak veya mesaiye gitmemektir.
- c) İzin süresini geçirmek: İzin, istirahat veya hava değişimi süresini yasal veya kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın altı günü aşmayacak ve bu süre içinde kendiliğinden gelecek şekilde geçirmektir.
- ç) Hizmete mahsus eşyaya zarar vermek: Harp malzemesini veya hizmete tahsis edilmiş bir askeri eşyayı; kasıt, ihmal veya tedbirsizlik sonucu kaybetmek veya hasara uğramasına sebebiyet vermektir.
- d) Hediye istemek veya borç almak: Maiyetinden veya astlarından hediye istemek veya her ne şekilde olursa olsun borç almaktır.
- e) Maiyetinin disiplinsizliği hakkında soruşturma yapmamak: Maiyeti tarafından işlenen bir disiplinsizliği öğrenmesine rağmen ceza vermeme takdir yetkisinin bulunduğu hâller dışında kasten disiplin soruşturması yapmayarak disiplinsizliği örtbas etmektir.
- f) Asta kötü muamele yapmak: Astına, askeri usul ve kurallar dışında kötü davranmak, eziyet amacıyla hizmetini lüzumsuz yere güçleştirmek veya başkaları tarafından kötü muamelede bulunulmasına müsamaha göstermektir.
- g) Nöbet talimatına aykırı hareket etmek: Maddi bir zarar doğmasına sebebiyet vermeyecek şekilde, ilgili mevzuat kapsamındaki nöbet görevlerini yaparken, nöbet yerini terk etmek veya belirlenmiş ve tebliğ edilmiş olan nöbet talimatındaki kurallara aykırı hareket etmektir.

ğ) Hoşnutsuzluk yaratmak: Çalıştığı mesai ortamında söz veya fiilleri ile hizmetin yerine getirilmesini olumsuz yönde etkilemektir.

h) Tahrik: Asker kişileri, amirlerine veya üstlerine karşı itaatsizliğe, saygısızlığa, mukavemet göstermeye veya müessir fiil işlemeye tahrik veya teşvik etmektir.

ı) Sarhoşluk: Tıbbi raporla ispatlanmak veya gizlenemeyecek derecede olmak şartıyla, göreve sarhoş gelmek veya görevdeyken alkollü içki içmektir.

Asker kişilerin emirle yasaklandığı durumlarda kışlaya alkol sokmaları eme itaatsizlikte ısrar suçuna vücut verecektir. Kışlaya sokulan alkollü içkinin görevdeyken ayrıca içilmesi durumunda sarhoşluk suçunun da oluştuğunu kabul etmek gerekecektir. Nitekim Askeri Yargıtay Daireler Kurulunun da istikrarla bu kararı verdiği görülecektir.⁸⁶

Bu kararında Askeri Yargıtay Daireler Kurulu “6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun, kışla/birlik/kurum/karargâh içerisinde ve görevdeyken sarhoş olacak şekilde içki içmeyi disiplinsizlik olarak tanımlamış olması kışla/birlik/kurum/karargâh içerisinde içki içilmesini, bulundurulmasını ve sokulmasını yasaklayan emirlerin hizmete ilişkin olmasında değişiklik yaratmadığı gibi, bu emirlere riayetsizlik halinde emre itaatsizlikte ısrar suçunun oluşumuna da engel değildir “ şeklinde bir görüş ortaya koymuştur. Kanaatimizce de istikrar kazanan Askeri Yargıtay’ın bu kararı birliğin düzeni ve disiplini için ayrıca verilen sözlü ve yazılı emirlere uyulmadığında oluşan emre itaatsizlikte ısrar suçuna ilişkin diğer kararlarla da örtüşmekte ve isabetli olmaktadır.

ı) Kumar oynamak: Askeri mahal içinde kumar oynamaktır.

j) Yasak edilen malzemeyi bulundurmak: Kıta, karargâh ve kurumlarda ya da görev esnasında bulundurulması veya kullanılması emirle yasak edilen cep telefonu, bilgisayar, radyo, teyp, fotoğraf makinesi gibi görüntü, ses ve benzeri verileri ve bilgileri kaydeden, depolayan veya ileten her türlü cihaz ve aletler ile aksamalarını bulundurmak veya kullanmaktır.

k) İzinsiz üyelik: Meslek kuruluşları, dernek ve vakıf üyelikleri ile spor kulüplerinin faal üyeliklerine izin almaksızın girmektir.

⁸⁶ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu, 14 Mart 2013 tarihli ve 23/22 E-K sayılı karar (karar yayımlanmamıştır).

l) Disiplin cezasının yerine getirilmesine karşı gelmek: Yetkili kişi veya organlar tarafından verilen disiplin cezalarının, idari yaptırımların veya disiplinsizlik nedeniyle verilen görev ve sorumlulukların gereğinin yerine getirilmesine karşı çıkmak ve bu kapsamda yapılması zorunlu olan görev ve yükümlülükleri tam olarak yerine getirmemektir.

m) Kavga etmek: Meşru savunmaya ilişkin şartlar saklı kalmak kaydıyla, askeri mahâl içerisinde, fiilen birisine vurmaktır.

2.6. Oda Hapsi

Oda hapsi cezası; bu amaçla tahsis edilecek hapis odasında yerine getirilir. Hapis odalarının kapısında nöbetçi bulundurulur. Oda hapsi cezası alan personel, cezanın yerine getirilmesi süresince emir veremez ve genel hizmet yapamaz. Ceza;

a) Seferberlik ve savaş zamanında;

1) Disiplin Kanununda belirlenmiş tüm disiplinsizlik hâllerinde disiplin amirleri tarafından ekteki çizelgeye göre⁸⁷ verilebilir.

2) Disiplin Kanununa göre hizmet yerini terk etmeme cezası ile cezalandırılmayı gerektiren disiplinsizlik hâllerinde, disiplin kurulları tarafından on günden otuz güne kadar verilebilir.

b) Barış zamanında; Türk karasuları dışında bulunan gemilerde görev yapan personele, sadece buralarda bulunduğu süre içinde işledikleri ve hizmet yerini terk etmeme cezası ile cezalandırılmayı gerektiren disiplinsizlikler için gemi komutanı tarafından, 14'üncü maddede belirlenmiş cezanın ağırlaştırılması ve disiplin amirlerinin takdir hakkı esasları çerçevesinde verilebilir (6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 12/6. Maddesi).

6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 14'üncü maddesinin 5'inci fıkrası ise "Barış zamanında, Türk karasuları dışındaki gemilerde hizmet yerini terk etmeme cezası gerektiren bir disiplinsizlik yapan personele, eylemin niteliği ve disipline olan olumsuz tesiri göz önüne alınarak gemi komutanı tarafından hizmet yerini terk

⁸⁷ Bkz. EK – 1.

etmeme cezası yerine ektaki çizelgeye⁸⁸ uygun olarak oda hapsi cezası verilebilir. Verilen bu cezanın karasuları dışında yerine getirilemeyen kısmı hizmet yerini terk etmeme cezası olarak yerine getirilir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Son olarak ceza sayısı veya ceza puanı dikkate alınarak personeli ayırma cezasına götüren yukarıdaki cezalardan uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam ve aylıktan kesme cezalarının disiplin amirleri tarafından; hizmet yerini terk etmeme ve oda hapsi cezalarının disiplin kurulları ve disiplin amirleri tarafından verilebileceğini hatırlatmakta fayda görüyoruz.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası ise yalnızca Yüksek Disiplin Kurulları tarafından verilebilmektedir.

2.7. Silahlı Kuvvetlerden Ayırma

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası yalnızca Yüksek Disiplin Kurullarınca verilebilir ve statüsüne göre personelin Silahlı Kuvvetler ile ilişkisinin kesilmesi veya sözleşmesinin feshi sonucunu doğurur.⁸⁹

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasının gerektiren disiplinsizlikler 6413 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 20.maddesinde tek tek sayılmak suretiyle belirlenmiştir. Dolayısıyla Yüksek Disiplin Kurulları, bu maddede sayılan disiplinsizlikler dışındaki bir disiplinsizliğe dayanarak personele Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası veremezler. Kısmen de olsa bu hususa istisna teşkil eden tek durum kanunun 20/1-f maddesinde yer alan disiplinsizliği alışkanlık haline getirmek disiplinsizliğidir.

Disiplin Kanununun 21.maddesinde belirttiği üzere diğer disiplinsizlik eylemlerinin sayısı veya bu eylemlerin oluşturduğu toplam puan ile Ceza Puanı ve Ceza Sayısı Sistemi ortaya konularak personel hakkında yine ayırma cezası uygulanabilecektir.⁹⁰

⁸⁸ Bkz. EK – 1.

⁸⁹ M. Yaman (2013). *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınları, s. 216.

⁹⁰ F. Demirağ (2014). *Gerekçeli ve açıklamalı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ile Askeri Ceza Kanunu ve İç Hizmet Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınları, s. 266.

Tez konumuzun ‘Silahlı Kuvvetlerden Ayırma Cezası’ olması dolayısıyla aşağıda ayrı bir bölümde ayrıntılı olarak bütün bu hususlar incelenecektir.

Bu arada hemen belirtmek ve mukayese etmek gerekirse Danimarka hariç olmak üzere diğer ülkelerde disiplin cezası olarak Silahlı Kuvvetlerden çıkarılma uygulanmaktadır. Bazı ülkelerde Silahlı Kuvvetlerde çıkarılma cezasına mahkemeler tarafından karar verilirken (örneğin; Birleşik Krallık), bazı ülkelerde ise askeri idari yargı organları söz konusu cezayı vermeye yetkili kılınmıştır (örneğin; Almanya). Diğer bazı ülkelerde ise disiplin amirleri Silahlı Kuvvetlerde çıkarılma cezasını uygulayabilmektedirler (örneğin; Belçika, Polonya, İspanya gibi).⁹¹

İspanya’da da Silahlı Kuvvetlerden çıkarılma ile birlikte rütbe terfi listesindeki yerin kaybedilmesi ve rütbe terfi hakkının tamamen kaybedilmesi şeklinde olağan dışı disiplin cezaları bulunmaktadır.⁹²

⁹¹ Nolte ve Krieger (2003), s. 139-140.

⁹² L. K. Hueso (2003). *Military Law in Spain*. in : European Military Law Systems (Ed.: Georg Nolte), Berlin: De Gruyter Recht, s. 799-800.

Üçüncü Bölüm

Silahlı Kuvvetlerden Ayırma

1. Genel Olarak

6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu yürürlüğe girmeden önce asker kişiler hakkında disiplin cezası olarak TSK'dan ayırma cezası bulunmamaktaydı. Ancak asker kişilere verilen disiplin cezaları disiplinsizlik sebebiyle sicilen ayırma işlemine esas alınmakta ve böylece disiplin cezaları dolaylı olarak TSK'dan ayırma etkisi doğurabilmekteydi.

Disiplin Kanunu yürürlüğe girmeden önce 926 sayılı TSK Personel Kanunu 50. maddesinde; *“Disiplinsizlik veya ahlaki durumları sebebiyle Silahlı Kuvvetlerde kalmaları uygun görülmeyen subayların hizmet sürelerine bakılmaksızın haklarında T.C. Emekli Sandığı Kanunu hükümleri uygulanır. Bu nedenlerin neler olduğu ve bunlar hakkında sicil belgelerinin nasıl ve ne zaman tanzim edileceği, nerelere gönderileceği, inceleme ve sonuçlandırma ile gerekli diğer işlemlerin nasıl ve kimler tarafından yapılacağı Subay Sicil Yönetmeliğinde gösterilir. Bu gibi subaylardan durumlarının YAŞ tarafından incelenmesi Genelkurmay Başkanlığınca gerekli görülenlerin Silahlı Kuvvetlerden ayırma işlemi, YAŞ kararı ile yapılır”* şeklinde düzenleme yer almaktaydı. Kanununun 94. maddesinde de astsubaylar hakkında benzer şekilde düzenleme bulunmaktaydı.

926 SK'nın 50. maddesinde yer alan *“Bu nedenlerin neler olduğu ve bunlar hakkında sicil belgelerinin nasıl ve ne zaman tanzim edileceği, nerelere gönderileceği, inceleme ve sonuçlandırma ile gerekli diğer işlemlerin nasıl ve kimler tarafından yapılacağı subay sicil yönetmeliğinde gösterilir”* şeklindeki düzenleme doğrultusunda subaylar hakkında TSK'dan disiplinsizlik nedeniyle ilişik kesme konusunda Subay Sicil Yönetmeliği'nde ayrıntılı düzenlemeler yer bulmaktaydı.

Subay Sicil Yönetmeliği'nin 91. maddesine göre, *“Disiplin bozucu hareketlerde bulunması, ikaz veya cezalara rağmen ıslah olmaması, hizmetin gerektirdiği şekilde tavır ve hareketlerini, ikazlara rağmen düzenleyememesi, aşırı derecede menfaatine, içkiye, kumara düşkün olması, zorunluluk halleri hariç olmak üzere, TSK'nin itibarını zedeleyecek şekilde aşırı derecede borçlanmaya düşkün olması ve bu borçlarını ödememeyi alışkanlık haline getirmesi”* halinde disiplinsizlik ve ahlaki durumları gereği

TSK’da kalmaları, bulunduğu rütbeye veya bir önceki rütbesine ait bir veya birkaç belge ile anlaşılıp uygun görülmeylemler hakkında, hizmet sürelerine bakılmaksızın emeklilik işlemleri yapılmırdı. Bu düzenleme nedeniyle bir disiplin amiri, birlikte hiç görev yapmadığı birisi hakkında daha önce verilmiş cezalar sebebiyle ayırma sicil belgesi düzenleyebilmekteydi.

Subay Sicil Yönetmeliği’nin 92. maddesine göre, disiplinsizlik nedeniyle ayırma sicil üstlerince veya doğrudan Kuvvet Personel Başkanlığınca başlatılabilir. Sicil üstleri, sicil belgelerinin son bölümündeki kendilerine ait olan kanaat hanelerine disiplinsizlik durumlardan hangisine göre kesin kanaate vardıklarını belirttikten sonra “*Silahlı Kuvvetlerde Kalması Uygun Değildir*” kanaatini yazarak imzalar ve gerekli belgeleri ekleyerek, bekletmeden sıralı sicil üstlerinin tümünün kanaatlerinin yazılmasını sağladıktan sonra Kuvvet Komutanlıkları Personel Başkanlıklarına gönderirlerdi.

Kuvvet Komutanlıkları Personel Başkanlığına gelen bu siciller, ilgili şubelerce karargâhta bulunan dosya ve diğer belgelerle karşılaştırılarak incelenir. Daha sonra Kuvvet Komutanlığı Karargâhında; Kurmay Başkanının başkanlığında personel, istihbarat, harekât başkanları, personel ve tayin dairesi başkanları ve gerekli gördükleri şube müdürleri ile kıdem, personel yönetim şube müdürleri, adli müşavir veya hukuk işleri müdürlerinden oluşan komisyona sevk edilir. Bu komisyon tarafından, düzenlenen sicilin Kanun ve Yönetmeliklere uygunluğu, ekli belgelerin yeterliliği ve geçerliliği yönünden incelendikten sonra bir değerlendirme yapılır. Gerekirse sicil üstlerinin şifahi veya yazılı görüşleri alınır; bilgi, belge isteğinde bulunulabilir. Komisyon, yapmış olduğu inceleme ve değerlendirme sonucunda almış olduğu kararı, bir tutanak ile Kuvvet Komutanı, Jandarma Genel Komutanı veya Sahil Güvenlik Komutanının onayına sunar ve alınacak onaya göre işlem yapılmırdı. Komutan tarafından emekliliği uygun görülmeylemlerinin sicilleri şahsi dosyalarına konur ve bunların görev yerleri değiştirilir. Emekliliği, Komutan tarafından onaylanan personelin dosyaları, Genelkurmay Başkanlığına gönderilir. Genelkurmay Başkanlığına gelen bu emeklilik istemleri, personel başkanlığınca adli müşavirlikle koordine edilerek, YAŞ kararına sunulup sunulmaması yönünden incelenir ve Genelkurmay Başkanının onayına sunulur. Genelkurmay Başkanı tarafından durumları YAŞ’da görüşülmesi gerekli görülenlerin hakkındaki istemler, ilk YAŞ toplantısında gündeme alınarak, hakkında kesin karara varılır ve işlemleri tamamlanırdı.

Genelkurmay Başkanının, durumlarını YAŞ’da görüşülmesine gerek görmediği subayların dosyaları, Kuvvet Komutanlıklarına iade edilir. Kuvvet Komutanı, Jandarma Genel Komutanı veya Sahil Güvenlik Komutanının daha önce verdiği karara göre işlem yapılırdı.

Kanun öncesinde TSK’dan ayırma işlemi, 926 sayılı TSK Personel Kanunu ve ilgili sicil yönetmeliklerine göre yukarıda belirtildiği şekliyle yapılırken, 6413 sayılı kanunda, 657 sayılı Kanunda yer alan devlet memurluğundan çıkarma disiplin cezasına benzer şekilde, “silahlı kuvvetlerden ayırma cezası” düzenlenmiştir. Bu ceza ile personelin tabi olduğu mevzuat hükümlerine göre Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkisinin kesilmesi veya durumuna göre sözleşmesinin feshedilmesi sonucunu doğuran silahlı kuvvetlerden ayırma cezası verilebilmektedir.

Yine hemen belirtmek gerekir ki 926 sayılı TSK Personel Kanununun “Çeşitli Nedenlerle Silahlı Kuvvetlerden Ayrılacak Subaylar Hakkında Yapılacak İşlem” başlıklı 50’nci maddesi ve “Çeşitli Nedenlerle Silahlı Kuvvetlerden Ayrılacak Astsubaylar Hakkında Yapılacak İşlem” başlıklı 94’üncü maddesi varlığını muhafaza etmektedir. Bu maddeler hâlihazırda kadrosuzluk, yetersizlik ve çeşitli suçlardan hükümlülük nedeni ile birtakım esas ve şartlar dâhilinde subaylar ve astsubaylar hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma işleminin nasıl yapılacağını göstermektedir.

31/1/2013 tarihli ve 6413 sayılı Kanunun 45’inci maddesiyle, Personel Kanunu 50’nci ve 94’üncü maddeleri 1’inci fıkrasında yer alan “disiplinsizlik, ahlaki durum” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Yeni durumda özel kanunlarındaki hükümler saklı kalmak kaydıyla subaylar, astsubaylar, sözleşmeli subay ve astsubaylar ile uzman jandarmalar hakkında yalnızca TSK Disiplin Kanunu ve Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği esas alınarak disiplinsizlik ve ahlaki durum nedeniyle Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilebilecektir.

Tez konumuzu bina etmek istediğimiz Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını da daha ayrıntılı şekliyle ortaya koyan Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği çerçevesinde izah edeceğiz.

2. TSK Yüksek Disiplin Kurullarının Teşkili, Yapısı Ve Sekreteryaya Hizmetleri

Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kuruları Yönetmeliği, 16/02/2013 tarihinde Resmi Gazete de yayımlanan TSK Disiplin Kanunu sonrasında ilgili kanun hükümleri gözetilerek ve aynı paralellikte hükümler ihtiva ederek 12/04/2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası ile ilgili karar vermek üzere Genelkurmay Başkanlığı ile kuvvet komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında birer yüksek disiplin kurulu teşkil edilir (TSK YDK Yönetmeliği m. 5).

Genelkurmay Başkanlığı Yüksek Disiplin Kurulu; Genelkurmay Başkanı başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşur (TSK YDK Yönetmeliği m. 6/1):

- a) Kara Kuvvetleri Komutanı,
- b) Deniz Kuvvetleri Komutanı,
- c) Hava Kuvvetleri Komutanı,
- ç) Jandarma Genel Komutanı,
- d) Genelkurmay İkinci Başkanı,
- e) Genelkurmay Personel Başkanı,
- f) Genelkurmay Adli Müşaviri.

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu 14'üncü maddesi 4'üncü fıkrasında da Genelkurmay Başkanlığı Yüksek Disiplin Kurulunun yukarıdaki kimselerden oluşacağına dair düzenleme yer almaktaydı. Fakat kanundaki bu düzenlemede 22/1/2015 tarihinde değişikliğe gidilmiş ve yüksek disiplin kurulu üyeliğine SAHİL GÜVENLİK KOMUTANI da dâhil edilerek kanun⁹³; “Genelkurmay Başkanlığı Yüksek Disiplin Kurulu; Genelkurmay Başkanının başkanlığında kuvvet komutanları, Jandarma Genel Komutanı ve Sahil Güvenlik Komutanı ile Genelkurmay İkinci Başkanı, Genelkurmay Personel Başkanı ve Genelkurmay Adli Müşavirinden oluşur.” şeklindeki son halini almıştır.

⁹³ 22/1/2015 tarihli ve 6586 sayılı Kanununun 101 inci maddesi.

Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliğinde ise değiştirilen kanun hükmü dikkate alınarak henüz bir değişikliğe gidilmemiştir.⁹⁴

Hiç şüphesiz normlar hiyerarşisi gözetilerek öncelikle bahse konu disiplin kanunumuz uygulanmaktadır. Muhtemeldir ki yakın gelecekte TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği de disiplin kanunu paralelinde yeniden düzenlenecektir.

Kuvvet komutanlıkları ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında teşkil edilecek yüksek disiplin kurulları; ilgili komutanlığın Kurmay Başkanı başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşur (TSK YDK Yönetmeliği m. 6/2):

- a) Personel Başkanı,
- b) İstihbarat Başkanı,
- c) Harekât Başkanı,
- ç) Personel Dairesi Başkanı,
- d) Tayin Dairesi Başkanı,
- e) Adli Müşavir veya Hukuk Müşaviri,
- f) Kıdem, Sicil ve Personel Yönetimi ile ilgili Şube Müdürü.

Belirtilen makamların, kuruluş veya kadro yapısı gereği bulunmaması veya kadro isminin farklı olması durumunda, görev ve sorumluk alanları itibarıyla bunların muadilleri ilgili kuvvet komutanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığınca kuruluş veya kadro yapısı esas alınarak belirlenir (TSK YDK Yönetmeliği m. 6/3).

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu 14'üncü maddesi 4'üncü fıkrasında değişikliğe gidildiğinde bu maddeyle de ilgili yeni bir düzenleme yapılmış ve Yüksek Disiplin Kuruluna kıdem, sicil ve personel yönetimi ile ilgili şube müdürü yerine müdürlerinin bu toplantıya katılacağı belirtilmiştir.⁹⁵

⁹⁴ Tezin kaleme alındığı 01.10.2015 tarihine değin bir değişiklik olmamıştır.

⁹⁵ 22/1/2015 tarihli ve 6586 sayılı Kanununun 101 inci maddesiyle

Bu değişiklikten sonra da henüz TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliğinde değiştirilen kanun hükmü dikkate alınarak bir değişikliğe gidilmemiştir.

Fakat nihai olarak ilgili kuvvet komutanlığının teşkilat yapısına göre şekillenecek Yüksek Disiplin Kurullarının üye sayısı değişiklik sonrası 9'a çıkarılmıştır. Örneğin, Hava Kuvvetleri Komutanlığında teşkil edilen YDK'da 1-Kurmay Başkanı, 2-Personel Başkanı, 3-İstihbarat Başkanı, 4-Harekât Başkanı, 5-Personel Dairesi Başkanı, 6-İlgisine göre Subay veya Astsubay Şube Müdürü (kanundaki karşılığı Tayin Dairesi Başkanı), 7-Adli Müşavir, 8-Personel Yönetim Şube Müdürü (değişiklikten sonra katılan üye), 9-Sicil Kıdem Şube Müdürü (kanundaki karşılığı Kıdem, Sicil ve Personel Yönetimi ile ilgili Şube Müdürleri) bulunmaktadır.

Yukarıda saydığımız kimselerin katılımıyla toplanacak Yüksek Disiplin Kurulu'nun görev ve yetkilerini yerine getirebilmesine yönelik olarak yapılacak yazışma, kararların ilgililere duyurulması, yazılı savunma alınması, kayıt, arşivleme ve raportörlük gibi her türlü sekreteryaz hizmetleri yetkili komutanlığın personel başkanlığınca yerine getirilir.

3. TSK'dan Ayırma Cezasını Gerektiren Disiplinsizlikler

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 20'nci maddesi ile TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliğinin 9'uncu maddesi birebir aynı düzenlemeleri ihtiva etmektedir.

Bahse konu disiplinsizliklere geçmeden önce kanunun 20. Maddesine ilişkin gerekçeye göz atmanın faydalı olduğu kanaatindeyiz. Madde gerekçesinde " maddede sayılmış disiplinsizliklerin unsurları mümkün olduğunca objektif olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak ne kadar somut olarak ortaya konulmaya çalışılırsa çalışılırsa, disiplinsizlik kavramının mahiyeti gereği takdir hakkının kullanılmasını zorunlu kılan durumların doğması kaçınılmazdır. Dolayısıyla, takdir hakkı kanunda belirlenmiş esaslara göre objektif bir biçimde kullanılmalıdır.⁹⁶

Silahlı kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:

⁹⁶ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 327.

a) Aşırı borçlanma ve borçlarını ödeyememek: Nafaka, trafik kazası, doğal afet, personelin öngöremeyeceği şekilde ülke genelinde yaşanan olağanüstü ekonomik dalgalanmalar, ani devalüasyonlar, sağlık ve tedavi giderleri ile kefillik ve benzeri zorunluluk halleri hariç olmak üzere, aşırı derecede borçlanmaya düşkün olmak ve bu borçlarını ödememeyi alışkanlık haline getirmektir.

Silahlı Kuvvetler mensuplarının askerlik mesleğinin şerefini koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Söz konusu şeref, diğer insanların gözünde Silahlı Kuvvetlerin itibarının düşürülmemesini de içermektedir. Borçlanmaya aşırı derecede düşkün olan, geliri ile yaşam seviyesi arasında aşırı fark bulunan ve borçlarını ödememeyi alışkanlık haline getiren personel, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren bir disiplinsizlik işlemiş olacaktır.

Kanun koyucu “ve” bağlacını kullandığından dolayı “aşırı derecede borçlanmaya düşkün olmak” ve “borçlarını ödememeyi alışkanlık haline getirme” şartlarının birlikte gerçekleşmesi aranacaktır. Kişinin aşırı borçlanmasına rağmen, borçlarını ödediği durumlarda disiplin cezası uygulanamayacaktır. “Düşkün olma” ve “alışkanlık haline getirme” kavramları, devamlılığı çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla kişinin borçlanmasının devamlılık arz etmesi, borçlarını ödememesinin de devamlılık arz etmesi gerekecektir. Kişi, disiplin amirleri tarafından aşırı derecede borçlandığından ve borçlarını ödeyemediğinden dolayı ikaz edilmelidir.

Borçlanmanın, kanun metninde gösterilen sebeplerden veya bunlara benzeyen diğer sebeplerden kaynaklanmaması gerekmektedir. Kişinin borçlarının, haklı görülebilecek bir zorunluluk durumundan kaynaklanması halinde disiplin cezası uygulanamayacaktır.⁹⁷

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi bir kararında; personelin borçlanma nedeniyle farklı tarihlerde beş ayrı kez disiplin cezalarıyla cezalandırıldığı, hakkında iki ayrı icra müdürlüğü tarafından 2010 ve 2011 yıllarında altı farklı dosya üzerinden icra takiplerinin yapıldığı, yaklaşık toplam 32.000 TL tutarında icra takibinin olduğunun tespit edildiği, bu borçları ödemediği gerekçesiyle 9 ay tazyik hapsiyle cezalandırıldığı, mevcut bilgi,

⁹⁷ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 327-328.

belgeler ile aşırı derecede borçlandığı gerekçesiyle hakkında tesis edilen sözleşmenin feshi işleminde herhangi bir hukuka aykırılık görmemiştir.⁹⁸

b) Ahlaki zayıflık: Görevine, sosyal ve aile yaşantısına zarar verecek derecede menfaatine, içkiye, kumara düşkün olmak veya Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarını sarsacak şekilde yüz kızartıcı, utanç verici veya toplumun genel ahlak yapısına aykırı fiillerde bulunmaktır.

Silahlı Kuvvetlerde ayırma yetkisi, idareye, kendi kuralları ile bağdaşmayan, olumsuz bir takım düşünce ve hareketleri ile kamu gücünü kullanması sakıncalı sayılan kişilerin kurum içinde bırakılmaması ve bu tür kişilerin hizmet içinde yer almasının önlenmesi amacıyla tanınmıştır.⁹⁹Ahlaki zayıflığın Silahlı Kuvvetlerden çıkarılmayı gerektiren bir disiplinsizlik olarak düzenlenmesiyle güdülen amaç da aynıdır. Tanımda belirtilen kişilik zayıflıklarının Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayırma cezasını gerektiren bir disiplinsizlik olarak düzenlenmesinin sebebi, bu tür zayıflıklar gösteren bir kimsenin Türk Silahlı Kuvvetlerine ve askeri disipline zarar vereceği düşüncesidir. Bu nedenle ahlaki zayıflık nedeniyle ayırma kararı verilebilmesi ve bunun yasa ve yönetmelikte belirtilen kriterlere uygun olabilmesi için disiplin durumunun artık Türk Silahlı Kuvvetlerinde görev yapmayı engelleyici vahamet derecesine gelmiş olduğunun anlaşılması veya Silahlı Kuvvetlerin itibarını sarsacak şekilde ahlak dışı hareketlerde bulunduğu açıkça ortaya konulması gerekmektedir.¹⁰⁰

Bu düzenleme ile iki ayrı fiil “ahlaki zayıflık” kabul edilmiştir. Bu fiillerden ilki, görevine sosyal ve aile yaşantısına zarar verecek derecede menfaatine, içkiye, kumara düşkünlük olup kişili ve karakter zayıflıklarıdır.

Asker kişinin menfaatine, içkiye ve kumara düşkün olması arzu edilen bir durum değildir. İç hizmet yönetmeliğinin 86. Maddesi gereğince asker, esrarkeşlikten, sarhoşluktan, yalancılıktan, borçtan ve kumardan, dolandırıcılıktan sakınmalıdır.

Kişinin menfaatine içkiye ve kumara aşırı düşkün olması tek başına ayırma nedeni teşkil etmemektedir. Söz konusu zafiyetin, kişinin görevine, sosyal ve aile yaşantısına zarar verecek düzeye ulaşmalıdır. Menfaate, içkiye ve kumara aşırı derecede düşkünlüğün

⁹⁸ AYİM 1.D., 18.06.2014 tarihli ve 2013/567-2014/625 sayılı kararı (*AYİM Dergisi*, S. 30, s. 366-370).

⁹⁹ AYİM 2. D., 04.11.2003 tarihli ve 2002/1754-2003/1376 sayılı kararı (karar yayımlanmamıştır).

¹⁰⁰ Demirağ (2014), s. 242.

görev üzerine tesirleri kısmen ölçülebilmektedir ancak sosyal ve ailevi yaşantıya vereceği zararları gözlemlemek ve ölçmek her zaman mümkün olmayabilir.¹⁰¹

İkincisi ise, Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarını sarsacak şekilde yüz kızartıcı, utanç verici veya toplumun genel ahlak yapısına aykırı fiillerdir.

Yüz kızartıcı fiil; toplumda mevcut genel ahlak düzeninin reddettiği, toplumun çok büyük ahlaki tepkiler gösterdiği eylemlerdir. Bu eylemlerin neler olduğu toplumun genel ahlak yapısına göre Yüksek Disiplin Kurulları tarafından belirlenecektir.

AsCK'nın 30. maddesinde, silahlı kuvvetlerden çıkarma ferî cezasını gerektiren nedenlerden biri olarak sayılan yüz kızartıcı suçlar; “basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas” şeklinde belirtilmiştir. Fakat “dolanlı iflas” ibaresinden sonra, “gibi yüz kızartıcı” denilmek suretiyle yüz kızartıcı suçların sayılanlardan ibaret olmadığı vurgulanmak istenmiştir. Nitekim 926 sayılı Personel Kanununun 36. maddesinde yüz kızartıcı suçlar yukarıda sayılanlarla birlikte “yalan yere tanıklık, yalan yere yemin, suç uydurmak, cinsel saldırı, cinsel taciz, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakmak, fuhuş, gayri tabii mukarenet” olarak belirlenmiştir.¹⁰²

Yüz kızartıcı fiillerin neler olduğu 657 sayılı DMK'da da açıklanmış değildir. DMK'nın yalnızca 125'inci maddesinde, yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmanın Devlet memurluğundan çıkarma cezasını gerektiren fiil ve hallerden olduğu belirtilmiştir. Fakat hangi tavır, hareket veya eylemlerin yüz kızartıcı sayılacağı ayrıca belirtilmemiştir.

Her ne kadar yüz kızartıcı suç olarak belirtilmese de DMK madde 48'de de sayılan ve yukarıda belirtilen suç tiplerine bezer şekilde “Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından” mahkûm olmanın DMK madde 98 gereği devlet memurluğundan çıkarılmayı gerektirdiği düzenlenmiştir.

¹⁰¹ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 330.

¹⁰² Demirağ (2014), s. 245

Bu arada AYİM'in özellikle "rüşvet suçundan" soruşturması, kovuşturması süren veya hakkında hükmün açıklanması geri bırakılmasına karar verilen personele verilen ayrıma cezasının birçoğunu hukuka uygun bulduğu da dikkate değer bir husustur.¹⁰³

Utanc verici eylem kavramı, hukuksal bir kavram değildir. Yargı kararlarında utanc verici eylem kavramına gönderme yapılmakta ancak kavram tanımlanmamaktadır.¹⁰⁴ Yüksek Disiplin Kurulları her bir eylem bakımından toplumun genel ahlak yapısını göz önünde bulundurmak suretiyle utanc verici niteliği saptayacaklardır.

Utanc verici hareketlerin de neler olduğu da kanunda açıklanmış değildir. Utanc, hicap, mahcupluk, utanma demektir¹⁰⁵. Dolayısıyla utanc verici hareket, insanı utandıracak derecede kötü bir şey yapmasıdır. Bu tür fiiller kural olarak toplumun genel ahlaki değerlerine ters düşen, edep dışı, aile düzenin yıkmaya yönelik suç ve fiillerdir.

Ayrıca Anayasa Mahkemesi bir kararında "genel ahlak deyimi belli bir zamanda bir toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenmiş bulunan ahlak kurallarıyla ilgili hareketleri gösteren ve kolayca anlaşılabilir bir anlam taşımaktadır" demek suretiyle "genel ahlaki" kısmen tanımlamıştır.¹⁰⁶

Asker kişi tarafından işlenen yüz kızartıcı, utanc verici veya toplumun genel ahlak yapısına aykırı fiillerin TSK'nın itibarına zarar vermesi aranmaktadır. Uygarlıklar, seçtiği değerler yoluyla kendilerini tanımladığı, diğerlerinden benzerlik ve farklılık gösterdiği¹⁰⁷ gibi TSK'da kendisini tanımlamada genel ahlaka gönderme yapmış ve asker kişinin ahlaklılığına değer vermiştir.

¹⁰³ AYİM 1.D., 10.09.2014 tarihli ve 2013/696-2014/793 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 250-255). Bahse konu kararda özetle: "Davacının, almış olduğu disiplin cezalarının tür ve miktarı, yargılanmasına neden olan rüşvet suçunun vasfı ve mahiyeti dikkate alındığında; dava konusu işlemin sebep unsurunun maddi gerçeklik ile uyumlu olduğu; davacının disiplin durumunun, TSK'nın güvenilirliğini sarsacak derecede kötü nitelik arz ettiği ve hizmetin gerektirdiği şekilde tavır ve hareketler sergilemediği; idarenin, dava konusu işlemi tesis ederken, takdir yetkisini kişi yararı ile kamu yararı arasındaki dengeyi gözeterek, ölçülü ve nesnel olarak kullandığı sonucuna varılmıştır.". Benzer nitelikte diğer kararlar için bkz. AYİM 1.D., 14.10.2014 tarihli ve 2014/148-883 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 240-249); AYİM 1.D., 21.10.2014 tarihli ve 2012/1596-2014/906 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 371-375).

¹⁰⁴ Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, 21.04.2011 tarihli ve 1391/273 sayılı karar (Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 331).

¹⁰⁵ www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi: 1.11.2015).

¹⁰⁶ Anayasa Mahkemesinin 28.1.1964 tarihli ve 128/8 sayılı kararı.

¹⁰⁷ O. Özkul (2009). Küresel Bir Ahlak Sistemi Mümkün mü?. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 2 (5), s. 54.

Toplumun genel ahlak anlayışına aykırı düşen fiillere ve buna ilişkin TSK'dan ayırmaya dair AYİM'de birçok karar alınmıştır. Bu kararlardan birinde¹⁰⁸ AYİM; “bir kimsenin aşırı borçlanıp icra takibine uğramasını, evli iken bir genç kız ile ilişki kurarak bunu uzun süre devam ettirmesini, Silahlı Kuvvetlerin itibarını sarsacak nitelikte fiiller olarak değerlendirmiştir.”

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ahlak anlayışından bahsettiği bir kararında TSK İç Hizmet Yönetmeliği'nin 86/h maddesine atıf yaparak; “İyi ahlak sahibi olmak vasfı; ‘Askerin ahlâkı ve yaşayışı kusursuz ve lekesiz olmalıdır. Asker, esrarkeşlikten, sarhoşluktan, yalancılıktan borçtan ve kumardan, dolandırıcılıktan, ahlâksız kimselerle düşüp kalkmaktan, hırsızlıktan, yağmadan, yakıp yıkmaktan ve sair bütün fenalıklardan sakınmalıdır. Bunlar vazifenin yapılmasına mâni olurlar, yaşayışı, sıhhati, azim ve cesareti bozar; namusu, lekeler, manevi şahsiyeti öldürür ve her biri ayrı ayrı cezaları üstüne çeker.’ şeklinde tanımlanmıştır. Görüldüğü üzere askeri şahıslar için ahlaki değerlerin ve (özel hayatını da kapsayan) yaşam biçiminin özel bir önemi bulunmaktadır. Bu değer ve vasıflardan yoksun olan ya da büyük bir noksanı olan asker kişilerin statüde tutulmalarının Kurumu olumsuz yönde etkileyeceği açıktır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarını sarsacak şekilde ahlak dışı ve disiplin bozucu hareketlerde bulunduğu ve hizmetin gerektirdiği şekilde tavır ve hareketlerini düzenleyemediği (astı ve üstü konumunda bulunan yaklaşık 40-50 kişiden borç para aldığı, çok sayıda banka kredisi aldığı, borç ve senetlerini kapatmak için mesai arkadaşlarına yüklü miktarda kredi çektirdiği ve bu borçları da ödemediği, lojmanın elektrik faturalarını yaklaşık iki yıl boyunca ödemediği, elektrik borcunun kapanması için bir üsteğmenin kredi kartını kullandığı, birlik içerisinde yakınlaştığı bir başçavuş ile tatile gittikleri, yakınlaştığı personelin Ankara'da şarkı söyleyerek para kazanabileceğini belirtmesi üzerine iki ayrı gece kulübünde 3 kez sahne aldığı ve karşılığında bir miktar para kazandığı, yakınlaştığı başçavuş ile birkaç kez cinsel birliktelik yaşadığı, 15 personele de elden 10.000 TL. borcunun devam ettiği) anlaşılan davacının, bu mevcut durumu itibarı ile TSK'daki kamu hizmetine devam etmesine olanak kalmadığı, bu itibarla; tesis edilen ayırma işleminde idarece takdir yetkisinin objektif kıstaslara bağlı kalınarak ve kamu yararı amacına

¹⁰⁸ AYİM 2. D., 04.11.2003 tarihli ve 2002/1754 - 2003/1376 sayılı kararı (Demirağ (2014), s. 246).

yönelik olarak kullanıldığı anlaşıldığından, dava konusu işlemde hukuka aykırı bir yön bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.” şeklinde karar vermiştir.¹⁰⁹

Bir başka kararında AYİM, hakkında ayırma işlemi tesis edilen bir personelin, evli olmasına rağmen başka bayanlarla ilişkisinin aleniyete intikal ettiği, silah arkadaşı olan ve ileride amir-memur ilişkisi olma ihtimali bulunan bir personelin eşi ile ilişkisinin özel hayat kapsamını aştığı, çevredeki personelin dikkatini çektiği, dolayısıyla çevresine kötü örnek olmaya başladığı, bütün bu eylemlerin Türk örf ve ahlaki geleneklerine aykırılık teşkil ettiğini belirtmiştir.¹¹⁰

c) Hizmete engel davranışlarda bulunmak: Devletin ve Türk Silahlı kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte tutum ve davranışlarda veya ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerde bulunmaktır.

Burada yer alan eylemler iki grupta değerlendirilebilir.

1. Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikteki tutum ve davranışlar: Bu tutum ve davranışların ne olduğu kanunda açık bir şekilde belirtilmemiş ve Yüksek Disiplin Kurullarının takdir yetkisine bırakılmıştır. Yüksek Disiplin Kurulları, tutum ve davranışların, Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte olup olmadığını araştıracaktır. Burada zarar değil tehlike düzenlenmiştir. Kanununun lafzi itibari ile Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarının,

¹⁰⁹ AYİM 1.D., 14.05.2014 tarihli ve 2014/38-554 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 275-289). Benzer nitelikte başka bir kararda özetle: “Davacının yargılama sürecine ilişkin eylemleri, disiplin durumu, suç tarihi itibariyle küçük yaşta bir kız çocuğunun bekar evine gelmesine rıza göstermesi ve akabindeki eylemlerin tamamı dikkate alındığında; davacının belirtilen davranışları itibariyle hizmetin gerektirdiği şekilde tavır ve hareketlerini düzenleyemediği, iddia edilen eylemlerinin ahlak dışı hareket niteliğinde olduğu, davacının “TSK’da göreve devam etmesinin uygun olmadığı” yönünde kanaate ulaşılmasını haklı kılacak objektif nitelikli yeterli derecede veri bulunduğu; davacının, TSK’dan ayırma işlemine tabi tutulmasında, idarenin, takdir yetkisini kişi yararı ile kamu yararı arasındaki dengeyi gözeterek, ölçülü ve objektif olarak kullandığı, sonucuna varılmıştır.”; AYİM 1.D., 14.09.2014 tarihli ve 2013/982-2014/769 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 289-293).

¹¹⁰ AYİM 1.D., 25.11.2014 tarihli ve 2014/257-1047 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 302-308). Benzer nitelikte başka bir kararda özetle: “Gerek tanık beyanları ve gerekse telefon HTS kayıtları ışığında davacının sabit olan kendisiyle aynı birlikte görev yapan bir uzman jandarmannın eşiyile gayrimeşru ilişki içinde bulunması eyleminin 6413 sayılı Kanun’un 20’nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde tanımlanan “Ahlaki zayıflık” disiplinsizliğini oluşturduğunun kabulü ile, statüsü itibariyle kamu görevlisi olma nitelik ve yeterliliğini yitirdiği, bu durum karşısında kamu hizmetinde istihdam edilmesinin kamu yararına açık aykırılık teşkil ettiği göz önüne alınarak 6413 sayılı Kanun’un 20/(1)-b maddesi uyarınca “Ahlaki zayıflık” sebebine dayalı olarak kullanılan takdir yetkisinde ve verilen TSK’dan ayırma cezasında hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.”; AYİM 1.D., 23.09.2014 tarihli ve 2013/994-2014/844 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 329-335).

tutum ve davranış sonucunda zarar görmüş olmasına gerek yoktur. Zarar görme ihtimali bulunması yeterlidir.

Bu hususta AYİM; “Beyanlarında, internette üyesi bulunduğu sosyal paylaşım siteleri üzerinden tanıştığı bayanlardan 20-25 kadarıyla ilişki yaşadığını, İzmir’de kafede çalışan bir bayanla çeşitli zamanlarda cinsel ilişki yaşadığını, aynı bayanla internet üzerinden sanal seks yaptığını, daha önce iki Üsteğmen ile ilişkisi olduğunu bildiği başka bir bayanla kendisinin de ilişki yaşadığını, yine İzmir’deyken yaklaşık 40 yaşlarında ve pek çok askeri personelle ilişkisi olduğunu bildiği bayanla da ilişki yaşadığını, ilişki yaşadığı bayanların bazılarının evli ve çocuklu olduklarını, kendisinin asker olduğunu bayanların bildiklerini, internette yaklaşık 4 ay önce tanıştığı ve ilk önce bayan olduğunu düşündüğü bir şahsın eşcinsel olduğu ve para karşılığı ilişki yaşadığını daha sonra öğrendiğini, bu şahısla ilişki yaşamamakla birlikte telefon ve internet üzerinden görüşmeyi sürdürdüğünü beyan eden davacının tüm bu tavır ve davranışlarının hoş görülemeyeceği ve askeri disiplin üzerinde yarattığı tahribatın mutlaka giderilmesinin gerektiği, zira davacının bu ahlaki yapısının Silahlı Kuvvetlerin disiplinini esastan sarstığı gibi itibarını da zedelediği” şeklinde bir gerekçe ortaya koyarak eylemleriyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verdiği düşünülen personel hakkındaki ayırma işlemi hukuka uygun bulmuştur.¹¹¹

2. Ağır suç veya disiplinsizliklerde bulunmak: Ağır suç kavramı açık bir şekilde caza kanunlarında tanımlanmamıştır. Bir bakış açısı olarak ağır suçu, ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren suçlar olarak düşünebiliriz. 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun’un 12. Maddesi uyarınca ağır ceza mahkemeleri; TCK’da yer alan yağma, irtikâp, resmi belgede sahtecilik, nitelikli dolandırıcılık, hileli iflas suçları ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve 10 yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla görevlidir. Bu durumda ağır ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suçu işleyen kimsenin “ağır suç” işlemiş olduğunu varsayabiliriz.

Bir diğer bakış açısına göre ise; AsCK 30. maddesinde düzenlenen Silahlı Kuvvetlerden çıkarılma fer’i cezasının uygulanmasını gerektiren suçlar ağır suçlardır. Bu suçlar; devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp,

¹¹¹ AYİM 1.D., 11.03.2014 tarihli ve 2013/462-2014/252 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 294-301).

rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma suçlarıdır.

Kanaatimizce bu durumun yol açabileceği karmaşıklıktan kurtulmak ve belirlilik ilkesine zarar vermemek maksadıyla “ağır suç” kavramı yerine “ağır cezalı suç” ifadesi de tercih edilebilirdi.

Yüksek Disiplin Kurulu’nun, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını uygulayabilmesi için yukarıda sayılan suçlar hakkında askeri veya adli bir mahkemenin mahkûmiyet kararı gerekli değildir. Kurulların yaptığı tahkikatlar sonucu ağır suçun işlendiğine kanaat getirmesi durumunda kanaatimizce ayırma cezası uygulanabilecektir. Ancak belirtelim ki bu durum objektif sorumluluk şeklinde de yorumlanmamalı, Yüksek Disiplin Kurulları ayırma cezası uygulanacak askeri şahısların, söz konusu ağır suçları işlediğini yaptığı tahkikatla ispat etmelidir.¹¹²

Bu hususta AYİM yeni tarihli bir kararında¹¹³; rüşvet almak ve vermek suçundan yargılamasının sonuçlanmadığını, suçlamalar ile alakasının olmadığını, yargılama sonucunda suçsuz olduğunun anlaşılacağını öne süren bir personel hakkında Yüksek Disiplin Kurulunca verilen ayırma cezasının hukuka uygun olduğunu belirterek şu gerekçeyi ortaya koymuştur:

“Gerek idari yargı kolunda gereke askeri idari yargıda tartışmasız bir şekilde uygulandığı üzere bir kamu görevlisinin statüsüne son verilmesini gerektiren idari davranış biçiminin aynı zamanda bir suça sebebiyet vermesi halinde idare, söz konusu suç nedeniyle sürdürülen soruşturma ya da yargılama sonucunu

¹¹² Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 337-338.

¹¹³ AYİM 1.D., 14.10.2014 tarihli ve 2014/148-883 sayılı kararı (AYİM Dergisi, S. 30, s. 240-249). Bahse konu kararda özetle: “Davacının jandarma sınıfından olması sebebiyle genel olarak emniyet, asayiş, kolluk görevi ve bu bağlamda suç ve suçlularla mücadele etme görevi bulunduğu halde iddianameye konu eylemleri gerçekleştirmiş ve müsnet suçlar nedeniyle tutuklanmış ve açığa alınmış olduğu; bu bağlamda davacının statüsü itibarıyla Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarını sarsacak ve zarar verecek şekilde ve nitelikte tutum ve davranışlar ile yüz kızartıcı, utanç verici, ağır suç ve disiplinsizlik teşkil eden fiillerle “ahlaki zayıflık hizmete engel davranışlarda bulunduğu” göz önüne alınarak kamu görevlisi olma nitelik ve yeterliliğini yitirdiği, bu durum karşısında kamu hizmetinde istihdam edilmesinin kamu yararına açıkça aykırılık teşkil ettiği, somuç olarak, davacı hakkında 6413 sayılı Kanununun 13 ve 20’nci maddeleri uyarınca verilen Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasında takdir yetkisinin objektif ölçütlerle, hizmet gereklerine uygun, kamu yararı-birey yararı dengesi gözetilerek ve ölçülü bir şekilde kullanıldığı, dolayısıyla dava konusu edilen işlemde hukuka aykırı bir yön bulunmadığı sonucuna varılmıştır..”

beklemek zorunda ve durumunda değildir. Bu durumda idare mevcut deliller çerçevesinde davacının ika ettiği eylemleri disiplin hukuk ilkeleri kapsamında nazara alarak kişi yararı-kamu yararı dengesini gözetken, kamu görevinin niteliğini dikkate alan bir takdir yetkisi kullanmak durumunda olacaktır. Somut olayda mevcut deliller çerçevesinde gerek davacıya isnad edilen eylemlerin davacıdan sadır olduğu, gerekse bahse konu eylemlerin niteliği ne niceliği itibarıyla vahim olduğu yönündeki davalı idare değerlendirmesi olgulara ve hukuka uygundur.”

Hatta bir takım yazarlar Danıştay içtihatlarından yola çıkarak, bir personele ceza mahkemesi tarafından delil yetersizliği nedeniyle beraat kararı verilmesi halinde, böyle bir beraat kararının disiplin cezası verilmesi konusunda mutlak bir bağlayıcılığının bulunmadığı ve disiplin soruşturmasında toplanan kanıtlara göre disiplin cezası verilebileceği görüşünü savunmaktadır.¹¹⁴

Ayrıca AYİM, mahkemece kasıtlı suçtan 1 yıldan fazla hapis cezasına hükmetmekle birlikte TSK'dan çıkarmaya dair bir karar alınmasa bile idarenin bu durumu da resen gözeterek ayırma cezası vermesini dahi hukuka uygun bulmaktadır.¹¹⁵

Ağır disiplinsizliklerde bulunmak diğer bir ayırma sebebidir. Ağır disiplinsizlik kavramı ile neyin ifade edildiği açık değildir. Bir yazarın görüşüne göre “ağır disiplinsizlik ile birden fazla olan, tek başına TSK Disiplin Kanununda düzenlenen cezalardan birini gerektiren ancak diğer disiplinsizlik teşkil eden eylemlerle birleştirildiğinde ağır nitelenebilecek eylemler bu gruba girmektedir.”¹¹⁶

Bir başka yazar ise ağır disiplinsizlik tabiri ile aylıktan kesme ve hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren disiplinsizliklerin kastedildiğini belirtmiştir.¹¹⁷

Kanaatimizce de ağır disiplinsizlik hem daha ağır disiplin cezasını gerektiren eylemleri barındıran aylıktan kesme ve hizmet yerini terk etmeme cezasını gerektiren fiillerin varlığı hem de bu ağırlıktaki fiillerin yoğunluğu ve fazla sayıda olması şeklinde ortaya konulabilir.

¹¹⁴ Günday (2013), s. 628.

¹¹⁵ AYİM 1.D., 24.02.2015 tarihli ve 2014/977-2015/205 sayılı kararı (karar yayımlanmamıştır.).

¹¹⁶ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 339.

¹¹⁷ Demirağ (2014), s. 247.

c) Gizli bilgileri açıklamak: Yetkisi olmadığı halde, devletin güvenliği ile iç ve dış siyasi yararlarına ilişkin elde ettiği gizli bilgileri yetkisiz kişi ve kuruluşlara vermek, ulaştırmak veya açıklamaktır.

Gizli bilgilerin yetkisiz kişi ve kuruluşlara verilmesi, ulaştırılması veya açıklanması Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren bir disiplinsizlik olarak düzenlenmiştir. Verilecek, ulaştırılacak veya açıklanacak bilgi herhangi bir bilgi değil devletin güvenliği ile iç ve dış siyasi yararlarına ilişkin bilgidir.

“Gizli bilgi”, yetkili bulunmayan kişilerin hakkında bilgi sahibi olmaları halinde, “devletin güvenliğini, milli varlığını, bütünlüğünün, anayasal düzenin veya iç veya dış siyasal yararlarının tehlikeye düşebileceği bilgiler”dir.¹¹⁸ Dolayısıyla idari nitelikteki sırlar, bu kavramın dışındadır. Devletin güvenliğine ilişkin gizli bilgiler, genellikle askeri bilgilerdir. Ancak her askeri bilgi, gizli bilgi sayılmaz Zaten açık olan bilgileri başkalarına ulaştırmak tehlikeli veya zararlı olabilirse de, bu disiplinsizliği oluşturmaz.

Yetkisiz kişi ve kuruluşlardan maksat, buldukları makam veya görev itibarıyla söz konusu bilgileri öğrenmemesi gerekenlerdir. Bu kişiler asker veya sivil olabilir.

Gizli bilgileri vermek, bir kimseyi sözle veya yazı ile doğrudan bilgilendirmeyi ifade eder. Ulaştırmak, bir başkası aracılığıyla bilgi vermektir. Açıklamak, açıkça söylemektir; bilgi verme belirli bir kişiye yönelik olmayıp kamuya veya belli bir topluluğa yöneliktir. Basın açıklaması yapmak, beyanat vermek bu kapsamdadır.¹¹⁹

Devletin güvenliği, TCK'nın “Devletin Güvenliğine İlişkin Belgeler” başlıklı 326'ncı maddesinin gerekçesinde tanımlanmıştır. Buna göre; “devletin güvenliği kavramı, devletin varlığının korunması, tehlikeyle karşı karşıya bırakılmaması demektir. Devletin varlığını tehlikeye düşürebilecek nitelikteki fiiller devletin güvenliğini ihlal eder.” Bu kapsamda değerlendirildiğinde, gizlilik dereceli bilginin devletin varlığının korunması için gerekli ve yetkisiz kişi ve kuruluşlara verildiği, ulaştırıldığı veya açıklandığı takdirde devletin güvenliğini tehlikeyle karşı karşıya bırakabilecek nitelikteki bilgi olması gereklidir.

¹¹⁸ TCK m. 328 Gerekçesi.

¹¹⁹ Demirağ (2014), s. 248.

Devletin iç ve dış siyasi yararları da, TCK'nın 326'ncı maddesinin gerekçesinde yer almaktadır. “Devletin iç ve dış yararları ibaresine gelince; bir büyük örgütlenme olarak devletin elbette ki, yararları ile güvenliği arasında da sıkı bir ilişki vardır. Yararlarını koruyamayan devletin güvenliği de tehlikeye düşebilir.” Gizlilik dereceli bilginin devletin siyasi yararlarına ilişkin olması gereklidir. Dolayısıyla devletin ekonomik, kültürel ve benzeri nitelikteki yararlarına ilişkin bilginin yetkisiz kişi ve kuruluşlara verilmesi, ulaştırılması veya açıklanması ceza kanunları gereğince suç teşkil eder ise de inceleme konumuz olan madde bakımından ayırma cezasını gerektirmeyecektir.

Gizli bilgilerin bir diğer boyutu da görev gizliliğidir. Askeri personelin görevi gereği edinmiş oldukları bilgilerin açıklanmaması gereklidir ve aksi hareketler ise TCK'nın 258'inci maddesine göre cezalandırılacaktır. “Memuriyete ait olup da gizli kalması gereken bilginin biçimsel olarak böyle nitelendirilmesi yeterli görülmüştür. Başka bir deyişle devlet sırrında bilginin özü itibariyle bu niteliği taşıması aranırken buradaki öz, biçimden ibarettir. Yetkili merci, bilginin gizli kalmasını buyurmuş ve memurun bu buyruğa aykırı davranışı suçun işlenmesi için yeterlidir.”¹²⁰

Özellikle belirtmek gerekirse kanun koyucu bu maddede Devlet sırlarını değil gizli bilgileri açıklamayı ayırma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden saymıştır. Mevzuatımızda açık tanımı halen bulunmuyorsa da yasalaşamayan daha önce bir tasarı halinde yer alan Devlet Sırları Kanunu Tasarısının¹²¹ ‘gizli bilgiyi’ ve ‘devlet sırrını’ ayrı ayrı tanımladığını da belirtmek isteriz.

Bu tasarıda, devlet sırrı; “açıklanması veya öğrenilmesi, Devletin dış ilişkilerine, milli savunmasına ve milli güvenliğine zarar verebilecek; anayasal düzeni ve dış ilişkilerinde tehlike yaratabilecek ve bu nedenlerle niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgi ve belgelerdir” şeklinde tanımlanmıştı.

Gizli bilgi ve belge ise; “Devlet sırrı niteliği taşımayıp da, açıklanması veya öğrenilmesi halinde ülkenin ekonomik çıkarlarına, istihbarata, askeri hizmetlere, idari soruşturmaya ve adli soruşturma ve kovuşturmayaya zarar verebilecek nitelikteki veya

¹²⁰ A. Taşkın (2005). *Disiplin cezası olarak devlet memurluğundan çıkarma*. E-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, www.e-akademi.org, Erişim Tarihi: 21.05.2015, s.41 parag. 190.

¹²¹ <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0484.pdf> (Erişim tarihi: 2.11.2015).

yetkili makamlar tarafından gizlilik derecesi verilmiş bilgi ve belgelerdir” şeklinde tanımlanmıştır.

d) İdeolojik veya siyasi amaçlı faaliyetlere karışmak: Siyasi partilere girmek, ideolojik veya siyasi faaliyetlere karışmak, ideolojik veya siyasi amaçlarla disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmaktır.

İdeoloji, “bütün toplum yapısını ve işleyişini kapsamına alan ve belli bir insan doğası anlayışına dayalı olarak belli bir siyasetle pratik bir eylem programını içeren düşünce ve inanç sistemi” olarak tanımlanır. Herhangi bir ideoloji, kendine özgü kapsayıcı bir insan ve toplum kuramında ve bunun üzerine kurulu programında belirttiği ölçüde çoğulcu demokratik sistemleri benimsemiş toplumların amaç ve uygulamalarına ters düşer.¹²²

Düşünce sistemlerinin sosyal, siyasal ve ekonomik talepleri içermesi koşuluyla ideoloji haline gelebilmesi için sahip olmaları zorunlu unsurlardan biri eyleme yönelik olmaları, diğeri ise siyasi nitelik taşıması ve siyasi iktidarla ilgili olmalarıdır.¹²³

İç Hizmet Kanununun 43. Maddesine göre Silahlı Kuvvetler mensuplarının siyasi faaliyette bulunmaları yasaktır. Bu nedenle asker kişilerin, başkaca kimselerin siyasi düşünce ve kanaatlerini etkilemeye yönelik veya belirli bir ideolojiyi benimsetmek amacını güden veya öven her türlü davranışları bu yasağa aykırılık oluşturur.

Silahlı Kuvvetler her türlü siyasi tesir ve düşüncenin dışında ve üstünde olduğundan, bahse konu eylem disiplini bozucu bir nitelik taşır. Bu bağlamda bir siyasi partiye üye olmak, ideolojik ve siyasi amaçlı bildiri ve afiş basmak, çoğaltmak, dağıtmak ve yasa dışı bir örgüt adına para toplamak gibi faaliyetler söz konusu disiplinsizliği oluşturur.

Ayrıca bu disiplinsizliğe benzer nitelikte bir düzenleme, AsCK'nın 148'inci maddesinde “Siyasi faaliyetlerde bulunanlar” başlığı altında askeri suç olarak düzenlenmiştir.

AsCK'nın 148'inci maddesi; “Askeri şahıslardan;

¹²² Anabritannica (1990). *Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt 11*. İstanbul: Ana Yayıncılık, s. 469.

¹²³ A. Güriz (1995). İdeoloji kavramı üzerine. *Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'na Armağan*. Ankara: AÜHF Yayınları, s. 2-3.

A) Siyasi bir partiye üye olmak için müracaat eden veya herhangi bir suretle siyasi partilere girenler,

B) Siyasi amaçla toplantı yapan veya aynı amaçla siyasi gösterilere katılanlar,

C) Siyasi amaçla nutuk söyleyen, demeç veren, yazı yazan veya telkinde bulunanlar,

D) Siyasi toplantılara resmi veya sivil kıyafetle katılanlar,

E) Herhangi bir sebeple yalnız veya toplu olarak siyasi mahiyette beyanname hazırlayan, hazırlanmış beyannameyi imzalayan, imzalatan veya yayın organlarına ulaştırılan veya dağıtılanlar,

Fiil daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, bir aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Bu cürümler, seferberlikte işlenirse ceza iki misli olarak hükmolunur.”şeklindedir.

Ayrırma cezasına konu edinen disiplinsizlikle hemen hemen aynı unsurları taşıyan bir askeri suç olan siyasi faaliyette bulunmaya dair Askeri Yargıtay kararları da disiplinsizliğin ortaya konmasına dair uygulayıcılara yol gösterici olabilir.¹²⁴

e) Uzun süreli firar etmek: Geçerli bir mazereti olmaksızın kesintisiz olarak bir yıldan fazla süre ile izin süresini geçirmek veya firar halinde bulunmaktır.

Firar eylemi AsCK.m.66, 67 ve 70’inci maddelerinde suç olarak düzenlenmiştir. Buna göre kişinin görevinin gereği bulunması gerekli yerden altı günden fazla uzaklaşması veya iznini, hava değişimi vs. gidip de dönmesi gereken zamandan itibaren altı gün içinde sonlandırmaması AsCK. m.66 uyarınca firar suçunu oluşturmaktadır.

¹²⁴ Askeri Yargıtay 2.D., 25.02.2015 tarihli ve 2015/138-154 sayılı kararı. (karar yayımlanmamıştır) Bahse konu kararda özetle: “Sanığın kendi adına kayıtlı bulunan Facebook sosyal paylaşım sitesini kullanarak ülkenin yönetimine ve Devlet işlerinin yürütülmesine ilişkin paylaştığı bir kısım mesaj, yazı, video ve fotoğrafları üçüncü kişilerin görebileceği şekilde internet yoluyla paylaşmak suretiyle siyasi faaliyet bulunmak suçunu işlediğine dair iddiada bulunulmasına rağmen mahkemece verilen beraat hükmünü, internet üzerinden yapılan paylaşımların sanık tarafından gerçekleştirildiğinin her türlü şüpheden uzak bir biçimde kanıtlanmaması sebebiyle onamıştır.”

AsCK.m.70’de ise sözleşerek firar suçu düzenlenmiştir. AsCK.m.66, 67,70,76 ve 77’nci maddelerinde yazılı suçların işlenmesi ve temadının 1 yıldan fazla devam etmesi durumunda Silahlı Kuvvetlerden ayırma işlemi yapılacaktır. Silahlı Kuvvetlerden ayırma işlemi için kişinin ilgili suçtan mahkûm olması aranmayacaktır. Nitekim bazı durumlarda temadi devam ederken, kişi Silahlı Kuvvetlerden çıkarılabilecektir.¹²⁵

f) Disiplinsizliği alışkanlık haline getirmek: Disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmayı alışkanlık haline getirmek veya aldığı disiplin cezalarına rağmen ıslah olmamaktır.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilebilmesi için personelin almış olduğu cezalara rağmen ıslah olup olmadığı, disiplinsiz davranışlarda bulunmayı alışkanlık haline getirip getirmediği Yüksek Disiplin Kurullarınca tartışılıp değerlendirilmelidir. Kurullarca bu değerlendirme yapılırken disiplin cezasına ilişkin kararlarla yetinilmemeli, hekim raporu veya resmi bilirkişi mütalaası alınmalı, gerekirse disiplin amirlerinin görüşlerine başvurulmalıdır.¹²⁶

Disiplin Kanunu 21’inci maddesinde disiplin ceza puanı veya ceza sayısı esas alınarak bazı hallerin disiplinsizliği alışkanlık hâline getirme olduğu kabul belirtilmiştir. Fakat AYİM bir kararında¹²⁷, Disiplin Kanunu 21’inci maddesi ile disiplinsizliği alışkanlık haline getirmek konusunda karine teşkil edebilecek bazı somut durumların gerçekleşmesi halinde ayırma cezası verilebileceğini, ancak bununla birlikte kanunda belirlenmiş objektif esaslara bağlı olarak idareye tanınan takdir yetkisi uyarınca Disiplin Kanunu 20/1-f maddesi uyarınca da ayırma cezası verilmesinin hukuka uygun olduğunu belirtmiştir.

g) İffetsiz bir kimse ile evlenmek veya böyle bir kimse ile yaşamak: İffetsizliği anlaşılmış olan bir kimse ile bilerek evlenen veya evlilik bağına devam ettirmekte veya böyle bir

¹²⁵ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 344.

¹²⁶ Demirağ (2014), s. 253.

¹²⁷AYİM 1. D., 26.06.2014 tarihli ve 2013/1093-2014/671 sayılı kararı. (AYİM Dergisi, S. 30.s. 228-240) Bahse konu kararda özetle: “Davacının meslek safahatına nazaran disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmayı alışkanlık haline getirdiği ve aldığı disiplin cezalarına rağmen ıslah olmadığı anlaşılma ile statüsü itibariyle kamu görevlisi olma nitelik ve yeterliliğini yitirdiği, bu durum karşısında kamu hizmetinde istihdam edilmesinin kamu yararına açık aykırılık teşkil ettiği göz önüne alınarak 6413 sayılı Kanununun 20/(1)-f maddesi uyarınca “disiplinsizliği alışkanlık haline getirmek” sebebine dayalı olarak kullanılan takdir yetkisinde ve verilen TSK’den ayırma cezasında hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır.”

kimseyi yanında bulundurmakta veya karı koca gibi herhangi bir kimse ile nikâhsız olarak devamlı surette yaşamakta ısrar etmektir.

Bu disiplinsizlik, AsCK'nın 153. maddesinin 1. fıkrasında, “ıffetsiz bir kimse ile evlenen veya böyle bir kimse ile birlikte yaşayanlar” başlığı altında askeri suç olarak düzenlenmiştir. Suç karşılığı yaptırım olarak subay ve astsubaylar için “Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarma” cezası, erbaşlar için “rütbenin geri alınması” cezası öngörülmüştür.

Disiplinsizliği tanımlayan cümle, yaptırım kısmı hariç, Askeri Ceza Kanunu'nun 153'üncü maddesi hükmünün tekrarından ibarettir.¹²⁸ Dolayısıyla AsCK'nın 153'üncü maddesindeki suçun unsurları ile bu bentte yazılı disiplinsizliğin unsurları aynıdır.

Disiplin Kanununda yerini bulan bahse konu düzenlemenin, Askeri Ceza Kanununun halen yürürlükte olan 153. maddesinde yazılı suçla aynı unsurları içermesinden dolayı, Askeri Yargıtay kararları, bu disiplinsizliğin açıklanması ve anlaşılması bakımından bizlere yol gösterici olacaktır.

Askeri Yargıtay 4. Dairesi 7.2.2006 tarih ve 171/170 E-K sayılı bir kararında şöyle demektedir: “AsCK'nın 153'üncü maddesinde düzenlenen suçun oluşması için, sanığın ikaz edilmesi ve bu ikaza rağmen evlilik bağını makul görülemeyecek bir süre boyunca devam ettirmesi gerekmektedir. İkazın, yazılı bir tebligatla olması yasal bir zorunluluk olmayıp, keyfiyetin ispatı bakımından önem taşımaktadır. Evlilik bağının sona erdirilmesine dair yapılan sözlü ikazın da suçun oluşması bakımından yeterli olduğu kabul edilmelidir.”

Yine Askeri Yargıtay 1. Dairesi 15.11.2005 tarih ve 1156/1140 E-K sayılı bir başka kararında şöyle demektedir: “Sanık ile birlikte olduğu iddia edilen S.K.'nin sanıkla aynı çatı altında devamlı surette birlikte yaşadıklarını gören ve bilenlerin araştırılması ve tespit edilenlerin tanık olarak dinlenmeleri, S.K. isimli bayanın sanıktan olan çocuğunun olup olmadığının araştırılması, S.K.'nin tanık olarak dinlenmesi, sanık ile eşi arasında devam eden boşanma davasının sonuçlanıp sonuçlanmadığının araştırılması ve boşanma

¹²⁸ AsCK 153/1: “İffetsizliği anlaşılması olan bir kimse ile bilerek evlenen veya evlilik bağını devam ettirmekte veya böyle bir kimseyi yanında bulundurmakta veya karı koca gibi herhangi bir kimse ile nikâhsız olarak devamlı surette yaşamakta ısrar eden asker kişiler hakkında Türk Silahlı Kuvvetlerinden çıkarma cezasına, erbaşlar hakkında rütbenin geri alınması hükmolunur.”

davasının sonuçlanmış olması halinde bu kararın da getirtilerek dosyaya ithali gerekirken, bu hususlar araştırılmaksızın karar verilmiş olması noksan soruşturma olarak değerlendirilmiştir”.

Disiplin ruhunu kuvvetlendireceğini inanan kanun koyucu, Silahlı Kuvvetlerde ahlaki ve manevi değerlerin yükseltilmesine büyük önem vermiştir. Nitekim İç Hizmet Kanununun 39/1. maddesinde “Silahlı Kuvvetlerde askeri eğitimle beraber ahlak ve maneviyatın yükseltilmesine ve milli duyguların kuvvetlendirilmesine bilhassa itina olunur” hükmü yer almış, yine İç Hizmet Kanununun 39/2. maddesinde her askerin sahip olması gereken ve esas vazifesi olan nitelikler, “Cumhuriyete sadakat, vatanını sevmek, iyi ahlak sahibi olmak, üste itaat, hizmetin yapılmasında sebat ve gayret, cesaret ve atılganlık, icabında hayatını hiçe saymak, bütün silah arkadaşları ile iyi geçinmek, birbirlerine yardım, intizam severlik, yapılması men edilen şeylerden kaçınmak, sıhhatini korumak, sır saklamak” şeklinde sayılmıştır.

Kanun koyucu bahse konu bu disiplinsizlikle Silahlı Kuvvetler mensuplarını iffetsiz bir kimse ile evlenmesine, böyle bir kimse ile karı-koca gibi yaşamasını ya da herhangi bir kimseyle nikâhsız olarak karı-koca hayatı yaşamasını, Silahlı Kuvvetler açısından uygun görmemiş, bu tür yaşantıların askeri disiplini ağır derecede sarsacağını kabul ederek söz konusu filler Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren birer disiplinsizlik olarak düzenlenmiştir.

İffetsiz, hukuk sözlüğünde “iffeti olmayan, namusunu koruyamayan, ahlak düşkün” demektir. İffet veya namus kavramları ahlaki bir değer ifade ettiğinden toplumlara göre değişmektedir. Dolayısıyla iffetsizlik kavramının sübjektif niteliği, bu kavramın yorumunda Yüksek Disiplin Kurulunu oluşturanların ahlak anlayışların göre farklılık gösterebilecektir. Bu nedenle, Yüksek Disiplin Kurulu, bir kimsenin iffetsiz olup olmadığına karar verirken mümkün olduğunca objektif hareket etmeli ve belirli bir yörenin değil, Türk milletinin ortak değerlerini dikkate almalıdır.¹²⁹

Bir kimsenin iffetsizliğinin nasıl anlaşılacağı hususunda açık bir kanuni düzenleme de bulunmamaktadır. 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanununun 128 ve 132’nci maddeleri arasında “Genel Kadınlar”a ilişkin hususları düzenlenmiştir. Umumi

¹²⁹ Demirağ (2014), s. 256.

Hıfzıssıhha Kanununun 128'inci maddesinde Sağlık Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan nizamnamede genel kadınlar ve evlerin tabi olacakları hükümlerin düzenleneceği belirtilmiştir. Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün 152. maddesinde "başkalarının cinsi zevkini menfaat karşılığı tatmin etmeyi sanat edinen ve bunun için değişik erkeklerle münasebette bulunan kadınlara" genel kadın denileceği belirtilmiştir. Söz konusu genel kadınların tesciline ilişkin düzenlemeler ise tüzüğün 20 ve devamındaki maddelerinde yer almaktadır.

İffetsizliği anlaşılmış bir kişi ile bilerek evlenme, evlilik bağına sürdürmekte veya söz konusu kişiyi yanında bulundurmada ısrar etme eyleminin gerçekleşip gerçekleşmediğine karar verecek makam Yüksek Disiplin Kurullarıdır. Yüksek Disiplin Kurullarının, ilgili asker kişi için bu maddeye dayanarak vermiş olduğu ayırma cezasına ilişkin karar aynı zamanda diğer kişi için iffetsiz bulunduğuna ilişkin bir karar olacaktır. Kişilerin iffetsizliğine idari makamlar tarafından karar verilmesi, kişilerin söz konusu kararın verilmesinde kendilerini savunamamaları ve hatta haberlerinin dahi olmaması "lekelenmeme hakkının" ihlali olarak değerlendirilebilecek şekilde kişilik haklarına saldırı teşkil edecektir. Her ne kadar lekelenmeme hakkı masumiyet karinesiyle iç içe bir hak olarak tanınmakta ise de, Yüksek Disiplin Kurullarının, karşısına çıkmayan bir kişi için iffetsiz olduğuna dair imada bile bulunması, o kimse açısından lekelenmeme hakkının ihlali niteliğini taşıyabilecektir.¹³⁰ Bu bağlamda değerlendirildiğinde Yüksek Disiplin Kurullarınca iffetsizliğe ilişkin bir tespit ve bu tespite dayalı ayırma cezası uygulanırken, Genel Kadınlar ve Genelevlerin Tabi Olacakları Hükümler ve Fuhuş Yüzünden Bulaşan Zührevi Hastalıklarla Mücadele Tüzüğü'nün 20 ve devamı maddelerine göre tescil edilen genel kadınlara özgü hükümler dikkate alınarak karar verilmelidir. Nitekim Askeri Yargıtay, istihbarat bilgilerinin dahi kişinin iffetsizliğini ispat için kanıt olamayacağını belirtmek suretiyle, kişinin iffetsizliğine karar verilebilmesi için meseleyi her türlü şüpheden uzak şekilde ispatlayacak delillere işaret etmiştir.¹³¹

¹³⁰ E. Kara (2012). Lekelenme hakkı. *Adalet Dergisi*, 43, s. 257 vd.; Ö. Atlıhan (2004). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sisteminde adil yargılanma hakkının temel unsuru olarak masumiyet karinesi. *AEÜHFD*, VIII (3-4), s. 291 vd.; E. G. Okuyucu (2010). Soruşturmanın gizliliği. *AÜHFD Dergisi*, 59 (2), s. 245.

¹³¹ Askeri Yargıtay Daireler Kurulu 16.10.1997 tarihli kararı.

ğ) Gayri tabii mukarenette bulunmak: Bir kimseyle gayri tabii mukarenette bulunmak yahut bu fiili kendisine rızasıyla yaptırmaktır.

Gayritabii mukarenet, doğal olmayan ilişki demektir. Hukuki anlamda ise erkeğin erkekle, kadının kadınla veya bunların hayvanlarla yaptığı cinsi münasebettir.¹³² Başka bir tanımla ise “cinsi hissi tahrik ve tatmin maksadıyla erkekler veyahut kadınlar arasında veyahut insanlar tarafından hayvanlara karşı yapılan (sodomi) cinsi muamelelerle bu maksatla tabiata mugayir yapılan sair temaslar ve her türlü fiiller” şeklinde ifade edilebilir.¹³³

Gayritabii mukarenet aynı cinse mensup iki askeri şahıs tarafından işlenebileceği gibi kendisine rızasıyla gayritabii mukarenet yaptıran kişinin askeri şahıs olması durumunda o kişiye de söz konusu disiplin cezası uygulanabilir. Gayritabii mukarenette mutlaka cinsel birleşmenin olması gerekmemektedir. Cinsel tatmin için doğal olmayan her türlü cinsel yakınlaşma veya temas ile disiplinsizlik oluşmuş olur.¹³⁴

Gayritabii mukarenette bulunmak eylemi, aynı zamanda AsCK'nın 153'üncü maddesi gereğince TSK'dan çıkarılma fer'i cezasını gerektiren bir eylemdir. TSK Disiplin Kanununun 5'inci maddesi gereğince disiplin soruşturması ile adli soruşturma birbirinden bağımsız olduğundan ve disiplin cezası verilmesi, adli soruşturmayı engellemeyeceğinden dolayı gayritabii mukarenette bulunan kişinin disiplin cezasına uğramasının yanı sıra askeri mahkemeye de sevk edilmesi gerekecektir.¹³⁵

4. Disiplin Ceza Puanına veya Ceza Sayısına Bağlı Olarak TSK'dan Ayırma Cezası Verilmesi

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 21'inci maddesi ile TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliğinin 10'uncu maddesi birebir aynı düzenlemeleri ihtiva etmektedir.

¹³² H. Özcan (1993). *Ansiklopedik hukuk sözlüğü*. İstanbul: Alfa Yayınları, s. 254.

¹³³ O. Çelen (2014). *TSK İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, TSK Disiplin Kanunu, TSK Personel Kanunu ve ilgili mevzuat*. 3. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 476.

¹³⁴ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 350.

¹³⁵ Askeri Yargıtay 2. D., 6.3.2013 tarihli ve 577/570 sayılı kararı (karar yayımlanmamıştır).

Aşağıda belirtilen durumlar da disiplinsizliği alışkanlık hâline getirme olarak kabul edilir ve sözleşmeli subay ve astsubaylar hariç subaylar, astsubaylar ve uzman jandarmalar hakkında ayırma cezası verilir:

a) En son alınan disiplin cezasının kesinleştiği tarihten geriye doğru son bir yıl içinde, on sekiz disiplin cezası puanı almış olmak veya en az iki farklı disiplin amirinden toplam on iki defa veya daha fazla disiplin cezası almak.

b) En son alınan disiplin cezasının kesinleştiği tarihten geriye doğru son beş yıl içinde, otuz beş disiplin cezası puanı almış olmak veya en az iki farklı disiplin amirinden toplam yirmi beş defa veya daha fazla disiplin cezası almak.

Silahlı Kuvvetlerden Ayırma Cezası hususunda, TSK Disiplin Kanununa yeni bir ayırma yöntemi daha eklenmiştir. Askeri disiplin hukukunda, öğrenciler için uygulanan bazı istisnai sistemler haricinde disiplin puanı sistemi uygulaması subay, astsubay ve uzman jandarmalar için ilk kez yasaya konulmuştur.

Disiplin ceza puanı veya ceza sayısı esas alınarak yapılan bu ayırma yöntemi personel hakkında verilen her bir disiplin cezasını önemli kılmaktadır.

Hatta bu önemendir ki TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliğinin 17'nci maddesi 11'inci fıkrası "Disiplin ceza puanına bağlı olarak ayırma cezası verilmesine ilişkin yapılan kurul görüşmelerinde, ayırma işlemine esas teşkil eden ve disiplin amirleri ya da disiplin kurulları tarafından verilmiş cezaların usulüne uygun olarak verilip verilmediği incelenir. Ancak usulüne uygun olarak verilmiş olan cezaların nicelik ve niteliğine ya da personelin disiplinsizliği alışkanlık hâline getirip getirmediğine ilişkin değerlendirme yapılmaz. TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliğinin 10'uncu maddesindeki disiplin ceza puanına bağlı olarak silahlı kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine ilişkin şartlar gerçekleşmiş ise bu personel hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası kararı verilir." şeklinde düzenlemeye yer verilmiş ve her bir disiplin cezasının sanki itiraz/temyiz mercii gibi YDK tarafından incelenmesi gerekli kılınmıştır.

Bir başka anlatımla YDK tarafından yapılacak tahkikat, ceza puanına esas alınan disiplin cezalarının doğru olup olmadığı, kesinleşip kesinleşmediği, kanunda belirlenen sürelerle uygunluğu, zamanaşımına uğrayıp uğramadığı gibi şekli hususlara ilişkindir. Çünkü madde gerekçesinde de belirtildiği üzere, burada kanuni bir karine kabul edilmiş;

disiplin ceza puanının belli bir seviyeye ulaşması halinde, kişinin disiplinsizliği alışkanlık haline getirdiği kabul edilerek ayırma kararı verileceği hüküm altına alınmıştır.

Ceza puanlarının hesabı, EK-2’de yer alan çizelgeye göre her bir ceza için ön görülen miktarlar üzerinden hesaplanır. Burada önemli olan cezanın süresi değil türü ve kim tarafından verildiğidir. Çünkü kanun, cezanın disiplin amiri veya disiplin kurulu tarafından verilmesine göre farklı ceza puanları belirlemiştir. Mesela disiplin amiri tarafından verilen oda hapsi karşılığı “4” ceza puanıdır. Aynı cezanın disiplin kurulunca verilmiş olması halinde, ceza puanı “4,5” olarak hesaplanacaktır. Her ikisinde de oda hapsi süresinin önemi yoktur. Yani bir gün veya dört gün oda hapsi için ister disiplin amiri ister disiplin kurulunca verilmiş olsun, hesaplanacak olan puan tek ve aynı olup; disiplin amirince verilen ceza için “4”, disiplin kurulunca verilen ceza için “4,5”tir.

Ayırma cezasına dair yapılan tahkikat sırasında yargı yoluna başvurmak suretiyle disiplin cezasının iptali istenebileceği gibi, zamanaşımı iddiası veya puan hesabında maddi hata yapılmış olduğu ileri sürülebilir. Fakat ayırma cezasına dair yapılan bu tahkikat sırasında, daha önce kesinleşmiş olan ve disiplin ceza puanının hesabında dikkate alınan disiplin cezalarının hukukiliği tartışılmaz.¹³⁶

Disiplin ceza puanı veya ceza sayısı esas alınarak yapılan bu ayırma yönteminde kanun koyucu cezanın uygulanmasını gerektirir 1 yıl ve 5 yıllık süreler belirlemiştir. Sürelerin başlangıcı takvim yılına göre hesaplanmayacak, son disiplinsizliğin işlendiği tarihten itibaren geriye doğru işleyecektir.

a. Bir yıllık süre: En son disiplin cezasının kesinleşmesinden itibaren geriye doğru bir yıl içinde on sekiz disiplin ceza puanının düşmesi veya en az iki farklı amir tarafından toplam on iki defa veya daha fazla disiplin cezası alma durumunda disiplinsizliği alışkanlık haline getirmiş kabul edilerek ilgili askeri personel hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilecektir.

Bir yıllık süre içinde iki farklı olayın gerçekleşmesi durumunda ayırma kararına hükmedilecektir. Öncelikle EK-2’de yer alan çizelgeye göre hesaplanan ceza puanının bir yıl içinde on sekiz puan ve daha yukarı olması durumudur. Çizelgeye göre hesaplanacak ceza puanları bir amir/disiplin kurulu tarafından verilen ceza türüne göredir. Örneğin; üç

¹³⁶ Demirağ (2014), s. 267.

gün hizmet yerini terk etmeme cezası alan kişiden disiplin amirince verilmişse 3,5 disiplin kurulunca verilmişse 4,5 puan düşecektir. Cezanın her günü için ayrıca hesaplama yapılmayacaktır (3x3,5 veya 3x4,5 gibi).

İkinci olarak geriye doğru bir yıl içinde en az iki farklı disiplin amiri tarafından toplam on iki defa veya daha fazla disiplin cezası almak da, ayrıca puan hesaplanmaksızın ayırma sebebi teşkil edecektir. Burada ceza türleri bakımından bir ayırma gidilmemiş, alınan ceza sayısına itibar edilmiştir. Kanun en az iki farklı amirden bahsetmiş, disiplin kurulundan bahsetmemiştir. Bu durumda, en az iki farklı amir ölçütünü karşılamak için disiplin kurulları tarafından verilen bir cezanın aranmasına gerek olmadığı gibi disiplin kurulları tarafından verilen cezalarda iki farklı amir ölçütünü oluşturmak için kanaatimizce yetersiz olacaktır.

b. Beş yıllık süre: En son disiplin cezasının kesinleşmesinden itibaren geriye doğru beş yıl içinde otuz beş disiplin ceza puanının düşmesi veya en az iki farklı amir tarafından toplam yirmi beş veya daha fazla disiplin cezası alma durumunda disiplinsizliği alışkanlık haline getirmiş kabul edilerek ilgili askeri personel hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilecektir.

Beş yıllık süre içinde iki farklı olayın gerçekleşmesi durumunda ayırma kararına hükmedilecektir. Öncelikle EK-2’de yer alan çizelgeye göre hesaplanan ceza puanının beş yıl içinde otuz beş puan ve daha yukarı olması durumudur. Çizelgeye göre hesaplanacak ceza puanları bir disiplin amiri/disiplin kurulu tarafından verilen ceza türüne göredir. Örneğin; üç gün hizmet yerini terk etmeme cezası alan kişiden disiplin amirince verilmişse 3,5 disiplin kurulunca verilmişse 4,5 puan düşülecektir. Cezanın her günü için ayrıca hesaplama yapılmayacaktır (3x3,5 veya 3x4,5 gibi).

İkinci olarak geriye doğru beş yıl içinde en az iki farklı disiplin amiri tarafından toplam yirmi beş defa veya daha fazla disiplin cezası almak da, ayrıca puan hesaplanmaksızın ayırma sebebi teşkil edecektir. Burada ceza türleri bakımından bir ayırma gidilmemiş, alınan ceza sayısına itibar edilmiştir. Kanun en az iki farklı amirden bahsetmiş, disiplin kurulundan bahsetmemiştir. Bu durumda, en az iki farklı amir ölçütünü karşılamak için disiplin kurulları tarafından verilen bir cezanın aranmasına

gerek olmadığı gibi, disiplin kurulları tarafından verilen cezalarda iki farklı amir ölçütünü oluşturmak için kanaatimizce yetersiz olacaktır.¹³⁷

Ayırma cezası uygulanırken bazı personelin özel kanunlarındaki hükümlerin saklı olduğunu daha önce belirtmiştik.

4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanununun 13'üncü maddesi sözleşmeli subay ve astsubayların sözleşmelerinin idarece fesih hallerine yer vermektedir. Bu kanunun TSK disiplin kanunu ile birlikte değiştirilen 13'üncü maddesi f fıkrasında “Son olarak verilen de dahil olmak üzere, kararın kesinleştiği tarihten itibaren geriye doğru son bir yıl içinde toplamda otuz gün ve daha fazla oda hapsi veya hizmet yerini terk etmeme cezasına mahkum olmak veya en son aldığı disiplin cezasından geriye doğru son bir yıl içinde en az iki disiplin amirinden toplam sekiz defa veya daha fazla disiplin cezası almak.” sözleşme fesih sebebi öngörülmüştür.

Yine 6191 sayılı Sözleşmeli Erbaş ve Er Kanununun 6'ncı maddesi 4'üncü fıkrası c bendinde “Son olarak verilen de dâhil olmak üzere, kararın kesinleştiği tarihten itibaren geriye doğru son bir yıl içinde toplamda otuz gün ve daha fazla oda hapsi veya hizmet yerini terk etmeme cezasına mahkûm olmak veya en son aldığı disiplin cezasından geriye doğru son bir yıl içinde en az iki disiplin amirinden toplam sekiz defa veya daha fazla disiplin cezası almak.” sözleşmenin feshi sebebi olarak düzenlenmiştir.

Benzer nitelikte bir düzenleme 3269 sayılı Uzman Erbaş Kanunu 12'nci maddesinde de yer almaktadır.

Kanun koyucu sözleşmeli subay ve astsubaylar, sözleşmeli erbaş ve erler ve uzman erbaşlar hakkında nitelik ve nicelikleri itibarıyla daha hafif disiplinsizlikleri bile sözleşme feshi öngörmüşken buna mukabil subay ve astsubaylar ile uzman jandarmalar hakkında disiplin ceza puanı veya sayısı esas alınarak ayırma hususunda daha farklı bir düzenleme yoluna gitmiştir.

Bu durumun ilk bakışta anayasanın eşitlik veya kanunilik ilkesine aykırı düştüğü bir an için düşünülse bile farklı statüdeki kimseler hakkında farklı düzenlemeler yapma

¹³⁷ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 354-355.

konusunda kanun koyucunun takdir hakkı olduğu ve eşitlik veya kanunilik ilkesine aykırı olmadığı kanaatini taşımaktayız.¹³⁸

4678 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerinde İstihdam Edilecek Sözleşmeli Subay ve Astsubaylar Hakkında Kanun, 22'nci maddede "Disiplin Soruşturma ve Usulleri" ve 13'üncü maddede "Sözleşmenin idarece fesih halleri" başlıkları altında sözleşmeli subay ve astsubaylar hakkında sözleşme fesih sebeplerini de içeren düzenlemelere yönetmelik gibi idarenin genel düzenleyici işlemine bırakmaksızın yer vermiştir.

Savunma hakkını ayrıca bir başlık olarak ele alacak olsak da disiplin ceza puanı veya ceza sayısı esas alınarak yapılan bu ayırma yöntemine ilişkin Anayasa Mahkemesi kararına bu başlıkta değinmeyi uygun gördük.

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu 13'üncü 6'ncı fıkrası "Fırar ve izin tecavüzü gibi ilgilinin bulunmaması nedeniyle savunma almayı imkânsız hâle getiren zorunlu hâller (ile 21 inci madde)¹³⁹ gereğince verilecek Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasında savunma alınmaz" şeklindeydi.

Fakat anayasa mahkemesi disiplin ceza puanı veya ceza sayısı esas alınarak yapılan bu ayırma yönteminde; savunma hakkının alınmamasına yönelik hükmü iptal etmiştir. Söz konusu Anayasa Mahkemesi kararı aşağıdaki gibidir:

"ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

I- İPTAL ve YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

"1) 6413 Sayılı "Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu" nun 13 üncü Maddesinin Altıncı Fıkrasında Yer Alan "...ile 21 inci madde gereğince..." İbaresinin Anayasaya Aykırılığı

¹³⁸ Kanunilik ilkesi, memurların ve diğer kamu görevlilerinin statü hukukuna bağlı olarak çalıştırılmasının bir unsurudur. Bu ilke gereği, sözleşmeli personelin hizmete alınmasından, disiplin işlemlerine kadar diğer bütün çalışma koşullarına ilişkin temel esasların kanunla düzenlenmesi gerekir (Avcı (2009), s. 197-199).

¹³⁹ 27/3/2014 tarihli ve 28954 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Anayasa Mahkemesi'nin 28/11/2013 tarihli ve E.: 2013/46, K.: 2013/140 sayılı Kararı ile bu fıkranın "...ile 21 inci madde..." ibaresi iptal edilmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 13 üncü maddesi ile, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasına ilişkin, usul ve esaslar belirlenmiştir. Kamu hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için araç olan idarenin bu hizmeti iyi yürütmesi için gerekli tedbirleri alma yetkisi ile donatılmasının zorunlu olduğu kuşkusuzdur. Bu nedenle idarenin kamu hizmetini yürütecek olan ajanlarını statüye alırken bir takım özelliklere sahip olmasını araması ne kadar doğal ise, statüye aldıktan sonra ajanlarını verimli şekilde kullanması, hizmeti aksatacak, kamu hizmetinin yürütülmesine zarar veren ajanlarını bünye dışına çıkarması da o kadar doğaldır.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası, personelin tabi olduğu mevzuat hükümlerine göre, Türk Silahlı Kuvvetlerden ilişkin kesilmesi veya sözleşmenin feshedilmesidir. Silahlı Kuvvetlerden ayırma disiplin cezasını gerektiren disiplinsizlikler 20 nci maddede sayılmak suretiyle belirtilmiştir. Bununla birlikte 21 inci madde uyarınca da hesaplanacak disiplin puanına ulaşan personelin, disiplinsizliği alışkanlık haline getirdiği kabul edilir ve personel hakkında savunması dahi alınmadan Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilebilecektir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 13 üncü maddesinin altıncı fıkrasında, hakkında ayırma dosyası düzenlenecek personelin savunma hakkını nasıl kullanacağı düzenlenmiştir. Buna göre, hakkında disiplin amirleri tarafından işlem başlatılan personelin savunmasının işlemi başlatan disiplin amiri tarafından alınması öngörülmüştür. Diğer durumlarda (ayırma dosyasının yüksek disiplin kurulları tarafından resen veya Genel Kurmay Başkanlığınca gönderilmesi üzerine gündeme alınması yüksek disiplin kurulunca ayırma dosyası görüşülecek personelin bağlı olduğu komutanlıklar vasıtasıyla savunmanın alınması öngörülmüştür. Bu şekilde yazılı savunmanın alınmasının yanında, kararın doğru ve hakkaniyetli verilmesi için gerek görülmesi durumunda ayırma dosyası görüşülecek personel, sözlü ifade vermek üzere kurul toplantısına çağırılabilir.

Bunun yanında, hakkında ayırma kararı verilecek personelin firar veya izin tecavüzünde bulunması veya benzeri olan savunma almayı imkansız hale

getiren durumların bulunması hali ile kanunun 21 inci maddesi gereği belli bir disiplin puanına veya disiplin cezası miktarına ulaşma sonucunda verilecek ayırma cezalarında savunma alınmayacağı özel olarak belirtilmiştir. Firar veya izin tecavüzünde bulunması veya benzeri olan savunma almayı imkansız hale getiren durumların bulunması halinde kişilerin savunmasının alınması pek tabii mümkün değildir. Firar veya izin tecavüzünde bulunması veya benzeri durumlarda personelin savunmasının alınmasını imkansız kılacak hallerde esas olan kişilerin zaten yokluğudur. Halbuki 21 inci madde gereğince, personelin belirli bir ceza puanını doldurmuş olması nedeniyle savunmaları alınmadan otomatikman ordudan ihraç edilmesinin önünün açılması durumu farklı olup açıkça hak ihlali yaratır. Üstelik bu ibare yasanın insan hakları ihlallerini ortadan kaldırma amacı ile de açıkça çelişmektedir. Oysa ki AİHS'nin 6 ncı maddesinde tanımlanan adil yargılanma hakkına atfedilen kavramlar, yasal, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma, makul sürede yargılanma, açık (aleni) yargılama, vicdanilik, masumiyet karinesi, silahların eşitliği ilkesi, sanık hakları şeklinde özetlenebilir. Mevzuat hükümlerinin yorumlanmasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının yön göstericisinden faydalanılması gerektiği izahtan vareste olmakla birlikte, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının doğrudan iç mevzuat hükümlerini ortadan kaldırma yeteneğinin bulunmadığı, Anayasanın 90/5 inci maddesinin bu yönde bir yorumda bulunulmasına elverişli olmadığı hususunda duraksama bulunmamalıdır. Bu nedenle askeri personele sırf belirli bir ceza puanını doldurmuş olması nedeniyle kendini savunma imkanı dahi tanımadan hakkında ceza veya hak kaybına uğrayacağı bir müeyyidenin uygulanacak olması adli yargılanma hakkının ihlali olup AİHM nezdinde ülkemizin bir kez daha prestij kaybına uğramasına neden olacaktır.

Anayasanın 129/2 nci maddesindeki "...memurlara... savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilmez." kuralı, askeri disiplin suçlarında da geçerlidir. Suç işlendiği iddia edilen kimseye ceza verilmeden önce savunmasının alınması en doğal haklarından biridir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin dayanmış olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6/1 inci

maddesinde belirtilen adli yargılanma hakkı, Anayasanın 36 ncı maddesinde doğrudan düzenlenmiş bu itibarla, Anayasanın “Hak arama hürriyeti” başlıklı 36 ncı maddesinde, herkesin gerekli araç ve yollardan yararlanarak yargı organları önünde davacı ya da davalı olarak sav ve savunma hakkı bulunduğu belirtilmektedir. Maddeyle güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde, savunma hakkı gibi diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir. Bu nedenle hangi durum ve zamanda olursa olsun savunma almadan veya sanığa kendini savunma imkanı verilmeden ceza verilmesi hukuka açıkça aykırılık teşkil eder. Bu itibarla disiplin amirlerinin suç gözlerinin önünde işlense bile, failin kendini savunmasına izin verilmelidir. Savunma imkanı verilmeden, disiplin cezası verilmesi halinde verilen ceza, itiraz yolu ile kaldırılır ve iptal davasına konu olabilir. Nitekim Askeri Yüksek İdare Mahkemesi de, savunma alınmadan ceza verilmesi halini ‘yok hükmünde’ saymaktadır.

Açıklanan bu nedenlerle, 13 üncü maddesinin altıncı fıkrasında yer alan “...ile 21 inci madde gereğince...” ibaresi Anayasanın 36 ncı maddesinin birinci ve 129 uncu maddesinin ikinci fıkralarına aykırı olduklarından iptal edilmelidir.

2) 6413 Sayılı “Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu”nun 20 nci Maddesinin Birinci Fıkrasının (c) Bendinde Yer Alan “ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiiller” İbaresinin Anayasaya Aykırılığı

Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayırma nedenleri arasında sayılan 20 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan “Hizmete Engel Davranışlarda bulunmak” disiplinsizliği “Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte tutum ve davranışlarda veya ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerde bulunmak” şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımda yer alan ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiiller ibaresinin ne olduğu belirsizdir. Yasa koyucunun esas görevi bu suçların ve disiplinsizlik hallerinin ne veya neler olduğunu açıkça, tek tek göstermek ve saymaktır. İptali istenen yasa hükmünün uygulanması halinde,

tutum ve davranışların Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar vermesi yeterli olup, personelin statüsüne son verilmesini gerektiren davranış biçiminin aynı zamanda bir suçta sebebiyet vermesi zorunlu olmayacaktır. Keyfi uygulamalara sebebiyet verecek nitelikteki bu düzenleme aynı zamanda isteyenin istediği davranışı “ ağır suç” veya “disiplinsizlik teşkil eden fiil” şeklinde nitelendirmesine neden olabilecektir.

Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir. Anayasanın 2 nci maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden birisi de belirlilik’ tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması gerekir. Belirlilik ilkesi, bireylerin hukuksal güvenliğinin sağlanması bakımından da önem arz etmektedir.

Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi de gereklidir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini doğurduğunu bilmelidir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını belirler. Hukuk güvenliği, normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Anayasanın 38 inci maddesinin ilk fıkrasında da, “Kimse, ... kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz” denilerek “suçun yasallığı”, üçüncü fıkrasında da “ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak

kanunla konulur” denilerek, “cezanın yasallığı” ilkesi getirilmiştir. Anayasada öngörülen suçta ve cezada yasallık ilkesi, insan hak ve özgürlüklerini esas alan bir anlayışın öne çıktığı günümüzde, ceza hukukunun da temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Anayasanın 38 inci maddesine paralel olarak Türk Ceza Kanunu’nun 2 nci maddesinde yer alan “suçta ve cezada kanunilik” ilkesi uyarınca, hangi eylemlerin yasaklandığı ve bu yasak eylemlere verilecek cezaların hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak biçimde yasada gösterilmesi, kuralın açık, anlaşılır ve sınırlarının belli olması gerekmektedir. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Anayasanın 38 inci maddesinde idari ve adli cezalar arasında bir ayırım yapılmadığından disiplin cezaları da bu maddede öngörülen ilkelere tâbidir.

Henüz sosyal devletin gereklerini tam olarak yerine getirmemiş olan ülkemizde, askeri disiplin yaptırımlarının amacının Türk Silahlı Kuvvetlerde mutlak disiplinin tesisi olduğunu ortaya koyarak, aslında hukuka aykırı disiplin işlemlerinin yasalarla meşrulaştırılması Devlete duyulan saygınlığın ve güvenin zedelenmesi suretiyle yeniden hak ihlallerine yol açacak durumların gelişeceğini göz ardı etmek doğru değildir. Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Mevzuatında Silahlı Kuvvetlerden Ayırma Cezası Gerektiren Disiplinsizlik Hali içinde yer alan, ve Disiplin Kurullarına geniş ölçüde takdir yetkisi tanıyan hizmete engel davranışlarda bulunmak disiplinsizliği, hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayan bir disiplinsizlik hali olarak düzenlendiği açıktır. Askeri Disiplin hukukunda keyfi uygulamaların önünü açabilecek ve kıyas ilkesini getirecek bu hüküm adeta idareyi hukuka aykırı davranmaya teşvik etmektedir.

“Hizmete Engel Davranışlarda bulunmak” disiplinsizliği “Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte tutum ve davranışlarda veya ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerde bulunmak” tanımında yer alan ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiiller ibaresinin belirsizliği ve keyfi uygulamalara neden olacak biçimde

düzenlenmiş bulunması nedeniyle, Anayasanın 2 nci maddesine ve 38 inci maddesinin birinci ve üçüncü fıkralarına aykırı olduğu için iptal edilmelidir.

(...)

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Berrak YILMAZ tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen ve ilgili görülen yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Kanun'un 13. Maddesinin (6) Numaralı Fıkrasının Son Cümlesinde Yer Alan "...ile 21 inci madde gereğince..." İbaresinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, askeri personele, belirli bir ceza puanını doldurmuş olması nedeniyle kendini savunma imkânı tanınmadan Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası öngören dava konusu kuralın, Anayasa'nın 36. ve 129. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanun'un 21. maddesinde, belli bir disiplin cezası puanına ulaşan personelin disiplinsizliği alışkanlık hâline getirdiği kabul edilmekte ve bu personel hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasının verileceği öngörülmektedir. Dava konusu kuralda ise Kanun'un 21. maddesi gereğince verilecek Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasında savunma alınmayacağı düzenlenmektedir.

Dava dilekçesinde her ne kadar "...ile 21 inci madde gereğince..." ibaresinin iptali istenilmiş ise de bu ibarede yer alan "...gereğince..." sözcüğü, firar ve izin tecavüzü gibi ilgilinin bulunamaması nedeniyle savunma almayı imkânsız hâle getiren zorunlu hâller gereğince verilecek Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını da kapsamakta olup dava dilekçesinde bu sözcüğe ilişkin bir iptal talebi de bulunmadığından, anayasal inceleme yalnızca "...ile 21 inci madde..." ibaresi yönünden yapılmıştır.

Anayasa'nın 129. maddesinin ikinci fıkrasında, "Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst

kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.” denilmiştir.

Kanun'un 21. maddesine göre, belli bir disiplin puanına ulaşma hâlinde verilecek Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası, Kanun'da sayılan diğer disiplin cezalarından ayrı bir ceza olarak öngörülmüş olup bu disiplin cezalarının otomatik bir sonucu değildir. Ayrı bir ceza olarak öngörülen bu ayırma cezası, diğer disiplin cezalarından farklı bir makam tarafından ayrı bir usule göre karara bağlanmaktadır. Kanun'da ceza puanına bağlanan disiplin cezaları, cezalandırılacak personelin rütbesine göre Kanun'a ek (1) Sayılı Çizelge'de gösterilen disiplin amirleri veya üst disiplin amirleri tarafından verilmekte; Kanun'un 21. maddesi gereğince verilecek Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası ise yüksek disiplin kurulları tarafından karara bağlanmaktadır.

Savunma hakkı, kişilerin dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez nitelikli temel hakları arasında yer alır. Disiplin hukukunda savunma hakkının bir anlam ifade etmesi bu hakkın etkili şekilde kullanılabilmesi, savunmanın mutlak surette karar veren makam önünde yapılabilmesine bağlıdır. Yüksek disiplin kurulları tarafından 21. madde gereğince disiplin ceza puanına bağlı olarak verilen ayırma cezası, daha önce verilen disiplin cezalarının toplanmasından ibaret otomatik bir karar olmayıp, kurulların 21. maddede yer alan koşulların oluşup oluşmadığı konusunda bir değerlendirme yapma yetkileri bulunmaktadır. Bu nedenle cezalandırılacak personele bu ayırma cezasında da savunma hakkı verilmesi anayasal bir zorunluluktur. Bu bağlamda, dava konusu kuralda, cezalandırılacak personele savunma hakkı verilmesine ilişkin anayasal kuraldan ayrılmayı gerektirecek herhangi bir hukuki ve fiili bir zorunluluk da bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu olan “...ile 21 inci madde...” ibaresi Anayasa'nın 129. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 36. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

B- Kanun'un 20. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının (c) Bendinde Yer Alan "...ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiiller..." İbaresinin İncelenmesi

Dava dilekçesinde, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler arasında sayılan hizmete engel davranışlarda bulunmak tanımında yer alan "...ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiiller..." biçimindeki dava konusu ibarelerin, belirsiz olması ve idarenin keyfi uygulamalarına yol açabilmesi nedeniyle Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanun'un 20. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlik hâlleri kural altına alınmıştır. Dava konusu kuralı da içeren anılan fıkranın (c) bendinde ise Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden olan hizmete engel davranışlarda bulunmanın, ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerde bulunmak şeklinde olacağı öngörülmektedir.

Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti, bir hukuk devleti olarak nitelendirilmiştir. Hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayıp yargı denetimine açık olan devlettir.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri "belirlilik"tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ya da kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi de gereklidir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup bireyin, kanundan, belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını, bunların idareye hangi müdahale yetkisini verdiğini bilmesini zorunlu kılmaktadır.

Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında ise "Kimse, ...kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz" denilerek "suçun kanuniliği", üçüncü fıkrasında da "Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur" denilerek, "cezanın kanuniliği" ilkesi getirilmiştir. Buna göre, ceza hukuku bakımından genel bir değerlendirmeye kanunilik ilkesi, hiç kimsenin kanunda suç olarak belirtilmeyen bir fiilden dolayı cezalandırılmamasını ve hiç kimseye kanunda yer almayan bir cezanın verilememesini ifade etmektedir.

Dava konusu kuralda belirtilen ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiiller, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler arasında sayılan hizmete engel davranışlarda bulunmak tanımında yer almaktadır. Kanun'da, hizmete engel davranışlarda bulunmak, "Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte tutum ve davranışlarda veya ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerde bulunmaktır." şeklinde ifade edilmiştir. Hizmete engel davranışlardan olan fiillerin, Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek tutum ve davranışlardan kaynaklı olması gerektiği açıktır. Bu hâlde ise dava konusu ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerin çerçevesinin belli olmadığı ve Türk Silahlı Kuvvetlerinden ayırma cezası sonucunu doğuran fiillerin tespiti noktasında idarenin sınırları belli olmayan geniş bir takdir yetkisine sahip olduğu söylenemez. Bu bağlamda, dava konusu ibarede geçen ağır suç veya disiplinsizlik fiilleri, tümüyle muğlak, objektiflikten uzak ve belirsiz kavramlar olmayıp, belirlenen çerçeve içinde idarenin keyfi yorum ve uygulamalarına karşı yeterli koruma sağladığı anlaşıldığından, dava konusu kuralda hukuk devleti ilkesine aykırılık yoktur.

Öte yandan, Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte olan ağır suç ve disiplinsizlik fiilleri, zamana, yere, işlendiği kişiye veya yarattığı etkiye göre farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Ceza hukuku bakımından aynı hukuki yaptırıma tâbi tutulan fiillerin disiplin hukuku bağlamında yarattığı etki ve sonuçlar farklı olabildiğinden söz konusu fiilleri sabit bir tanıma bağlamak mümkün olmadığı gibi tek tek saymak da mümkün değildir. Kanun koyucu tarafından, disiplinsizlik sayılacak tutum, davranış

ve fiillerin, Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar vermesi şeklinde nitelendirilmesinden sonra, cezanın kanunda açıkça Silahlı Kuvvetlerden ayırma şeklinde belirlenmesi hakkında dava konusu kuralda kanunilik ilkesine aykırılık yoktur.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

VI- SONUÇ

31.1.2013 günlü, 6413 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu'nun;

A- 13. maddesinin (6) numaralı fıkrasının son cümlesinde yer alan "...ile 21 inci madde..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

B- 20. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinde yer alan "...ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiiller..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verildi."

5. TSK'dan Ayırma Cezası Verilmesine İlişkin Usuller

5.1. TSK'dan Ayırma Cezası İşlemlerinin Başlatılması

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası; disiplin amirlerinden en az ikisinin teklifi üzerine yüksek disiplin kurulları tarafından verilebileceği gibi, eldeki bilgi ve belgelere göre yüksek disiplin kurulları tarafından resen de verilebilir. Genelkurmay Başkanının eldeki bilgi ve belgelere ya da gerekli görmesi üzerine yaptırdığı disiplin soruşturması sonucuna göre hakkında bu cezanın verilmesine kanaat getirdiği personelin dosyaları bir karar verilmek üzere doğrudan yetkili yüksek disiplin kuruluna sevk edilir (TSK YDK Yönetmeliği m. 12).

5.1.1. TSK'dan ayırma cezası işlemlerinin disiplin amirlerinin teklifi ile başlatılması

Disiplin amirleri, kanunlarla kendilerine verilmiş yetkiler çerçevesinde, maiyetinin bu Yönetmelik kapsamında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektirecek bir

disiplinsizlik içinde olup olmadıklarını tespit etmekten ve bu kapsamda her türlü bilgi ve belgenin düzenlenmesinden sorumludur.

Maiyetinden birinin bu Yönetmelik kapsamında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizliklerden birini teşkil edebilecek bir fiilini veya durumunu herhangi bir şekilde öğrenen disiplin amirleri, olayın araştırılması gerektiğine kanaat getirirse, yazılı olarak görevlendireceği soruşturmacılar vasıtasıyla ya da şahsen 6413 sayılı Kanunun 7'nci maddesi uyarınca disiplin soruşturması yapar. Ayrıca, disiplin amirleri gerekli görmeleri halinde disiplin soruşturmasının yapılmasını üst disiplin amirlerinden de talep edebilir. Disiplin soruşturması sonucunda disiplin soruşturma sonuç raporu tanzim edilir ve yüksek disiplin kurulu dosyasına eklenir. Disiplin amirleri, soruşturma sonucunda personelinin Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren bir disiplinsizliği gerçekleştirdiği kanaatine varması halinde personel hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine dair hazırlık işlemlerini başlatır.

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kurulları Yönetmeliği kapsamına giren personel hakkında disiplin amirlerinin teklifi ile Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası hazırlık işlemlerinin başlatılabilmesi için, disiplin amirlerinden en az ikisinin Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi teklifinde bulunması gerekir. Ancak disiplin ceza puanına bağlı olarak Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilecek personel hakkındaki teklifin ilk iki disiplin amiri tarafından yapılması esas olmakla birlikte bu durum, diğer disiplin amirleri tarafından ayırma işleminin başlatılmasına engel teşkil etmez. Ayırma cezası verilmesi teklif edilmesi gereken bir personel hakkında işlem yapılmadığının disiplin amirleri dışındaki amirler tarafından tespit edilmesi halinde, bu durum üst disiplin amirlerine ve yetkili komutanlığa bildirilir.

Disiplin amirlerinin teklifte bulunabilmesi için, işlem başlatılacak personel ile belirli bir süre beraber çalışma şartı aranmaz.

Zamanaşımına dair hükümler saklı kalmak üzere, disiplin amirleri, TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliğindeki usul ve esaslar çerçevesinde her zaman Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi teklifinde bulunabilir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine ilişkin işlem başlatılacak personel hakkındaki yüksek disiplin kurulu dosyası; kuvvet komutanlıklarında asgari tugay ve

eşiti, Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığında alay ve eşiti komutanlıkların nezaretinde, süreci başlatan disiplin amiri tarafından EK-3'teki muhteviyata uygun olarak hazırlanır.

Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği 9'uncu maddesinde yer alan Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler kapsamında hazırlanan dosyaya, EK-3'teki örneğe uygun olarak, teklifte bulunan ilk iki disiplin amirlerinin yazılı kanaatleri eklenir. Teklifte bulunan disiplin amirleri arasında kuvvet komutanlıklarında asgari tugay ve eşiti, Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığında alay ve eşiti makam sahibi bir disiplin amirinin bulunmaması durumunda, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesini teklif eden üst disiplin amirinden itibaren bu seviyeye kadar olan diğer disiplin amirlerinin de yazılı kanaat ve teklifleri alınır.

Dosyanın TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği 10'uncu madde kapsamındaki disiplin ceza puanına bağlı olarak Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilecek personel hakkında hazırlanması durumunda, ayırma cezasını teklif eden disiplin amirlerinin dışındaki diğer amirlerin kanaat ve tekliflerinin alınma şartı yoktur.

Yüksek disiplin kurulu dosyası;

a) TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği 9'uncu maddesinde yer alan Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler kapsamında hazırlandığında, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektirecek durumun oluştuğunun disiplin amirleri tarafından tespit edilmesinden itibaren,

b) TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği 10'uncu madde kapsamındaki disiplin ceza puanına bağlı olarak Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası kapsamında hazırlandığında son cezanın kesinleştiği tarihten itibaren,

bir ay içinde yetkili komutanlığa gönderilir. Yüksek disiplin kurulu dosyasının gönderilmesine ilişkin engel hallerin bulunması durumunda bu süre engel hallerin ortadan kalkmasıyla başlar. Savunma için verilen süreler bir aylık süreye dahil edilmez.

Yetkili komutanlığa gelen dosyalar; yetkili komutanlığın personel başkanlıklarınca adli müşavirlikler veya hukuk müşavirlikleri ile koordineli olarak karargâhta bulunan bilgi, belge ve dosyalar ile karşılaştırılarak, kanun ve yönetmeliklere

uygunluğu, ekli belgelerin yeterliliği ve geçerliliği, yönetmelik ekinde belirtilen bilgi ve belgeleri ihtiva edip etmediği açısından incelenir. Eksik bilgi veya belgeler yetkili komutanlığın personel başkanlıkları vasıtasıyla tamamlanır.

Yüksek disiplin kurulu dosyası, personel başkanlığına gönderildiği tarihten itibaren  ay içinde kurulda görüşülür. İlave inceleme yapılmasının gerekli olduğu durumlarda bu süre kurul başkanı tarafından bir katına kadar uzatılabilir.

5.1.2. TSK'dan ayırma cezasının yüksek disiplin kurulları tarafından re'sen verilmesine ilişkin işlemlerin başlatılması

Yetkili komutanlıkların personel başkanlıkları tarafından;

a) Disiplin amirlerince teklif edilmesi gerektiği halde Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası teklifi yapılmayanların,

b) Adli müşavirlikler veya hukuk müşavirlikleri ile koordineli olarak yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda eldeki bilgi ve belgelere göre Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi gerektiği değerlendirilenlerin,

dosyaları yönetmelik ekinde belirtilen örneğe uygun olarak hazırlanır ve görüşülmek üzere yüksek disiplin kuruluna sevk edilir.

Ayırma cezasının yüksek disiplin kurulları tarafından resen verilmesi kapsamında yapılacak inceleme ve araştırmalar, yetkili komutanlıklar tarafından görevlendirilecek birimler tarafından yapılır.

5.1.3. TSK'dan ayırma cezası işlemlerinin Genelkurmay Başkanı tarafından başlatılması

Genelkurmay Başkanının eldeki bilgi ve belgelere ya da gerekli görmesi üzerine yaptırdığı disiplin soruşturması sonucuna göre, hakkında bu cezanın verilmesine kanaat getirdiği personele ilişkin soruşturma dosyası yetkili komutanlığa gönderilir.

Yetkili komutanlığın personel başkanlığınca yönetmelik ekinde belirtilen örneğe uygun olarak hazırlanan yüksek disiplin kurulu dosyası, Genelkurmay Başkanlığınca gönderilen soruşturma dosyasının personel başkanlığına ulaştığı tarihten itibaren  ay

içinde kurulda görüşülür. İlave inceleme yapılmasının gerekli olduğu durumlarda bu süre bir katına kadar uzatılabilir.

6. Disiplin Cezalarının Takibi ve Yüksek Disiplin Kurulu Dosyalarında Kullanılacak Belgeler

Disiplin cezaları ve disiplin cezaları dışındaki idari yaptırımlara ilişkin bilgi ve belgeler, disiplin amiri tarafından ilgilinin şahsi dosyasına konularak muhafaza edilir ve kayıt altına alınır.

Subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erlere verilen disiplin cezaları; kuvvet komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığında asgari alay ve eşiti komutanlıklar tarafından personel bilgi sistemlerine kaydedilir ve bu cezalarına ilişkin evrakın birer sureti, aynı makamlar tarafından personelin mensubu olduğu kuvvet komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı veya Sahil Güvenlik Komutanlığına gönderilir. Disiplin ceza puanına bağlı olarak Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektirecek durumların takibinden bu birimler sorumludur.

Personel hakkında verilen cezalar ile ceza puanlarının; kuvvet komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığınca, yetkili personel başkanlıkları ile personelin disiplin amirleri tarafından takip edilmesine yönelik tedbirler alınır (TSK YDK Yönetmeliği m. 11).

Yüksek Disiplin Kurulu dosyalarının hazırlanmasında kullanılacak belge örnekleri, kuvvet komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından personel bilgi sistemlerinde elektronik olarak bulundurulur.

Söz konusu belgelerin doldurulmasında hataları ve zaman kaybını engellemek maksadıyla, personel bilgi sistemindeki kimlik bilgileri, ceza durumu gibi mevcut bilgilerin doğrudan bu belgelere aktarılmasını sağlayacak tedbirler alınır (TSK YDK Yönetmeliği m. 16).

7. Yüksek Disiplin Kurullarının Toplanması, Görüşme Usulü, Oylaması ve Verebileceği Kararlar

Yüksek Disiplin Kurulları, başkan ve üyelerinin tamamının katılımı ile toplanır.

Yüksek Disiplin Kurulları'nın başkan ve üyelerinin; garnizon dışı görev, izin veya istirahat gibi sebeplerle karargâhta bulunmadığı durumlarda yerine vekilleri toplantıya katılır.

Yüksek Disiplin Kurulları'nın başkan ve üyeleri; kendileri, aralarında evlilik bağı kalksa bile eşleri, kendileri veya eşlerinin altsoy ve üstsoyları, kendileri ile arasında evlatlık bağı bulunanlar, üçüncü derece de dâhil olmak üzere kan veya kendisini oluşturan evlilik bağı kalksa dahi kayın hısımlığı bulunanlar ile nişanlıları hakkındaki kurul toplantılarına katılamazlar.

Başkan veya üyelerden birinin yerine toplantıya vekil olarak katılacak kişi, aynı zamanda kurulun doğal üyesi ise veya üçüncü fıkradaki hallerin oluşması durumunda kurul, üye tam sayısının salt çoğunluğunun sağlanması kaydıyla eksik toplanabilir.

Toplantı gündeminin düzenlenip üyelere dağıtılması, toplantının belirli gün, saat ve yerde yapılması, kurul çalışmalarının gereği gibi yürütülüp sonuçlandırılması kurul başkanı tarafından sağlanır.

Kurul başkanının toplantıya katılamaması halinde, başkanlık görevi toplantıya katılan en kıdemli üye tarafından yürütülür.

Yüksek disiplin kurulunda, önceden belirlenen gündeme uygun olarak dosyalar sırayla görüşülür ve karara bağlanır.

Yüksek disiplin kurulu kararını verirken, gerekli gördüğü takdirde ilgilinin özlük dosyasını ve her nevi evrakı incelemeye, ilgili birlik, kurum ve karargâhlardan bilgi almaya, hâkim veya savcı kararı gerektirmeyen durumlarda kriminal inceleme yaptırma da dâhil olmak üzere her türlü inceleme yaptırma, tanık ve bilirkişi dinlemeye, keşif yapmaya veya yaptırmaya, ihtiyaç halinde veya hakkında karar verilecek şahsın talebi üzerine şahsın yazılı veya sözlü ifadesini almaya yetkilidir. Bu kapsamda yapılacak harcamalar, 31/12/2005 tarihli ve 26040 3'üncü mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Merkezi Yönetim Harcama Belgeleri Yönetmeliği esaslarına göre ödenir.

Görüşülen dosyalar hakkında konunun aydınlandığı ve görüşmelerin yeterliği sonucuna varıldığında oylama yapılır.

Yüksek Disiplin Kurulları'nda oylama açık olarak yapılır. Oylamaya en kıdemsiz personelden başlanır ve en son kurul başkanı oyunu kullanır. Oylamada çekimser kalınamaz. Kararlar oy çokluğu ile alınır. Oylar dağılırsa, hakkında karar verilecek personelin en çok aleyhinde olan oy, çokluk elde edilinceye kadar kendisine daha yakın olan oya tabi olur. Başkan veya başka bir üyeye vekâlet eden kurulun doğal üyesinin yalnızca bir oy hakkı vardır (TSK YDK Yönetmeliği m. 17).

Yüksek disiplin kurullarında yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda durumu görüşülen personel hakkında;

- a) Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi,
 - b) Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine yer olmadığı,
- kararlarından biri verilir.

Karar özeti başkan ve üyeler tarafından imzalanan bir tutanakla tespit edilir.

Yüksek Disiplin Kurulu kararı, karar tarihini izleyen 10 iş günü içinde yönetmelik ekinde belirtilen örneğe göre gerekçeli olarak yetkili komutanlığın personel başkanlıklarınca, adli müşavirlikler veya hukuk müşavirlikleri ile koordineli olarak hazırlanır. Gerekçeli kararda, disiplinsizliğin oluştuğunu veya oluşmadığını gösteren hususlar ile kararın oybirliği veya oyçokluğu ile alındığı belirtilir. Karar, başkan ve üyeler tarafından imzalanır. Karşı oy kullananların görüşlerine kararda yer verilir (TSK YDK Yönetmeliği m. 18).

8. Yüksek Disiplin Kurulu Kararlarının Yerine Getirilmesi ve Sonuçları

Yüksek disiplin kurulları yalnızca iki şekilde karar vermekle ödevli kılınmıştır. Bu nedenle verebilecekleri kararlar neticesinde farklı sonuçların doğacak olması da muhakkaktır.

8.1. TSK'dan Ayırma Cezası Verilmesi Kararının Yerine Getirilmesi ve Sonuçları

General ve amiraller hakkında verilen kararlar, Genelkurmay Başkanlığı Yüksek Disiplin Kurulu tarafından verilmesini müteakip yerine getirilir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği kapsamına giren general ve amiraller dışındaki diğer personel hakkında verilen ayırma cezası kararları,

ilgili kuvvet komutanı, Jandarma Genel Komutanı veya Sahil Güvenlik Komutanının onayı ile tekemmül eder ve yerine getirilir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alan yedek subaylar 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Askeri Memurlar Kanununu 23. Maddesinin 6413 sayılı Disiplin Kanunu ile değişik 23. Maddesi gereğince askerlik hizmetlerinin geri kalan sürelerini er rütbesi ile tamamlayacaklardır. 1076 sayılı kanunun 23. Maddesinin son fıkrası gereğince Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alan yedek subayların askerlik hizmet süresi 1111 sayılı Askerlik Kanununun 5'inci maddesinin 1'inci fıkrasında belirtilen süre kadar olacaktır. Bu konuda Bakanlar Kurulunun askerlik süresini 12 aya indiren kararı gereği bahse konu cezayı alan yedek subayın hizmet süresi 12 ay olarak uygulanacaktır. Şüphesiz bu 12 aylık hizmet süresinden ceza alan kimsenin yedek subaylık yaptığı süresinde düşülmesi gerekmektedir.¹⁴⁰

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alanlar, seferberlik ve savaş hâlleri haricinde Türk Silahlı Kuvvetlerinde herhangi bir şekilde görev alamazlar.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilenlerin yüksek disiplin kurulu kararlarının bir nüshası, işlemlerin tamamlanması için ilgili birimlere gönderilir. Bu birimler tarafından;

- a) Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilen yedek subayların kalan askerlik hizmetlerinin er rütbesi ile tamamlanmasına yönelik işlemler,
 - b) Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilen diğer personelin Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkisinin kesilmesi veya sözleşmesinin feshi işlemleri,
- tabi oldukları mevzuata uygun olarak yerine getirilir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine ilişkin karar; Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkisinin kesilmesine, sözleşmesinin feshine veya yedek subayların askerliğini er olarak tamamlamasına ilişkin işlemlerin sonuçlandırılmasını müteakip personele tebliğ edilir.

¹⁴⁰ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 188.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi kararlarının yerine getirilmesinin sonraya bırakılmasına karar verilemez (TSK YDK Yönetmeliği m. 19).

8.2. TSK'dan Ayırma Cezası Verilmesine Yer Olmadığı Kararının Sonuçları

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine yer olmadığı kararı ilgililere tebliğ edilir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine ilişkin işlemleri disiplin amirlerinin teklifi ile başlatılan personel hakkında, zamana bağlı kalınmaksızın, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi teklifinde bulunan disiplin amirleri değişecek şekilde atama işlemi yapılır.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine yer olmadığı kararı sonrasında;

- a) Yüksek disiplin kuruluna sevkini gerektiren disiplinsizlikle ilgili yeni bilgi ve belgelerin elde edilmesi,
 - b) Kişi hakkındaki adli soruşturma veya kovuşturmanın sonuçlanması ve bu kapsamda Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası gerektiren bir disiplinsizliğin tespit edilmesi,
 - c) Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren başka bir disiplinsizliğin işlenmesi,
- hallerinden birinin gerçekleşmesi durumunda hakkında karar verilen kişiye ilişkin yeni bir yüksek disiplin kurulu dosyası hazırlanır (TSK YDK Yönetmeliği m. 20).

9. Ayırma Cezası ve Savunma Hakkı

Savunma alınmadan personel hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilemez. Ancak, firar ve izin tecavüzü gibi ilgilinin bulunamaması nedeniyle savunma almayı imkânsız hale getiren zorunlu hallerde savunma alınmaz.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasının verilmesine ilişkin sürecin disiplin amirlerinin teklifi ile başlatılması halinde, süreci başlatan disiplin amiri tarafından; diğer durumlarda ise yetkili komutanlıklar vasıtası ile Yüksek Disiplin Kurulları tarafından hakkında karar verilecek personelin savunması alınır.

Disiplin soruşturması kapsamında alınan ifade, bu madde kapsamında savunma yerine geçmez. Personelin disiplin soruşturması esnasında ifadesi alınmış olsa dahi ayrıca

YDK’da savunması alınır. Disiplin kurulları, bir yargı organı olmamalarına rağmen, yargısal usuller uygularlar; özellikle çelişme usulüne (savunma hakkı) riayet ederler.¹⁴¹

Savunma alınmasına dair usul ve esaslara geçmeden 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile kıyas yapmanın faydalı olacağını düşünüyoruz. Hakkında memurluktan çıkarma cezası verilmek istenen memur, soruşturma evrakını incelemeye, tanık dinletmeye, disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak kendisi veya vekili vasıtasıyla savunma yapma hakkına sahiptir (Devlet Memurları Kanunu m.129/2).

Görüldüğü üzere kanun koyucu, memurların, kendini vekil eliyle temsil ettirmesine dair hükmü yasa maddesi haline getirerek bu haklarını teminat altına almıştır. TSK Disiplin Kanunu m.37/5 ise; “Disiplin kuruluna sevk edilen personel; tahkikatın gizliliğini, üçüncü şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğini, gizli ve özel nitelikteki bilgileri korumaya yönelik olanların dışındaki soruşturma evrakının tamamını inceleme, tanık dinletme ve disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak savunma yapma hakkına sahiptir.” şeklinde düzenlenmiştir. Savunma hakkının vekil eliyle yürütülmesine dair hususların kanun koyucu tarafından TSK Disiplin Kanununda düzenlenmemiş olması bahse konu hakkın kanunla teminat altına alınmamış olması açısından eksiklik doğuracaktır. Uygulamada ise bu sorun Genelkurmay Başkanlığı Hukuk Hizmetleri Başkanlığı ve Adli Müşavirliğinin 05 Haziran 2014 tarihli görüşü ile aşılmıştır.¹⁴²

Gerek öncelikle Anayasa olmak üzere İdari Yargılama Usulü Kanunu, Avukatlık Kanunu ve diğer kamu görevlilerine kanunlarında tanınan savunma hakkına ilişkin düzenlemeler, gerekse cezalandırmanın personele olan olumsuz ve çok ağır nitelikteki etkileri nedenleriyle, hakkında tahkikat yapılan personelin, vekâlet verdiği bir müdafinin hukuki yardımından faydalanması, müdafinin yazılı veya sözlü olarak savunmaya katılmasının mümkün olduğu kanaatimizce taşınmakta ve halihazırda teşkil edilen bütün Yüksek Disiplin Kurulları’nda personelin müdafii yardımından faydalanmasına imkan tanınmaktadır.

Yazılı savunmalarda, isnat olunan hususlar ile savunma için verilen süre açıkça ve yazılı olarak ilgiliye tebliğ edilir. İstirahat, hava değişimi, izin gibi nedenlerle görevde

¹⁴¹ Gözler ve Kaplan (2015), s. 664.

¹⁴² Alkan (2015), s. 180.

bulunmayan personele 19/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanununa göre tebligat yapılır. Üç iş gününden az ve on iş gününden fazla olmamak üzere verilecek süre içinde savunmasını yapmayan personel savunma hakkından vazgeçmiş sayılır. Savunması istenen kişinin yazılı talebi halinde, toplamda on iş gününü geçmeyecek şekilde savunma için ilave süre verilebilir.

Yazılı savunma haricinde, yüksek disiplin kurulu tarafından gerek görülmesi veya personelin talepte bulunması halinde personel sözlü olarak da ifade vermeye çağrılabilir. Bu kapsamda:

- a) Kurulda durumu görüşülecek personele toplantı tarihinden en az on iş günü önce tebligat yapılır.
- b) Durumu görüşülecek personel, kurul toplantısından en az üç iş günü önce sözlü ifade vermek isteyip istemediğini bir dilekçe ile kurula bildirir. Bu dilekçe kurul dosyasında muhafaza edilir. Bu süre içerisinde dilekçe ile başvuruda bulunmayanların, dilekçe ile başvuruda bulunmasına veya kurul tarafından ifadeye çağrılmasına rağmen ifade vermeyenlerin bu hakkından vazgeçtiği kabul edilir (TSK YDK Yönetmeliği m. 22).

Savunma hakkı, demokratik düzenin en temel haklarından birisidir.¹⁴³ Bu hak sadece yargı organları önünde kullanılacak bir hak değil, disiplin soruşturmalarında da kullanılacak bir haktır. Savunma hakkı, Anayasa'nın 36'ncı maddesinde düzenlenen bir hak olarak, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay'ın müstakar içtihatları doğrultusunda, disiplin soruşturmalarında da başvurulabilecek temel haklardandır.¹⁴⁴

Ayrıca Anayasa'nın 129'ncü maddesi açık bir şekilde savunma hakkı tanınmadan disiplin cezası uygulanamayacağını belirtmek suretiyle, disiplin soruşturmalarında da savunma hakkına riayet edilmesi gerektiğine işaret etmiştir.

Öğretide Akıllıoğlu, terimin "savunma hakları" şeklinde çoğul olarak kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Nitekim söz konusu hak; ilgiliye yazılı bildirim yapılması, belli bir süre tanınması ve sonrasında yazılı savunmasının alınması safhalarından oluşmakta ve her bir safha bir hakkı temek almaktadır.¹⁴⁵ Disiplin hukukunda, savunma

¹⁴³ Aslan (2001), s. 108.

¹⁴⁴ Z. Hafizoğulları (1994). Genel çizgileriyle savunma hakkı. *Ankara Barosu Dergisi*, 1, s. 25.

¹⁴⁵ T. Akıllıoğlu (1983). *Yönetim önünde savunma hakları*. Ankara: TODAİE Yayınları, s. 17.

hakkı evresinin, yargısal usul benzeri bir usul evresi olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde fikirler de ileri sürülmektedir.¹⁴⁶

Savunma, kişiye disiplinsizlik teşkil edilen fiilin açıkça ve yazılı olarak isnat edilmesi suretiyle yapılır. Fiilin isnadı ile beraber ilgili kişiye savunması için verilen süre de bildirilir. Kanun koyucu, savunmanın yapılabilmesi için alt ve üst sınırlara haiz bir süre belirlemiştir. Buna göre savunma süresi, üç iş gününden az ve on iş gününden fazla olmamak üzere disiplin amiri veya kurulu tarafından belirlenecektir. Belirlenen süre içerisinde savunmasını yapmayan kişi, savunma hakkından vazgeçmiş sayılacaktır. Savunma hakkından feragat etme, ilgili şahsın işlediği suçu ikrar anlamına gelmemeli, suçluluğu elde mevcut delil, bilgi ve belgelere göre sübut ettirilmelidir. Savunma alınmadan verilen disiplin cezaları, idari yargı organları tarafından iptal edilmekte, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, disiplin cezaları yargı denetimine girmemesine rağmen, savunma alınmadan verilen disiplin cezalarına ilişkin davaları, disiplin cezası yok hükmünde olduğundan dolayı kabul etmektedir.¹⁴⁷ Askeri personele isnat olunan fiil dışında, söz konusu fiilin kanunun hangi maddesini ihlal ettiğini ve verilmesi gerekli cezanın türünün ne olduğunun belirtilmesi gerekli değildir.¹⁴⁸ Nitekim ortada henüz bir isnat vardır ve disiplinsizlik teşkil eden eylemin hangi maddede tanımlanan tipi oluşturduğu ve verilecek cezanın türü ve miktarının ne olduğu, soruşturma sonunda belli olacaktır.

Savunmayı yapan kişinin talebi olması durumunda, disiplin amiri veya kurulu toplamda on iş gününü geçmeyecek şekilde ek süre verebilecektir. Ek sürenin verilmesi disiplin amiri veya kurulunun takdirine bağlı bir husustur. Danıştay, verilen savunma süresi dolmadan disiplin cezası uygulanmasını iptal nedeni sayarken, asgari süreye uyulmamasına rağmen savunma hakkının kullanılması durumunu iptal nedeni saymamaktadır.¹⁴⁹

Savunmanın yazılı olarak alınması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. İlgili personel savunma hakkını yazılı kullanabileceği, sözlü olarak da kullanabilir. Ancak

¹⁴⁶ B. Akyılmaz (2002). Anayasal esaslar çerçevesinde kamu personeli disiplin hukuku ve uygulamadaki sorunlar. *GÜHFD*, VI (1-2), s. 253.

¹⁴⁷ AYİM 2. D., 20.11.2002 tarihli ve 256/883 sayılı karar (karar yayımlanmamıştır).

¹⁴⁸ Kaya (2005), s. 81.

¹⁴⁹ Danıştay 8. D., 2.11.1992 tarihli ve 3301/2586 sayılı karar (Danıştay Dergisi, 1993, 87, s. 394-395).

sözlü olarak alınan savunmanın, ister disiplin amiri isterse soruşturma heyeti tarafından alınsın, tutanağa geçirilmesinde ve imza altına alınmasında fayda bulunmaktadır.

Soruşturma esnasında veya disiplin kurulunda, ilgili kişinin ifadesine veya bilgisine başvurulması savunma olarak değerlendirilmeyecektir. Nitekim Danıştay, “ soruşturma sırasında soruşturmacının memuru sorguya çekip ifadesinin alması ile, soruşturma sonunda, olay delilleri ile ortaya çıktıktan sonra, savunmasını alması farklı sonuçlar doğurduğundan, soruşturma dosyasında memurun sorguya çekildiğine dair ifade zaptı olsa dahi, yargı organı süre verilerek alınmış savunmanın varlığını muhakkak aramaktadır.”¹⁵⁰Öğretide disiplin soruşturması açılan kamu görevlilerinin savunmalarının disiplin cezasını vermeye yetkili amir veya kurullar tarafından alınması gerektiği¹⁵¹, disiplin soruşturmacısı veya heyeti tarafından alınan savunmanın yeterli olmayacağı ifade edilmektedir.

Disiplin soruşturmasında, soruşturmacı veya soruşturma heyeti tarafından ilgili personelin savunmasının alınması esnasında CMK m. 147 ve 148’de düzenlenen hükümlere uygun hareket edilip edilmeyeceği konusunun açıklığa kavuşturulması gereklidir. Anayasa Mahkemesinin kararları doğrultusunda, disiplin hukukunda da Anayasa’nın savunma ve adil yargılanma hakkına ilişkin 36’ncı maddesi ve suç ve cezalara ilişkin esasları düzenleyen 38’inci maddesi uygulama alanı bulacaktır. Disiplin Kanununda açıkça ifade edilmese bile, benzer hükümleri içeren kanun hükümleri ve içtihatlar tarafından oluşturulan memur disiplin hukukunda, soruşturmacılar veya disiplin kurulları tarafından ifade veya savunma alma görevleri esnasında CMK m. 147 ve 148’de düzenlenen hükümlere uygun hareket edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Danıştay kararları da CMK m. 147 ve 148’in soruşturmacılar ve disiplin kurulları tarafından dikkate alınması gereken normlar olduğu yönündedir. Bu kapsamda değerlendirilecek olursa soruşturmacılar veya disiplin kurulları tarafından şu hükümlerin ifade veya savunma alma sırasında göz önünde bulundurulması gereklidir.¹⁵²

-Hakkında soruşturma yapılan personele yüklenen disiplinsizlik açık bir şekilde bildirilecektir.

¹⁵⁰ Aslan (2001), s. 110.

¹⁵¹ Livanelioğlu (2003), s. 83.

¹⁵² A. A. Durmuş (2014). *Memur disiplin hukuku*. 10. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 186.

-İsnat edilen disiplinsizlikle ilgili açıklamada bulunmama hakkının mevcut olduğu bildirilecektir.

-Hukuki yardımdan istifa etme hakkının mevcut olduğu iletilecektir.

-Disiplinsizlikle ilgili olarak TSK Disiplin Kanununun 28. Maddesinde belirtilen kontrol tedbirlerine başvurulmuş ve kontrol altında bulundurma süresi 12 saati aşmışsa ilgili kişinin yakınlarına durum bildirilecektir. Kanunda her ne kadar “yakınları” ibaresi kullanılmış ise de söz konusu ibarenin geniş yorumlanması ve CMK m. 95’in de göz önünde bulundurulması suretiyle disiplinsizlikten dolayı kontrol altına alınan kişinin belirlediği bir kişiye de durum bildirilebilecektir.

-Disiplinsizlikte bulunan personele lehine olan delillerin toplanmasını isteme hakkının bulunduğu bildirilecektir.

10. Yargı Denetimi

6413 Sayılı TSK Disiplin Kanunu ile TSK YDK Yönetmeliği birlikte değerlendirildiğinde Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasına karşı yargı yoluna başvurmaya ilişkin aşağıdaki esasların ortaya konulduğu görülmektedir.

Yüksek Disiplin Kurulları tarafından verilen Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezalarına karşı Askerî Yüksek İdare Mahkemesine iptal davası açılabilir.¹⁵³

Dava açma süresi; general ve amiraller hakkında Genelkurmay Başkanlığı yüksek disiplin kurulu tarafından verilen kararın; TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği kapsamına giren diğer personel hakkında ise, ilgili kuvvet komutanı, Jandarma Genel Komutanı veya Sahil Güvenlik Komutanı tarafından onaylanmış ilgili yüksek disiplin kurulu kararının personele tebliğinden itibaren başlar. Ancak Türk karasuları dışındaki gemilerde bulunan personel için verilen cezalarda, dava açma süresi karasuları dışında işlemez (TSK YDK Yönetmeliği m. 24).

Disiplin Kanunu’nun 43’üncü maddesine ilişkin gerekçesinde de belirtildiği üzere Anayasanın m.129 uyarınca, Silahlı Kuvvetler mensupları hakkındaki disiplin cezalarının yargı denetimi dışında bırakılması mümkündür. Bu doğrultuda bugüne kadar Silahlı

¹⁵³ Danıştay’ın eski içtihatlarına göre disiplin kurullarının kararları yargı kararı niteliğindedir ve alınan kararların temyizi kabildir. Gözübüyük ve Tan (2014), s. 892.

Kuvvetler mensupları hakkındaki disiplin cezaları yargı denetimi dışında bırakılmıştır. Kanunla kısmen, ağır nitelikteki disiplin cezalarının yargı denetimine açılmasına imkân sağlanmıştır. Türk Silahlı Kuvvetlerinin mevcudu, disiplin tesisinin önemi, disiplinsizliklerin ve disiplin cezalarının mahiyeti gibi hususlar göz önüne alınarak tüm disiplin cezalarına karşı yargı yolunun açık olması sistemi tercih edilmemiştir. Zira bu tür bir sistemin, disipline ciddi zararlar verebileceği değerlendirilmektedir.¹⁵⁴

Tereddütlerin önlenmesi bakımından da hangi disiplin cezalarına karşı Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde iptal davası açılabilceği açıkça belirtilmiştir.

Daha önce çok defa belirttiğimiz gibi ilgisine göre personelin Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkisinin kesilmesi veya sözleşmesinin feshini doğuran bu ceza subay (sözleşmeli subay dâhil), astsubay (sözleşmeli astsubay dâhil), uzman jandarma, uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erlere verilmektedir. Bu nedenle yalnızca hakkında bu ceza tesis edilen personelin Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde dava açma hakkı doğmaktadır.

Bu hususu ısrarla vurgulamamızın sebebi ise Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasının askeri öğrenciler ile erbaş ve erlere verilmeyeceğini belirtmek içindir. Yalnızca askeri öğrenciler kendi özel mevzuat hükümlerine tabi olacaklardır(GATA Kanunu, Harp Okulları Kanunu).¹⁵⁵

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasının idari etkisinin çok ağır olduğu, personelin statüsünün değişmesine sebebiyet verdiği göz önüne alındığında Anayasanın istisna bir hüküm taşıyor olmasına rağmen yargı denetimine açılmış olması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 13'üncü maddesi ile teminat altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edilmemesi itibariyle sevindiricidir.¹⁵⁶

Bu arada savaş ve seferberlik zamanında diğer disiplin cezaları yargı denetimine kapalıyken yalnızca Yüksek Disiplin Kurulları tarafından verilen Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasına karşı yargı yoluna gidilebilecektir.

¹⁵⁴ TSK Disiplin Kanunu Gerekeçesi.

¹⁵⁵ Yaman (2013), s. 439.

¹⁵⁶ AİHS'nin Etkili Başvuru Hakkı başlıklı 13. Maddesi şöyledir: *“Bu sözleşmede tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi görev yapan kişiler tarafından bu sıfatlarına dayanılarak yapılmış da olsa, ulusal bir makama etkili bir başvuru yapabilme hakkına sahiptir.”*

11. Zamanaşımı

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren durumun oluştuğunun disiplin amirleri tarafından tespit edilmesinden itibaren bir yıl ve her halde disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonra aynı sebeple yüksek disiplin kurulu tarafından ayırma cezası verilemez (TSK YDK Yönetmeliği m. 25).

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası için zamanaşımı süresi, diğer cezalar için belirlenen sürelerden farklı şekilde düzenlenmiştir. Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektirecek durumun oluştuğunun disiplin amiri tarafından tespit edilmesinden itibaren bir yıl, söz konusu durumun oluştuğu tarihten itibaren ise beş yıl geçtikten sonra Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası uygulanamayacaktır.

Fiilin disiplin cezasını gerektirdiği, disiplin amirleri tarafından değil de savcılık, mahkeme veya disiplin kurulları tarafından anlaşılması durumunda, söz konusu sürelerin başlangıç tarihi karar veya hükmün kesinleşerek evrakın yetkili makama iade edildiği tarihten itibaren başlar. (TSK Dis. K. m. 39/4).

Gerekçe de ifade edildiği şekilde, amaç usule ilişkin gecikmeler nedeniyle eylemin cezasız kalmamasıdır. Ancak belirtmeliyiz ki, evrakın gönderilme anından itibaren başlayacak süreler alt sürelerdir, üst zamanaşımı süreleri fiilin işlendiği andan itibaren başlayacağından dolayı 4. fıkra kapsamında değerlendirilemez.

Maddenin son fıkrasında özel durum öngörülmüştür. Disiplin cezalarına karşı kanun yollarına gidilmesi ve bunun sonucunda da fiilin hatalı olarak vasıflandırıldığı veya düzeltilebilir bir şekil noksanlığı bulunduğu gerekçeleriyle disiplin cezasının mahkeme tarafından iptal edildiği durumlarda, mahkeme kararının kesinleştiği tarihteki yetkili disiplin kurulu veya disiplin amirinin, ceza verme yetki ve sorumluluğu kapsamında yeniden değerlendirme yapabilecektir. Bu durumda, zamanaşımı için üst süre dolmamışsa, 1 aylık/6 aylık süre içinde yeniden disiplin cezası verilebilecektir. Madde gerekçesinde konu bir örnekle açıklanmıştır. “Örneğin; verilen bir disiplin cezasının, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi tarafından disiplinsizliğin yanlış vasıflandırılması veya disiplinsizlik yapan personele savunma hakkı tanınmadan verilmiş olması nedenleriyle iptali halinde, kararın kesinleşmesinin ardından iki ayı geçmemek kaydıyla disiplin

amirinin yeniden değerlendirme yaparak mahkemenin kararına uygun bir şekilde yeni bir disiplin cezası verme hakkı olacaktır. 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununun 63. Maddesi uyarınca idare, mahkeme kararlarına uygun olarak altmış gün içinde işlem tesis etmekle yükümlü olduğundan dolayı, disiplin cezasının yanlış vasıflandırılması veya disiplinsizlik yapan personele savunma hakkı tanınmadan verilmiş olması nedenleriyle disiplin cezasının iptali durumunda altmış gün içinde uygun bir disiplin cezası tesis edebilir.

Mahkemenin kararı disiplinsizliğin işlenmediği gibi esasa ilişkin olduğu durumlarda, elbette ki disiplin amiri veya kurumlarının disiplin cezası verme yetkisi bulunmayacaktır. Bu durumda mahkemenin kararı, disiplin amiri veya kurulları bakımından da bağlayıcı olacaktır.

Maddede gösterilen süreler askeri personel bakımından güvence niteliğindedir ve söz konusu süreler içinde kullanılmayan ceza verme yetkisi zamanaşımına uğramış olacaktır. Disiplin amiri tarafından araştırma ve incelemeye gerek duyulması durumunda altı ayı geçmemek üzere zamanaşımı süresi durmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, araştırma ve incelemeye bir ay içinde başlanmış olması durma süresinin altı ayı geçmemesidir. Bu istisna hariç olmak üzere zaman aşımını durduran veya kesen herhangi bir neden düzenlenmemiştir.¹⁵⁷

12. Disiplin Soruşturmaları, Etkileri ve Geçici Tedbirler

Disiplin cezaları ve diğer idari yaptırımlar, nitelik ve niceliklerine uygun olarak; personel hakkında verilecek Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezalarında göz önünde bulundurulur (TSK YDK Yönetmeliği m. 26).

Herhangi bir fiilden dolayı ilgili hakkında yapılan adli soruşturma veya kovuşturma, aynı fiilden dolayı ayrıca disiplin soruşturması ve tahkikat yapılmasını, Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesini ve bu cezanın yerine getirilmesini engellemez.

¹⁵⁷ Değirmenci ve Tanrıverdi (2013), s. 425.

Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği kapsamında ayırma cezası gerektiren disiplinsizliğin oluştuğunun şüpheyeye mahal vermeyecek bilgi ve belgelerle tespit edilmesi durumunda;

a) Personelin o ana kadar olumlu mesleki ve disiplin safahatının bulunması,

b) Disiplinsizliği oluşturan eylem ya da durumla ilgili olarak ceza kanunlarına göre mahkûm olması ya da olmaması,

personel hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine engel teşkil etmez (TSK YDK Yönetmeliği m. 21).

Disiplinsizlik veya suç teşkil edebilecek bir fiili nedeniyle hakkında yapılan inceleme ve araştırmanın emniyetli ve sıhhatli olarak devam etmesi amacıyla, görevi başında kalmasında sakınca görülecek subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş veya sözleşmeli erbaş ve erler idari izinli sayılarak görevinden geçici olarak uzaklaştırılabilir.

Geçici olarak görevden uzaklaştırma tedbiri, disiplin soruşturmasının herhangi bir safhasında alınabilir ve temel olarak iki amacı gerçekleştirmeye yöneliktir. Bunlardan ilki, ilgili kişinin hakkında yapılan disiplin soruşturmasının (inceleme ve araştırmanın) emniyetli ve sıhhatli olarak devam edebilmesi, ikincisi ise soruşturma esnasında kamu hizmetinin aksatılmamasını sağlamaktır.¹⁵⁸ Görevden uzaklaştırma işlemi, Anayasa Mahkemesi tarafından disiplin cezası işlemi niteliğinde görülmesine rağmen, öğretilerde söz konusu işlemlerle amaçlananın ilgilinin cezalandırılması değil, kamu hizmetinin etkin şekilde yürütülebilmesi olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁹ Görevden uzaklaştırma işlemi önlem niteliğindedir, geçici sürelidir ve ivedi bir işlemdir. Ancak kamu hizmetinin gerektirdiği hallerde kullanılan bir tedbir olması dolayısıyla da idarenin geniş bir takdir yetkisi söz konusudur.¹⁶⁰

Geçici olarak görevden uzaklaştırma kararı; sıralı disiplin amirlerinden birisinin veya disiplin soruşturmacılarının teklifi üzerine ya da doğrudan disiplin amiri konumundaki asgari tugay ve eşiti ile daha üst seviyedeki birlik, karargâh veya kurum

¹⁵⁸ Aslan (2001), s. 121-122

¹⁵⁹ E. Altay (2007). *Görevden uzaklaştırma - Devlet memurlarının ve sözleşmeli personelin görevden uzaklaştırılması*. 2. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, s. 17.

¹⁶⁰ E. E. Atay (2006). *İdare hukuku*. 1. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi, s. 777.

amirleri tarafından, on beş iş gününe kadar verilebilir. İhtiyaç duyulması hâlinde bu süre bir katına kadar artırılabilir. İş gününün hesabında 2429 sayılı Kanun esasları göz önünde bulundurulacaktır.

Kendisine yukarıda sayıldığı gibi birçok yetki tanınan disiplin amirleri daha önce saymış olduğumuz kimi ülkelerde Silahlı Kuvvetlerden çıkarılma cezasını gerçekleştirebilirken, Romanya gibi ülkelerde 2 aya kadar hapis ve görevden uzaklaştırma cezasını da uygulayabilmektedir.¹⁶¹

Geçici olarak görevden uzaklaştırma tedbiri iki şekilde sona erebilir. Öncelikle tedbir süresinin dolması durumunda başka bir işleme gerek kalmaksızın sona erer. İkinci olarak “fiilin herhangi bir suç veya disiplinsizlik teşkil etmediğinin anlaşılması halinde kararı veren disiplin amiri tarafından” kaldırılabilir. İkinci durumda, disiplin amirinin tedbiri kaldırması için sürenin sona ermesini beklemesine lüzum yoktur. Görevden ayrı kalınan süre hizmetten sayılır. Bu süre içinde ilgili personelin asker kişi sıfatı devam eder, ancak emir veremez (TSK Disiplin Kanunu m. 29).

¹⁶¹ D. C. Sarau (2011). Carol Al II-LEA, Military Justice Code – the next step of the sanction systems evolution, addressing the romanian soldiers. *Revista Academiei Fortelor Terestre*, 2 (62), s. 171 vd.; C. Ş. Morareanu (2011). Present and perspectives of the manner of regulating the offences against military order and discipline. *Revista Academiei Fortelor Terestre*, 4 (64), s. 356 vd.

Sonuç

Bu çalışmamızda, disiplinsizlik ve ahlaki durum nedeniyle TSK'dan ihraç diye bilinen ayırma görevinin Yüksek Askeri Şura tarafından yerine getirilirken değişen disiplin mevzuatı ile Yüksek Disiplin Kurulları tarafından verilecek Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezasına bırakması sonucundan doğan yeni durumları, bu cezanın verilmesine dair usul, esas ve yöntemleri inceledik.

Disiplin, Silahlı Kuvvetlerin görevlerini başarıyla yerine getirmesi için olmazsa olmaz bir değer, gücüne anlam katan en önemli fonksiyondur. Türk Silahlı Kuvvetlerinin de, Anayasa ve yasalarla kendisine tevdi edilen kutsal “vatanın savulması” görevini yerine getirebilmesi ancak disiplinli bir orduyla mümkün olabilir. TSK'nın, bu görevini hakkıyla yapabilmesi için mutlak itaate dayalı bir disiplin sistemi kurması ve devamını mutlak surette sağlaması gerekir.

TSK'da görev yapan personel hakkında, mevzuatta statülerine göre çeşitli disiplin suç ve cezaları öngörülmüştür. Disipline aykırı davranışların, fiilin ağırlığıyla orantılı yaptırımlarla karşılanması, disiplinin sağlanması ve devamını sağlayacaktır. Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezası da personel için en ağır disiplin yaptırımıdır.

Ayırma cezası veya diğer disiplin cezaları uygulanırken ve böylece disiplin tesis edilmeye çalışılırken, disiplin suç ve cezalarına ilişkin savunma hakkı, kanunilik ilkesi ve yargı denetimi gibi temel Anayasal ilkelerin, kanaatimizce askeri disiplin suç ve cezalarına da hâkim olması gerekmektedir. Bu ilkelere de öncelikle disiplin cezası verme konusunda yetkilendirilmiş makam ve kurulların riayet etmesi gerekir.

Kanaatimizce TSK Disiplin Kanunu ayırma cezasına ilişkin birçok temel hususa yer vermiş olsa da bir bütün halinde değerlendirdiğimizde, tez konumuza dair TSK YDK Yönetmeliğinin 19, 22 ve 24'üncü maddelerinde yer alan Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi kararının yerine getirilmesi ve sonuçları, savunma hakkı ve yargı denetimine dair kanunda yer bulmamış yönetmelikteki ayrıntılı düzenlemeler, kanunilik ilkesine ihlal oluşturabilecektir.

Hatta bu husus kadar yine kanunun içerisinde yer alan fakat mevzuatımızda açıkça tanımını bulunmayan veya ziyadesiyle objektif ölçütlere dayanan “ağır suç” ve “iffetsiz

kimse” gibi kavramlar da disiplin hukukuna hâkim olan ilkelerden belirlilik ilkesini zedeleyebilecek mahiyettedir.

Disiplin Kanunu uygulanan subay, astsubay, uzman jandarma ve uzman erbaşlar ile sözleşmeli erbaş ve erler hakkında verilebilecek disiplin cezaları şunlardır: Uyarma, kınama, hizmete kısmi süreli devam, aylıktan kesme, hizmet yerini terk etmeme, oda hapsi, Silahlı Kuvvetlerden ayırma.

Uyarma cezası; personele, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde daha dikkatli olması gerektiğinin yazı ile bildirilmesidir.

Kınama cezası; personele, görevinin icrasında veya hâl ve hareketlerinde kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir.

Hizmete kısmi süreli devam cezası; disiplin cezası verilen personele mesai sonrasında günde üç saati ve her hâlde saat 24.00’ü geçmeyecek şekilde, kadro görevinde veya kadro görevi dışında statüsüne uygun askeri hizmetlerin yaptırılmasıdır.

Aylıktan kesme cezası; disiplin cezası verilen personelin, sosyal güvenlik mevzuatına göre hesaplanan prime esas kazanç tutarından belirli oranlarda kesinti yapılmasıdır.

Hizmet yerini terk etmeme cezası; personelin mesai bitiminden sonra görev yaptığı yerden ayrılmayıp resmî daire, kışla, eğitim alanları ile sair yerlerdeki hizmetine devam etmesidir.

Oda hapsi cezası; bu amaçla tahsis edilecek hapis odasında, savaş zamanında veya barış zamanında Türk karasuları dışında bulunan gemilerde görev yapan personele, sadece buralarda bulunduğu süre içinde işledikleri ve hizmet yerini terk etmeme cezası ile cezalandırılmayı gerektiren disiplinsizlikler için hapis odasında yerine getirilir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası yalnızca Yüksek Disiplin Kurullarınca verilebilen ve statüsüne göre personelin Silahlı Kuvvetler ile ilişğinin kesilmesi veya sözleşmesinin feshi sonucunu doğuran disiplin cezasıdır.

Bu cezanın verildiği kimse, sözleşme ile çalışan uzman erbaş, sözleşmeli subay veya sözleşmeli astsubay ise idarece sözleşmenin feshi işlemi tesis edilirken, muvazzaf subay ve astsubaylar ile uzman jandarmalar için ise ayırma işlemi tesis edilir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası ile ilgili karar vermek üzere Genelkurmay Başkanlığı ile kuvvet komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında birer yüksek disiplin kurulu teşkil edilir.

Genelkurmay Başkanlığı Yüksek Disiplin Kurulu; Genelkurmay Başkanının başkanlığında kuvvet komutanları, Jandarma Genel Komutanı ve Sahil Güvenlik Komutanı ile Genelkurmay İkinci Başkanı, Genelkurmay Personel Başkanı ve Genelkurmay Adli Müşavirinden oluşur.

Kuvvet komutanlıkları ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığında teşkil edilecek yüksek disiplin kurulları; kurmay başkanının başkanlığında personel, istihbarat ve harekât başkanları, personel ve tayin dairesi başkanları, adli müşavir veya hukuk müşaviri, kıdem, sicil ve personel yönetimi ile ilgili şube müdürlerinden oluşur.

Silahlı kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren disiplinsizlikler şunlardır:

- a) Aşırı borçlanmak ve borçlarını ödeyememek: Nafaka, trafik kazası, doğal afet, personelin öngöremeyeceği şekilde ülke genelinde yaşanan olağanüstü ekonomik dalgalanmalar, ani devalüasyonlar, sağlık ve tedavi giderleri ile kefillik ve benzeri zorunluluk hâlleri hariç olmak üzere, aşırı derecede borçlanmaya düşkün olmak ve bu borçlarını ödememeyi alışkanlık hâline getirmektir.
- b) Ahlaki zayıflık: Görevine, sosyal ve aile yaşantısına zarar verecek derecede menfaatine, içkiye, kumara düşkün olmak veya Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarını sarsacak şekilde yüz kızartıcı, utanç verici veya toplumun genel ahlak yapısına aykırı fiillerde bulunmaktır.
- c) Hizmete engel davranışlarda bulunmak: Devletin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin itibarına zarar verecek nitelikte tutum ve davranışlarda veya ağır suç veya disiplinsizlik teşkil eden fiillerde bulunmaktır.
- ç) Gizli bilgileri açıklamak: Yetkisi olmadığı hâlde, devletin güvenliği ile iç ve dış siyasi yararlarına ilişkin elde ettiği gizli bilgileri yetkisiz kişi ve kuruluşlara vermek, ulaştırmak veya açıklamaktır.

d) İdeolojik veya siyasi amaçlı faaliyetlere karışmak: Siyasi partilere girmek, ideolojik veya siyasi faaliyetlere karışmak, ideolojik veya siyasi amaçlarla disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmaktır.

e) Uzun süreli firar etmek: Geçerli bir mazereti olmaksızın kesintisiz olarak bir yıldan fazla süre ile izin süresini geçirmek veya firar hâlinde bulunmaktır.

f) Disiplinsizliği alışkanlık hâline getirmek: Disiplini bozucu tavır ve davranışlarda bulunmayı alışkanlık hâline getirmek veya aldığı disiplin cezalarına rağmen ıslah olmamaktır.

g) İffetsiz bir kimse ile evlenmek veya böyle bir kimse ile yaşamak: İffetsizliği anlaşılmış olan bir kimse ile bilerek evlenen veya evlilik bağına devam ettirmekte veya böyle bir kimseyi yanında bulundurmakta veya karı koca gibi herhangi bir kimse ile nikâhsız olarak devamlı surette yaşamakta ısrar etmektir.

ğ) Gayri tabii mukarenette bulunmak: Bir kimseyle gayri tabii mukarenette bulunmak yahut bu fiili kendisine rızasıyla yaptırmaktır.

Yukarıda tahdidi bir biçimde sayma yöntemi ile belirlenen dokuz disiplin cezasını gerektiren eylem dışındaki bir nedenden ötürü Silahlı Kuvvetlerden Ayırma Cezası verilemeyecektir. Ancak bir bütün halinde sayılan disiplinsizlikleri ve bunları karşılayan eylemleri değerlendirdiğimizde, disiplinsizliklerin sübutu konusunda kanaatimizce ceza vermeye yetkili makam ve kurulların, takdir yetkisini daha az gerektirecek nitelikten uzak olarak düzenlendiği de söylenebilir.

Bu arada Silahlı Kuvvetlerden Ayırma Cezası hususunda, TSK Disiplin Kanunu'na yeni bir ayırma yöntemi daha eklenmiştir. Askeri disiplin hukukunda, öğrenciler için uygulanan bazı istisnai sistemler haricinde disiplin puanı sistemi uygulaması subay, astsubay ve uzman jandarmalar için ilk kez yasaya konulmuştur.

Aşağıda belirtilen durumların gerçekleşmesi disiplinsizliği alışkanlık hâline getirme olarak kabul edilir ve sözleşmeli subay ve astsubaylar hariç subaylar, astsubaylar ve uzman jandarmalar hakkında ayırma cezası verilir:

a) En son alınan disiplin cezasının kesinleştiği tarihten geriye doğru son bir yıl içinde, on sekiz disiplin cezası puanı almış olmak veya en az iki farklı disiplin amirinden toplam on iki defa veya daha fazla disiplin cezası almak.

b) En son alınan disiplin cezasının kesinleştiği tarihten geriye doğru son beş yıl içinde, otuz beş disiplin cezası puanı almış olmak veya en az iki farklı disiplin amirinden toplam yirmi beş defa veya daha fazla disiplin cezası almak.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası; disiplin amirlerinden en az ikisinin teklifi üzerine yüksek disiplin kurulları tarafından verilebileceği gibi, eldeki bilgi ve belgelere göre yüksek disiplin kurulları tarafından resen de verilebilir. Genelkurmay Başkanının eldeki bilgi ve belgelere ya da gerekli görmesi üzerine yaptırdığı disiplin soruşturması sonucuna göre hakkında bu cezanın verilmesine kanaat getirdiği personelin dosyaları bir karar verilmek üzere doğrudan yetkili yüksek disiplin kuruluna sevk edilir.

Yüksek Disiplin Kurulları, başkan ve üyelerinin tamamının katılımı ile toplanır.

Başkan veya üyelerden birinin yerine toplantıya vekil olarak katılacak kişi, aynı zamanda kurulun doğal üyesi ise veya kurul toplantısının katılmaya engel hallerin oluşması durumunda kurul, üye tam sayısının salt çoğunluğunun sağlanması kaydıyla eksik toplanabilir.

Yüksek Disiplin Kurulu kararını verirken, gerekli gördüğü takdirde ilgilinin özlük dosyasını ve her nevi evrakı incelemeye, ilgili birlik, kurum ve karargâhlardan bilgi almaya, hâkim veya savcı kararı gerektirmeyen durumlarda kriminal inceleme yaptırma da dâhil olmak üzere her türlü inceleme yaptırmaya, tanık ve bilirkişi dinlemeye, keşif yapmaya veya yaptırmaya, ihtiyaç halinde veya hakkında karar verilecek şahsın talebi üzerine şahsın yazılı veya sözlü ifadesini almaya yetkilidir.

Yüksek Disiplin Kurulları'nda oylama açık olarak yapılır. Oylamaya en kıdemsiz personelden başlanır ve en son kurul başkanı oyunu kullanır. Oylamada çekimser kalınamaz. Kararlar oy çokluğu ile alınır. Oylar dağılırsa, hakkında karar verilecek personelin en çok aleyhinde olan oy, çokluk elde edilinceye kadar kendisine daha yakın olan oya tabi olur. Başkan veya başka bir üyeye vekâlet eden kurulun doğal üyesinin yalnızca bir oy hakkı vardır.

Yüksek disiplin kurullarında yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda durumu görüşülen personel hakkında; Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesi ve Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine yer olmadığı kararlarından biri verilir.

General ve amiraller hakkında verilen kararlar, Genelkurmay Başkanlığı Yüksek Disiplin Kurulu tarafından verilmesini müteakip yerine getirilir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği kapsamına giren general ve amiraller dışındaki diğer personel hakkında verilen ayırma cezası kararları, ilgili kuvvet komutanı, Jandarma Genel Komutanı veya Sahil Güvenlik Komutanının onayı ile tekemmül eder ve yerine getirilir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası alanlar, seferberlik ve savaş hâlleri haricinde Türk Silahlı Kuvvetlerinde herhangi bir şekilde görev alamazlar.

Savunma alınmadan personel hakkında Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilemez. Ancak, firar ve izin tecavüzü gibi ilgilinin bulunamaması nedeniyle savunma almayı imkânsız hale getiren zorunlu hallerde savunma alınmaz.

Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu m.37/5 ise; “Disiplin kuruluna sevk edilen personel; tahkikatın gizliliğini, üçüncü şahıs ve makamların özel bilgileri ile şeref, haysiyet ve güvenliğini, gizli ve özel nitelikteki bilgileri korumaya yönelik olanların dışındaki soruşturma evrakının tamamını inceleme, tanık dinletme ve disiplin kurulunda sözlü veya yazılı olarak savunma yapma hakkına sahiptir.” şeklinde düzenlenmiştir. Savunma hakkının vekil eliyle yürütülmesine dair hususların kanun koyucu tarafından TSK Disiplin Kanunu’nda düzenlenmemiş olması bahse konu hakkın kanunla teminat altına alınmamış olması açısından kanaatimizce eksiklik doğuracaktır. Uygulamada ise bu sorun Genelkurmay Başkanlığı Hukuk Hizmetleri Başkanlığı ve Adli Müşavirliğinin 05 Haziran 2014 tarihli görüşü ile aşılmış ve hâlihazırda teşkil edilen bütün Yüksek Disiplin Kurulları’nda personelin müdafî yardımından faydalanmasına imkân tanınmaktadır.

Yüksek Disiplin Kurulları tarafından verilen Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezalarına karşı Askerî Yüksek İdare Mahkemesine iptal davası açılabilir.

Savaş ve seferberlik zamanında diğer disiplin cezaları yargı denetimine kapalıyken yalnızca Yüksek Disiplin Kurulları tarafından verilen Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasına karşı yargı yoluna gidilebilecektir.

Dava açma süresi; general ve amiraller hakkında Genelkurmay Başkanlığı yüksek disiplin kurulu tarafından verilen kararın; TSK Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği kapsamına giren diğer personel hakkında ise, ilgili kuvvet komutanı, Jandarma Genel Komutanı veya Sahil Güvenlik Komutanı tarafından onaylanmış ilgili yüksek disiplin kurulu kararının personele tebliğinden itibaren başlar. Ancak Türk karasuları dışındaki gemilerde bulunan personel için verilen cezalarda, dava açma süresi karasuları dışında işlemez.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasının idari etkisinin çok ağır olduğu, personelin statüsünün değişmesine sebebiyet verdiği göz önüne alındığında Anayasanın istisna bir hüküm taşıyor olmasına rağmen yargı denetimine açılmış olması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 13'üncü maddesi ile teminat altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edilmemesi itibariyle sevindiricidir.

Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezasını gerektiren durumun oluştuğunun disiplin amirleri tarafından tespit edilmesinden itibaren bir yıl ve her halde disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren beş yıl geçtikten sonra aynı sebeple yüksek disiplin kurulu tarafından ayırma cezası verilemez.

Disiplinsizlik veya suç teşkil edebilecek bir fiili nedeniyle hakkında yapılan inceleme ve araştırmanın emniyetli ve sıhhatli olarak devam etmesi amacıyla, görevi başında kalmasında sakınca görülecek subay, astsubay, uzman jandarma, uzman erbaş veya sözleşmeli erbaş ve erler idari izinli sayılarak görevinden geçici olarak uzaklaştırılabilir.

Ekler

Ek 1. Disiplin Amirlerinin Ceza Yetkilerini Gösteren Çizelge

	Uyarma	Kınama	Hizmete kısmi süreli devam	Aylıktan kesme	Hizmet yerini terk etmeme	İzinsizlik		İlave hizmet yüklemesi	Oda hapsi (Savaşta veya barışta yalnızca karasuları dışındaki gemilerde)	
						As. Öğr.	Erb./Er		Erb./Er	Erb./Er
Cezalandırılacak personelin rütbesi ----- Ceza verecek rütbe ve makam	As. Öğr. ve Erb./Er hariç herkese	Sb., Astsb., Uzm. J., Uzm. Erb., Söz. Erb. ve Er ile As. Öğr.	Sb., Astsb., Uzm. J., Uzm. Erb., Söz. Erb. ve Er	Sb., Astsb., Uzm. J., Uzm. Erb., Söz. Erb. ve Er	Sb., Astsb., Uzm. J., Uzm. Erb., Söz. Erb. ve Er	As. Öğr.	Erb./Er	Erb./Er	Sb., Astsb., Uzm. J., Uzm. Erb., Söz. Erb. ve Er	Erb./Er
Uzm. Erb., Söz. Erb. ve Erb. (Müfrez görev yaptıkları sürece)	-	-	-	-	-	-	1 hafta sonu tatili	1 gün	-	-
Uzm. J., Asteğmen, Teğmen, Astsb. Çvş., Astsb. Kd. Çvş.	Verebilir	Verebilir	-	-	-	1 hafta sonu tatili	2 hafta sonu tatiline kadar	2 güne kadar	-	1 gün
Astsb. Çvş. ve Astsb. Kd. Çvş. hariç astsubaylar ile üsteğmen ve yüzbaşı	Verebilir	Verebilir	2 güne kadar	1/20'ye kadar	1 gün	2 hafta sonu tatiline kadar	3 hafta sonu tatiline kadar	5 güne kadar	1 gün	3 güne kadar
Bnb., Yb.	Verebilir	Verebilir	4 güne kadar	1/16'ya kadar	2 güne kadar	3 hafta sonu tatiline kadar	4 hafta sonu tatiline kadar	8 güne kadar	3 güne kadar	7 güne kadar
Albay	Verebilir	Verebilir	6 güne kadar	1/12'ye kadar	2 güne kadar	4 hafta sonu tatiline kadar	5 hafta sonu tatiline kadar	10 güne kadar	5 güne kadar	10 güne kadar
Tümğ./Tüma., Tuğğ./Tuğa.	Verebilir	Verebilir	8 güne kadar	1/10'a kadar	3 güne kadar	5 hafta sonu tatiline kadar	6 hafta sonu tatiline kadar	12 güne kadar	7 güne kadar	12 güne kadar
Korg./Kora. ve üstü, Milli Savunma Bakanı, İçişleri Bakanı	Verebilir	Verebilir	10 güne kadar	1/8'e kadar	3 güne kadar	6 hafta sonu tatiline kadar	7 hafta sonu tatiline kadar	14 güne kadar	8 güne kadar	14 güne kadar

Ek 2. Disiplin Ceza Puanlarını Gösteren Çizelge

CEZANIN CİNSİ	CEZA PUANI
Uyarma	1
Kınama	1,5
Hizmete kısmi süreli devam	2
Aylıktan kesme	3
Hizmet yerini terk etmeme (Disiplin amiri tarafından verilen)	3,5
Hizmet yerini terk etmeme (Disiplin kurulu tarafından verilen)	4,5
Oda hapsi (Disiplin amiri tarafından verilen)	4
Oda hapsi (Disiplin kurulu tarafından verilen)	4,5

Ek 3. DİSİPLİN AMİRLERİ KANAAT VE TEKLİFLERİ

Silahlı Kuvvetlerden Ayırma Cezası Teklif Edilen Personelin:

Adı Soyadı :
Sınıfı ve Rütbesi :
Sicil Nu. :
Birliği ve Görevi :
T.C. Kimlik Nu. :

KANAAT VE TEKLİFLER	DİSİPLİN AMİRİ KİMLİĞİ VE İMZASI
TEKLİFTE BULUNAN BİRİNCİ AMİRİN KANAAT VE TEKLİFİ: Gerekçe: Kanaat ve Teklif: <i>Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 13 üncü maddesi ile 20 nci maddesinin birinci fıkrasının bendi ve Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği ... maddesinin fıkrasının ... bendi / ... maddesi gereği Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezası verilmesini teklif ediyorum.</i>	Adı ve Soyadı Sınıfı ve Rütbesi Görevi
TEKLİFTE BULUNAN İKİNCİ AMİRİN KANAAT VE TEKLİFİ: Gerekçesi: Kanaat ve Teklif: <i>Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanununun 13üncü maddesi ile 20nci maddesinin birinci fıkrasının bendi ve Türk Silahlı Kuvvetleri Yüksek Disiplin Kurulları Yönetmeliği ... maddesinin fıkrasının ... bendi / ... maddesi gereği Silahlı Kuvvetlerden Ayırma cezası verilmesini teklif ediyorum.</i>	Adı ve Soyadı Sınıfı ve Rütbesi Görevi
SIRALI DİSİPLİN AMİRİNİN KANAAT VE TEKLİFİ <i>Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine ilişkin teklife,</i> KATILYORUM/KATILMIYORUM <u>Katılmama Gerekçesi:</u>	Adı ve Soyadı Sınıfı ve Rütbesi Görevi
SIRALI DİSİPLİN AMİRİNİN KANAAT VE TEKLİFİ <i>Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine ilişkin teklife,</i> KATILYORUM/KATILMIYORUM <u>Katılmama Gerekçesi:</u>	Adı ve Soyadı Sınıfı ve Rütbesi Görevi
SIRALI DİSİPLİN AMİRİNİN KANAAT VE TEKLİFİ <i>Silahlı Kuvvetlerden ayırma cezası verilmesine ilişkin teklife,</i> KATILYORUM/KATILMIYORUM <u>Katılmama Gerekçesi:</u>	Adı ve Soyadı Sınıfı ve Rütbesi Görevi

Kaynakça

- Akıllıoğlu, T. (1983). *Yönetim önünde savunma hakları*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Aksoylu, İ. (2007). Hukuk devleti ilkesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde askeri disiplin hukukunun değerlendirilmesi. *AYİM Dergisi*, 22, <http://www.msb.gov.tr/Ayim/Makale/MakaleDetay?id=54733214d83cff1a504d92cb>, (Erişim Tarihi: 12.01.2015).
- Akyılmaz, B. (2002). Anayasal esaslar çerçevesinde kamu personeli disiplin hukuku ve uygulamadaki sorunlar. *GÜHFD*, VI (1-2), 239-260.
- Akyılmaz, B. vd. (2012). *Türk idare hukuku*. 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Alkan, M. (2015). 6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun esasları. *TBB Dergisi*, 117, 167-200.
- Altay, E. (2007). *Görevden uzaklaştırma - Devlet memurlarının ve sözleşmeli personelin görevden uzaklaştırılması*. 2. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Anabritannica (1990). *Genel Kültür Ansiklopedisi Cilt 11*. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Aslan, Z. (2001). 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na göre disiplin suç ve cezaları. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Aslan, O. E. (2014). *Kamu personel hukuku*. 4. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Atay, E. E. (2006). *İdare hukuku*. 1. Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Atlıhan, Ö. (2004). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi sisteminde adil yargılanma hakkının temel unsuru olarak masumiyet karinesi. *AEÜHFD*, VIII (3-4), 291-328.
- Avcı, M. (2009). *Devlet memurları kanunu kapsamında kamu görevliliğine giriş*. Ankara: Yetkin Basımevi.
- Avcı, M. (2012). Adli, İdarî ve Askerî Hâkimliğe ve Savcılığa Alınmaya İlişkin Bazı Değerlendirmeler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 61(3), 887-923.
- Balta, B. T. (1970). *İdare hukukuna giriş*. Ankara: Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları.

- Başa, Ş. ve Yılmaz, M. (2009). *Maddi ceza hukuku ile ceza yargılama hukuku ilkelerinin, disiplin hukukunda uygulanıp uygulanamayacağı; bu konuda ortaya çıkan sorunlar ve çözüm yolları*. İçişleri Bakanlığı İnceleme – Araştırma Raporu, www.mulkiyeteftis.gov.tr, Erişim Tarihi: 02.04.2015.
- Bingöl, D. (1990). *Personel yönetimi ve beşeri ilişkiler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Bröckling, U. (2001). *Disiplin: askeri itaat üretiminin sosyolojisi ve tarihi*. (Çev.: Veysel Atayman), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çelen, O. (2014). *TSK İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, TSK Disiplin Kanunu, TSK Personel Kanunu ve ilgili mevzuat*. 3. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Değirmenci, O. ve Tanrıverdi, B. (2013). *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demirağ, D. (2014). *Gerekçeli ve açıklamalı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ile Askeri Ceza Kanunu ve İç Hizmet Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Demirbaş, T. (2014). *Ceza hukuku genel hükümler*. Güncellenmiş 10. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Duran, G. Y. (2012). *Askeri disiplin hukuku*. İstanbul: XII Levha Yayıncılık.
- Durmuş, A. A. (2014). *Memur disiplin hukuku*. 10. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ersöz, A. K. (2012). İdare hukuku ve idari yargı alanında Anayasa değişikliği ile ilgili bazı öneriler. *ABD 2012/2*, 397-402.
- Gelegen, T. (1973). Kamu yönetiminde disiplin ve disiplin cezaları. *Danıştay Dergisi*, Cumhuriyetin 50. Yılı Özel Sayısı, 219-251.
- Giritli, İ. vd. (2013). *İdare hukuku*. Güncelleştirilmiş 6. Baskı. İstanbul: Der Yayınları.
- Gözler, K. ve Kaplan, G. (2015). *İdare hukuku dersleri*. 17. Baskı. Bursa: Ekin Kitapevi.
- Gözübüyük, Ş. ve Tan, T. (2014). *İdare hukuku - cilt 1 genel esaslar*. 10. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.

- Günel, Y. (1958). Disiplin cezaları. *AÜSBF Dergisi*, XIII (2), 190-211.
- Günday, G. (2013). *İdare hukuku*. Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 10. Baskı. Ankara: İmaj Yayınları.
- Güriz, A. (1995). İdeoloji kavramı üzerine. *Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu'na Armağan*. Ankara: AÜHF Yayınları, 1-15.
- Hafizoğulları, Z. (1994). Genel çizgileriyle savunma hakkı. *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 20-40.
- Hakeri, H. (2015). *Ceza hukuku genel hükümler*. 18. Baskı. Ankara: Adalet Yayınları.
- Hueso, L. K. (2003). *Military Law in Spain*. in : *European Military Law Systems* (Ed.: Georg Nolte), Berlin: De Gruyter Recht.
- Işıklar, C. (2006). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin disiplin hukukuna ilişkin kararları. *AYİM Dergisi*, 21, <http://www.msb.gov.tr/Ayim/Makale/MakaleDetay?id=54733214d83cff1a504d92c7>, (Erişim Tarihi: 23.03.2015).
- Kangal, Z. T. (2012). *Askeri ceza hukuku*. 2.Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kara, E. (2012). Lekelenmeme hakkı. *Adalet Dergisi*, 43, 188-197.
- Karamustafaoğlu, T. ve Turhan, M. (1993). *1961-1982 T.C. Anayasaları karşılıklı metinler ve 1876, 1921 ve 1924 Anayasa Metinleri*. Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara: Savaş Yayınları.
- Kaya, C. (2005). Memur disiplin suç ve cezalarına ve disiplin soruşturmasına hakim olan temel ilkeler. *Amme İdare Dergisi*, 38 (2), 61-87.
- Kazancı İçtihat Bankası
- Kennett, G. (2008). The constitution and military justice after *White v Director of Military Prosecutions*, *Federal Law Review*, 36, 231-250.
- Livanelioğlu, Ö. A. (2003). *Memur disiplin hukuku*. Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Nolte, G. ve Krieger, H. (2003). *Comparison of european military law systems*. in: European Military Law Systems (Ed. Geord Nolte), Berlin: De Gruyter Recht.
- Okuyucu, E. G. (2010). Soruşturmanın gizliliği. *AÜHFD Dergisi*, 59 (2), 243-275.
- Onar, S. S. (1966). *İdare hukukunun umumi esasları C. II*. 3. Baskı. İstanbul: Hak Kitabevi.
- Özbek, V. vd. (2014). *Türk ceza hukuku genel hükümler*. 5. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özcan, H. (1993). *Ansiklopedik hukuk sözlüğü*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Özkul, O. (2009). Küresel Bir Ahlak Sistemi Mümkün mü?. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 2 (5), 52-57.
- Sancakdar, O. (2001). *Disiplin yaptırımı olarak devlet memuriyetinden çıkarma ve yargısal denetim*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Taşkın, A. (2005). *Disiplin cezası olarak devlet memurluğundan çıkarma*. E-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, 41, www.e-akademi.org, (Erişim Tarihi: 21.05.2015).
- Tracey, R. (2005). The constitution and military justice. *Universty of New South Wales Law Journal*, 28, 426-437.
- Tuğlacı, P. (1996). *İktisadi ve hukuki terimler sözlüğü (İngilizce-fransızca-türkçe)*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Tutum, C. (1979). *Personel yönetimi*. Ankara: TODAİE Yayını.
- Yaman, M. (2013). *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Yaşar, H. N. (2014). *İdare hukuku*. 2. Baskı. İstanbul: Der Yayınları.
- Yıldırım, R. (2013). *İdare hukuku dersleri I*. Güncelleştirilmiş 5. Baskı. Konya: Mimoza Yayınları.
- Yüce, T. T. (1994). Ceza hukuku ilkelerinin disiplin ceza hukukunda geçerliği sorunu ve Danıştay kararlarının bu açıdan tahlili. *Danıştay Dergisi*, 88, 5-13.

www.memurlar.net (Erişim tarihi: 23.05.2015).

www.tdk.gov.tr (Erişim tarihi: 1.11.2015).

<http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0484.pdf> (Erişim tarihi: 2.11.2015).

Zanobi, G. (1964). *İdari müeyyideler*. (Çev.: Yılmaz Günal). Ankara: AÜSBF Yayınları.